

**VAN KENTİ URARTU KAZI BULUNTULARININ GÖRSEL
SANATLAR DERSİ UYGULAMALARINA VE KÜLTÜREL MİRAS
BİLİNCİNE KATKISI**

Ecehan Toran

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2025

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKİPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(...) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Ecehan

Soyadı : Toran

Bölümü : Resim -İş Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Van Kenti Urartu Kazı Buluntularının Görsel Sanatlar Dersi Uygulamalarına ve Kültürel Miras Bilincine Katkısı.

İngilizce Adı: The Contribution of Urartu Excavation Findings in Van City to Visual Arts Education and Cultural Heritage Awareness.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Ecehan Toran

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Ecehan Toran tarafından hazırlanan “Van Kenti Urartu Kazı Buluntularının Görsel Sanatlar Dersi Uygulamalarına ve Kültürel Miras Bilincine Katkısı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Kerim Laçınbay

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Başkan: Doç. Dr. Ali Ertuğrul Küpeli

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Orhan Doğru

Kuyumculuk ve Mücevher Tasarımı Ana Sanat Dalı,

Hacı Bayram Veli Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi/...../.....

Bu tezin Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Osman Çimen

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim süresince özellikle de tez çalışmamın her aşamasında bilgi, birikim ve yol göstericiliğiyle bana rehberlik eden kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Kerim LAÇINBAY'a en derin şükranlarımı sunuyorum. Tez jürimde yer alarak kıymetli görüş ve katkılarıyla çalışmamın gelişimine önemli destek sağlayan saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Ali Ertuğrul KÜPELİ ve Dr. Öğr. Üyesi Orhan DOĞRU'ya çok teşekkür ederim.

Araştırmamın uygulama sürecinde desteklerini esirgemeyen Erdemkent Ortaokulu yönetimine ve sürece gönüllü olarak katılan Erdemkent Ortaokulu 6. sınıf öğrencilerine teşekkür ederim.

Bir sanat eğitimcisi olarak yetişmemde büyük emeği olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Cengiz SAVAŞ'a ve bu süreçte beni sabır, anlayış ve sevgileriyle destekleyen babam Mustafa ARSLAN'a, annem Mariye ARSLAN'a ve sevgili eşim Özgür Bora TORAN'a minnettarım.

**VAN KENTİ URARTU KAZI BULUNTULARININ GÖRSEL
SANATLAR DERSİ UYGULAMALARINA VE KÜLTÜREL MİRAS
BİLİNCİNE KATKISI
(Yüksek Lisans Tezi)**

Ecehan Toran
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos, 2025

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; Urartu Uygarlığına başkentlik yapmış Van kentindeki Urartu kazı buluntularının, öğrencilerde yaşadıkları kentin kültürel mirasına ve müze bilincine yönelik tutumlarında bir farkındalık sağlaması ve bu durumun Görsel Sanatlar dersi uygulamaları ile öğrenci resimlerine nasıl yansıdığının incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Van ilinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Erdemkent Ortaokulu kapsamında, 2024-2025 Eğitim Öğretim yılında öğrenimlerine devam eden 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada Nicel yöntemle dayalı Tek Denekli Deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma grubu Amaçlı Örneklem Yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışmada iki adet tutum ölçeği (Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği ve Müze Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği) kullanılmış, öğrenci resimleri uzman üç kişi tarafından değerlendirilmiştir. Tutum ölçeklerine yönelik tüm veriler IBM SPSS Statistics 27 Paket Programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan ön test ve son test karşılaştırmalarında, öğrencilerin uygulanan sanat eğitimi programı sonrası yaşadıkları kentin kültürel mirasına ilişkin tutumlarında ve müze bilincine yönelik tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup olmadığını tespit etmek için bağımlı değişken t testi uygulanmıştır. Ayrıca sanat eğitimi sonrasındaki ölçeklerin ortalamasında anlamlı bir farklılık görülmesi durumunda farkın detaylarının incelenebilmesi için Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmıştır. Sanat Eğitimi sonrasında öğrencilerin somut kültürel miras ve müze eğitimine ilişkin tutumlarında son test lehine anlamlı bir değişiklik olduğu görülmüştür. Öğrenci resimleri ise “Yaratıcı Yaklaşım”, “Kompozisyon Kurgusu”, “Arkeolojik İmge Zenginliği” ve “Estetik” başlıklarında 3 alan uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Elde edilen verilere göre, öğrenciler “Arkeolojik İmge Zenginliği” değerlendirmesinde en yüksek ortalamaya sahipken bunu sırasıyla “Kompozisyon Kurgusu”, “Estetik” ve “Yaratıcı

Yaklaşım” başlıkları izlemektedir. Standart sapma değerleri genel olarak öğrenciler arasında büyük farklılıklar olmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Sanat Eğitimi, Müze Eğitimi, Urartu Uygarlığı, Miras Bilinci.

Sayfa Adedi: xvi + 113

Danışman: Doç. Dr. Kerim LAÇINBAY

THE CONTRIBUTION OF URARTU EXCAVATION FINDINGS IN VAN CITY TO VISUAL ARTS EDUCATION AND CULTURAL HERITAGE AWARENESS

(M.S. Thesis)

Ecehan TORAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August, 2025

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine how the Urartu excavation findings in Van, the capital of the Urartu Civilization, raise awareness among students about the cultural heritage of their city and museum consciousness, and how this is reflected in their drawings through visual arts lessons. The study group consists of sixth-grade students enrolled at Erdemkent Middle School, affiliated with the Ministry of National Education in Van Province, during the 2024-2025 academic year. The study employed a single-subject experimental design based on quantitative methods. The study group was determined using the purposive sampling method. Two attitude scales (Concrete Cultural Heritage Attitude Scale and Museum Education Attitude Scale) were used in the study, and the students' drawings were evaluated by three experts. All data related to the attitude scales were analyzed using the IBM SPSS Statistics 27 software package. In the pre-test and post-test comparisons, a dependent variable t-test was applied to determine whether there was a significant change in students' attitudes toward the cultural heritage of the city they lived in and their attitudes toward museum awareness after the art education program. In addition, a Wilcoxon signed-rank test was applied to examine the details of the difference if a significant difference was observed in the mean of the scales after art education. After the art education program, a significant change in favor of the post-test was observed in the students' attitudes toward tangible cultural heritage and museum education. The students' drawings were evaluated by three experts in the fields of "Creative Approach," "Composition Design," "Archaeological Image Richness," and "Aesthetics." According to the data obtained, students had the highest average in the "Archaeological Image Richness" evaluation, followed by "Composition Design," "Aesthetics," and "Creative Approach." The standard deviation values generally indicate that there are no significant differences among the students.

Keywords: Cultural Heritage, Art Education, Museum Education, Urartu Civilization, Heritage Awareness.

Number of Pages: xvi + 113

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Kerim LAÇINBAY

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKİPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
BÖLÜM II.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Sanat.....	6

2.2. Eğitim	7
2.2.1. Sanat Eğitimi	8
2.3. Çocuk Resimleri ve Çocuğun Sanatsal Gelişim Evreleri	11
2.3.1. Karalama Evresi (2 ile 4 Yaş Arası)	12
2.3.2. Şema Öncesi Evre (4 ile 7 Yaş Arası)	14
2.3.3. Şematik Evre (7 ile 9 Yaş Arası)	14
2.3.4. Ergenlik Öncesi Evre (9 ile 11 Yaş Arası)	15
2.3.5. Mantık Çağı (11 ile 13 Yaş Arası)	16
2.3.6. Ergenlik Krizi (13 Yaş ve Ötesi)	17
2.4. Kültür	17
2.4.1. Kültürel Miras	18
2.4.2. Kültürel Miras Bilinci	19
2.5. Müzeler	20
2.5.1. Koleksiyonlarına Göre Müzeler	20
2.5.2. Bağlı Oldukları Yönetim Birimlerine Göre Müzeler	21
2.5.3. Hizmet Ettikleri Bölgeye Göre Müzeler	21
2.5.4. Hizmet Ettikleri Topluma Yönelik Müzeler	21
2.5.5. Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekanlara Göre Müzeler	21
2.5.6. İşlevlerine Göre Müzeler	22
2.5.7. Müze Eğitimi	22
2.5.8. Müzelerin Sanat Eğitimi Açısından Önemi	23
2.5.9. Müzeler ve Kültürel Miras Aktarımı	24
2.6. Van ve Urartu Medeniyeti Kültürel Mirası	25
2.6.1 Van Müzesi	27
2.6.2. Urartu Uygarlığı	28
2.6.3. Urartu Kültürü ve Sanatı	33
2.6.4. Urartu Maden Sanatı ve Örnekleri	37
2.6.5. Urartu'da Heykel ve Kabartma Sanatı	42
BÖLÜM III	49
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	49
BÖLÜM IV	52

YÖNTEM.....	52
4.1. Araştırmanın Modeli	52
4.2. Çalışma Grubu	52
4.3. Verilerin Toplanması	53
4.3.1. Ön Test- Son Test Tutum Ölçekleri	53
4.3.2. Resim Değerlendirme Ölçeği	53
4.3.3. Veri Toplama Süreci.....	53
4.4. Verilerin Analizi	54
BÖLÜM V	55
BULGULAR	55
5.1. Tanımlayıcı İstatistikler	55
5.2. Güvenirlik Analizi.....	56
5.3. Normallik Testi	56
5.4. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	57
5.5. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	59
5.6. Müze Eğitimi Tutum Ölçeğinin ve Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeğinin İlişkisi	61
5.7. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar	62
5.8. Öğrenci Resimleri ve Uzman Değerlendirmeleri.....	64
BÖLÜM VI	93
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	93
6.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	93
6.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	94
6.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	95
6.4. Öneriler	96
KAYNAKLAR	97
EKLER.....	102

EK 1. Etik Kurul Onay Yazısı.....	103
EK2. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği.....	105
EK 3. Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği	107
EK 4. Dereceli Puanlama Anahtarı	108
EK 5. Özgeçmiş	109
EK 6. Müze Ziyareti Fotoğrafları.....	110

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Demografik Bilgilerin Tanımlayıcı İstatistikleri</i>	55
Tablo 2. <i>Güvenirlik Bulguları</i>	56
Tablo 3. <i>Ölçeklerin Normallik Testi Bulguları</i>	57
Tablo 4. <i>Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması</i>	58
Tablo 5. <i>Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları</i>	58
Tablo 6. <i>Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması</i>	59
Tablo 7. <i>Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları</i>	60
Tablo 8. <i>Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları</i>	60
Tablo 9. <i>Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları</i>	61
Tablo 10. <i>Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları</i>	61
Tablo 11. <i>Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar</i>	62
Tablo 12. <i>Öğrenci Çalışmalarına Ait Bulgular</i>	63
Tablo 13. <i>Ö/1 puantajı</i>	64
Tablo 14. <i>Ö/2 puantajı</i>	65
Tablo 15. <i>Ö/3 puantajı</i>	66
Tablo 16. <i>Ö/4 puantajı</i>	67
Tablo 17. <i>Ö/5 puantajı</i>	68
Tablo 18. <i>Ö/6 puantajı</i>	69
Tablo 19. <i>Ö/7 puantajı</i>	70
Tablo 20. <i>Ö/8 puantajı</i>	71
Tablo 21. <i>Ö/9 puantajı</i>	72
Tablo 22. <i>Ö/10 puantajı</i>	73
Tablo 23. <i>Ö/11 puantajı</i>	74
Tablo 24. <i>Ö/12 puantajı</i>	75
Tablo 25. <i>Ö/13 puantajı</i>	76
Tablo 26. <i>Ö/14 puantajı</i>	77
Tablo 27. <i>Ö/15 puantajı</i>	78
Tablo 28. <i>Ö/16 puantajı</i>	79
Tablo 29. <i>Ö/17 puantajı</i>	80
Tablo 30. <i>Ö/18 puantajı</i>	81
Tablo 31. <i>Ö/19 puantajı</i>	82
Tablo 32. <i>Ö/20 puantajı</i>	83
Tablo 33. <i>Ö/21 puantajı</i>	84
Tablo 34. <i>Ö/22 puantajı</i>	85
Tablo 35. <i>Ö/23 puantajı</i>	86

Tablo 36. Ö/24 <i>puantaji</i>	87
Tablo 37. Ö/25 <i>puantaji</i>	88
Tablo 38. Ö/26 <i>puantaji</i>	89
Tablo 39. Ö/27 <i>puantaji</i>	90
Tablo 40. Ö/28 <i>puantaji</i>	91
Tablo 41. Ö/29 <i>puantaji</i>	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kellogg'un çocuk resimlerindeki karalama örnekleri.....	13
Şekil 2. Urartu yazıtları, Van müzesi.....	27
Şekil 3. Urartu Krallığı yerleşim yerleri.....	28
Şekil 4. M.Ö. 743'te Urartu imparatorluğunun en geniş sınırları.	31
Şekil 5. Van Kalesi, M.Ö 9. yy, Urartu uygarlığı.	32
Şekil 6. Altın rozetler, Ayanıs Kalesi.	37
Şekil 7. Hayvan başlı altın iğne, Van Müzesi.	38
Şekil 8. Aslan başlı küpe, altın, Van Müzesi.	38
Şekil 9. Tunç adak levhası, Van Müzesi.	39
Şekil 10. Kalkanların payelere asıldığı tunç çiviler.....	40
Şekil 11. Bezemeli tunç kemer parçası, Van Müzesi.	41
Şekil 12. Tunç kemer parçası.	42
Şekil 13. Adilcevaz kabartması: Kutsal hayvanı boğa üzerinde Tanrı Teişeba.	43
Şekil 14. Adilcevaz kabartması, Van Müzesi.	44
Şekil 15. Adilcevaz Kef Kalesi kabartması, Tanrı Haldi.....	45
Şekil 16. Savaş arabası kabartması, Van müzesi.	46
Şekil 17. Fildişi aslan heykelciği, Altıntepe.	47
Şekil 18. Altıntepe'de fildişi grifonlar.....	47
Şekil 19. Toprakkale, kemikten yapılmış tanrı tasviri, Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesi.....	48
Şekil 20. Ö/1.....	64
Şekil 21. Ö/2.....	65
Şekil 22. Ö/3.....	66
Şekil 23. Ö/4.....	67
Şekil 24. Ö/5.....	68
Şekil 25. Ö/6.....	69
Şekil 26. Ö/7.....	70
Şekil 27. Ö/8.....	71
Şekil 28. Ö/9.....	72
Şekil 29. Ö/10.....	73
Şekil 30. Ö/11.....	74
Şekil 31. Ö/12.....	75
Şekil 32. Ö/13.....	76
Şekil 33. Ö/14.....	77
Şekil 34. Ö/15.....	78

Şekil 35. Ö/16.....	79
Şekil 36. Ö/17.....	80
Şekil 37. Ö/18.....	81
Şekil 38. Ö/19.....	82
Şekil 39. Ö/20.....	83
Şekil 40. Ö/21.....	84
Şekil 41. Ö/22.....	85
Şekil 42. Ö/23.....	86
Şekil 43. Ö/24.....	87
Şekil 44. Ö/25.....	88
Şekil 45. Ö/26.....	89
Şekil 46. Ö/27.....	90
Şekil 47. Ö/28.....	91
Şekil 48. Ö/29.....	92

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumuna, önemine, amacına, sınırlılıklarına ve varsayımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsan, sosyal bir varlık olarak uygarlığa adım attığı andan itibaren kültürün inşası da hız kazanmıştır. İnsanlığın uzunca zamandır inşa ettiği uygarlık birikimi, arkada kalan binlerce yıldan bu yana süzülmüş kültürel mirası oluşturmaktadır. Kültürel miras; bir toplumun bireylerinin birlikte var ettiği kapsamlı birikimi ifade eder (Külcü, 2015, s.27).

Bu birikim asırlar içinde oluşmuş, nesilden nesle korunarak aktarılmış ve bugünlere gelmiştir. Bir toplumu oluşturan bireyler ancak eğitim yoluyla bu mirasla buluşabilirler ve bu zenginliğin geleceğe aktarılması da yalnızca eğitimle mümkündür. Kültürel mirasın sanat eğitiminin temel yapı taşlarından biri olduğu düşünüldüğünde bu mirasın bireylere aktarılması, korunması ve yaşatılmasında sanat eğitiminin önemi büyüktür. Sanat eğitimiyle bireyler yaşadığı toplumun kültürüne, geleneğine, sanatına, tarihine saygı duyan ve onu koruyan bireyler olarak yetişirler. Kültür de ancak bu sorumlulukla gelecek nesillere aktarılır. Bir toplumun oluşumunda ve emin adımlarla ilerlemesinde önemli olan kültürel değerler sanat eğitimi aracılığıyla bireye tanıtılır ve sevdilir (Buyurgan ve Buyurgan, 2007, s.24).

Kültürel mirasın geleceğe aktarılmasında önemli bir yeri olan sanat eğitimi, günümüz çağdaş eğitim anlayışlarına göre şekillenmekte ve sürekli kendini güncelleyen bir anlayışla ilerlemektedir. Çağımızın teknolojik olanakları da düşünüldüğünde, görsel sanatlar dersinde görmeye, dokunmaya ve hissetmeye dayalı, bireylerin çok yönlü gelişim göstereceği yöntemlere ve ortamlara ihtiyaç vardır. Öğrencilere sınıf ortamının dışında, sınıftan daha

rahat, yaratıcılığı ortaya çıkaran bir atmosfer, görsel sanatlar dersinin amacına ulaşabilmesine olanak sağlar. Nitekim müzeler tüm bu ihtiyaçların karşılanacağı fiziki mekanlardır. Bu amaçla müzeler dünyanın gelişmiş birçok ülkesinde daha çok eğitim amaçlı yaygın eğitim kurumları gibi kullanılmaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005, s. 9,10).

Çağımızda, müzelerin birer eğitim kurumuna dönüşümü ve teknolojik gelişimin de getirdiği yeniliklerle beraber müzelerde yapısal olarak bazı değişikliklere gidilmiştir. Eskiden yalnızca kültürel değerlerin korunma amacıyla toplanıp sergilendiği cansız mekanlar iken şimdi içerisinde konferans salonlarının, eğitim ve sunum alanlarının, dijital gösterimlerin, sesli tanıtım sistemlerinin bulunduğu fiziki mekanlara dönüşmüşlerdir. Teknoloji geliştikçe müzelerin de buna paralel olarak gelişme göstereceğini, her yaş grubundan insan için daha etkili bir sosyal ve kültürel çekim merkezi olacağı öngörülmektedir.

Aynı zamanda içinde bulunduğumuz çağda müzeler, temel amaçları arasında yer alan sanatsal ve kültürel değerlerin sergilenme ve korunma amaçlarının ötesine taşınarak hem bireylerin hem de toplumun çağdaşlaşma sürecine tanık olan bir araç haline gelmiştir (Buyurgan ve Mercin, 2005, s.55). Kültürel birikimin doğrudan ve somut olarak sergilendiği mekanlar olan müzeler, bu birikimin sözel olarak ifade edildiği kitaplar ya da anlatılardan ziyade kişiye yaparak yaşayarak daha kalıcı öğrenmeler sunmaktadır. Günümüz eğitim sisteminin yapılandırmacı eğitim anlayışı ile şekillendiğini de göz önünde bulundurursak müzeler, öğrencilerin kültürel bir yolculuğa çıkarak geçmişi keşfetmesini sağlar, bugün ile yarını daha anlamlı kılan bütünsel bir ilişki kurmalarını da olanaklı kılar.

Hem çocukların hem de yetişkinlerin somut kültürel mirasla buluştuğu ve nesilden nesile kültür aktarımı yapan müzeler bireyleri tarihi, kültürel bir yolculuğa çıkararak öğretici deneyimler yaşamalarını sağlar.

Bu çerçevede, Türkiye'deki müzeler son yıllarda, modern müzecilik anlayışı içerisinde büyük gelişmeler göstermiştir. Modern müze binaları kurulmuş, tarihi yapılarda bulunan müzeler yeniden düzenlenerek ziyarete açılmıştır. Ayrıca, kültürel mirasın korunması ve yaşatılması için ülkemizin pek çok ilinde artarak devam eden kazılar ve bu kazılarda ortaya çıkan arkeolojik buluntular yeni müzelerimizin kurulmasına olanak sağlamıştır.

Anadolu'nun Hititlerden Asurlara, Lidyalılardan Urartulara ve en son Roma'dan Osmanlı'ya tarihin akışına yön veren onlarca uygarlığa ev sahipliği yapmış olması da yeni nesillerin yetiştirilmesi ve eğitimi açısından ülkemize eşsiz bir hazine sunmaktadır.

Van ili de Urartu uygarlığına başkentlik yapması açısından önemli bir kültürel birikime sahiptir. Tilkitepe ve Dilkaya Höyükleri ve çeşitli kazılarda elde edilen buluntular bu birikimi göstermektedir. Yapılan arkeolojik çalışmalar ile ortaya çıkarılan kazı buluntuları Van Urartu Müzesinde sergilenmekte ve kazı çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmalar bize hala gün yüzüne çıkmayı bekleyen pek çok kalıntının olabileceğini göstermektedir. Van'ı yüksek bir medeniyet düzeyine ilk defa Urartular çıkarmıştır. Urartulardan kalan birçok kale, tapınaklar, kaya mezarları, su yolları ile diğer toprak ve madeni eserler bunu kanıtlamaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). Van Kalesi ve çevresi Urartu uygarlığının ana bölgesidir. Bu yüzden Urartu Krallığı'na "Van Krallığı" da denmektedir. (Pınarcık, 2014, s.36).

Van kenti Urartu uygarlığının başkenti olması nedeniyle arkeolojik açıdan oldukça önemli bir kültürel mirasa sahiptir. Ancak, bu mirastan eğitim süreçlerinde ve ortamlarında ne ölçüde yararlanılabildiği tartışma konusudur. Bu bağlamda, Van kenti Urartu kazı buluntularının Görsel Sanatlar Dersi uygulamaları ile öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik farkındalık ve tutumlarına nasıl bir katkı sağladığı sorusu bu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Van kentinde geçmişten bu yana arkeolojik kazı çalışmaları yapılmaktadır. Şehirde Neolitik Dönemden itibaren süregelen kazı çalışmalarından elde edilen somut kültürel değerler, şehirde bulunan Van Urartu Müzesi'nde sergilenmekte olup, hala ilin çeşitli bölgelerinde kazı çalışmaları ve araştırmalar devam etmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025). Bunlar göz önünde bulunduğunda kentte, Urartulara ait zengin kültürel bir birikim vardır ve hali hazırda yapılan kazı çalışmalarıyla birlikte ilerleyen yıllarda bu birikimin artması söz konusudur.

Urartu krallığına başkentlik yapmış Van kentindeki Urartu kazı buluntularının, öğrencilerde yaşadıkları ilin kültürel mirasına ilişkin bir farkındalık oluşturmalarının sağlanması ve uygulanan Görsel Sanatlar Dersi çalışmaları ile bu durumun öğrenci resimlerine nasıl yansıdığının incelenmesi araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır. Buradan hareketle araştırmanın temel amaçlarına bağlı olarak aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. Uygulanan sanat eğitimi yöntemiyle, ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları kentin kültürel mirasına yönelik tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup olmadığı,
2. Uygulanan sanat eğitimi yöntemiyle, ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları kentte müze bilincine yönelik tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup olmadığı,
3. Müze eğitimi sonrası yaptırılan Görsel Sanatlar Dersi uygulamalarında, öğrencilerin medeniyete ait arkeolojik imgeleri yaptıkları resimlere,
 - Yaratıcı Yaklaşım,
 - Arkeolojik İmge Zenginliği,
 - Estetik,
 - Kompozisyon Kurgusu ölçütleri bakımından nasıl yansıttığı araştırılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Her millet kendi kültürü ile farklı kültürlere ait kültürel mirasın değerini bilmek, korumak ve bu değerleri gelecek nesillere aktarmak sorumluluğu ile yükümlüdür (MEB, 2018, s.8). Bu sorumluluk temelinde Van'da yıllardır kazı çalışmaları yapılırsa da ulaşılabilirlik açısından yeni bir durum söz konusu. Çağdaş müzecilik anlayışının sunduğu olanaklarla Van Müzesi'nin yeniden faaliyete geçmesi insanların Urartu uygarlığı eserleriyle buluşma deneyimini de önemli ölçüde artırdığı ve geliştirdiği görülmektedir.

Bu nedenle araştırma Van kentinde yaşayan Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları kentteki Urartu uygarlığına ait kültürel mirasın farkında olmalarını sağlaması ve öğrencilerin kent geçmişi ile günümüz arasında bağlantı kurabilmelerini olanaklı kılması açısından önemli görülmektedir.

Çalışmanın diğer bir önemi de yapılan alan taramaları sonucunda Van'da bulunan Urartu kültürel mirasının sanat eğitimiyle ilişkilendirildiği çalışmaların sınırlı sayıda olmasıdır. Dolayısıyla çalışmanın daha sonraki araştırmalara da katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı Görsel Sanatlar Öğretim Programı (2018) 6. Sınıf düzeyinde yer alan kültürel miras, görsel iletişim ve biçimlendirme ile sanat eleştirisi ve estetik alanlarında bulunan,

“G.6.2.4. Anadolu Uygarlıklarına ait eserleri müze aracılığıyla inceler.”

“G.6.2.5. Görsel Sanatlar, tarih ve kültürün birbirlerini nasıl etkilediğini açıklar.”

“G.6.1.9. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır.”

“G.6.3.4. Sanatçıların niçin sanat eseri oluşturduklarını tartışır.” kazanımlarıyla ilişkilendirilmiştir (MEB, 2018, s.25,26).

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma ile;

1. Verilen müze eğitimiyle öğrencilerin kültürel değerlere verdikleri önemin arttığı,
2. Öğrencilerin ön test ve son test sorularına içtenlikle cevap verdikleri,
3. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi uygulamalarına istekli bir şekilde katılım gösterdikleri öngörülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. 2024-2025 Eğitim Öğretim Yılı Bahar döneminde Van ili, Edremit İlçesi Erdemkent Ortaokulunda 6. Sınıfa devam eden toplam 34 öğrenciyle,
2. Zaman açısından her hafta 1 ders saati olmak üzere 4 ders saati ve 4 saat süren müze gezisi ile,
3. İçerik açısından Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi Öğretim Programı kapsamında 6. Sınıf düzeyindeki temel öğrenme alanlarından kültürel miras, görsel iletişim ve biçimlendirme ve sanat eleştirisi ve estetik alanları ile,
4. Ölçme araçları açısından 2024-2025 Eğitim Öğretim döneminde müze eğitimi sonrasında yapılan resim uygulamaları ile ön test ve son testlerden elde edilen veriler ile,
5. Müze eğitimi Van Urartu Müzesi’nin “Urartu uygarlığı” bölümüyle sınırlıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanat

Geçmişten günümüze kadar uzanan sürece baktığımızda insanlık tarihi kadar eski olan olgulardan birisi de sanattır. İnsanoğlu; yalnızca hayatta kalma çabası verdiği ve çevresel birçok olumsuz durumla mücadele ettiği dönemlerde bile mağara duvarlarına çeşitli nedenlerle resimler yapmış, çizgilerle, şekillerle ve renklerle meramını anlatmaya çalışmıştır. İnsan topluluğunun olduğu her yerde yaşam için gerekli olan; sezgi, bilinçaltı, içgüdüsellik ve maddi hayatın bir etkisi olarak sanat kendini göstermiştir (Artut, 2020, s.15). İnsanlık tarihi ilerledikçe toplumsal yapı ile şekillenen sanat, inişli çıkışlı birtakım süreçlerden geçerek günümüze ulaşmıştır. Sanat, insanın diğer canlılardan farklı olarak yaratıcı gücünü ortaya koymasına olanak sağlayan en önemli göstergelerden biridir.

İnsanlığın en yaygın iletişim araçları konuşmak ve yazısmaktır. Bireyler duygu ve düşüncelerini ifade etmede yazılı ve sözlü olarak kelimeleri kullanırlar. Tüm bunların yanında sanat bir iletişim aracıdır ve kendine özgü bir ileti dili vardır. Bu dil evrenseldir. Farklı milletlere, farklı kültürlere ait tüm insanları ortak bir noktada buluşturabilir. Örneğin Türkçe bilmeyen birisi Osman Hamdi Bey'in Silah Tacirleri isimli tablosunda neler olup bittiğini anlayabilir ve bu tablodan estetik bir haz duyabilir (Özsoy, 2015, s.7). Sanat, günümüz ile tarihsel çağlar arasındaki bir köprüdür. Dünyadaki onca yıkıcılığa rağmen binlerce yıl öncesini günümüze ulaştırmıştır. Bugün geçmiş kültürlerin somutlaşmış bir ifadesi olan sanat sayesinde geçmişini biliyor ve yargılayabiliyoruz (Ünver, 2002, s.3).

Geçmişini bilen toplumlar bugünü de biçimlendirir. Sanat sayesinde farklı ülkeler ve toplumlar ile ilişkilerimizin gelişmesinde, huzur ve barış ortamının sağlanmasında sanatın ve sanatçıların rolü oldukça büyüktür (Özbek, 2018, s.75). Yüzyıllar içerisinde farklı tanımlarla ifade edilse de karmaşık yapısı nedeniyle sanatı tek bir tanıma sığdırmak oldukça güçtür. Çünkü sanat içerisinde birçok anlamı barındırır. Bu açıdan baktığımızda yoruma açık

ve değişken pek az kavram vardır (Erinç, 1995, s.10). Sanat bazen biçimlerden oluşan bir düzenleme, bazen ruhsal ve duygusal bir dışavurum, bazen de kendini işlevselliğiyle gösteren bir olgu olmuştur (Özsoy, 2015, s.11). Ünlü sanat tarihçisi Herbert Read’e göre sanatın en yalın tanımı: “Hoşa giden biçimler yaratma çabasıdır” (Read, 1960, s.22).

İnsan sanat yaparak anlamlı biçimler oluşturur. Bu biçimler estetik duygumuzu okşar. Sanat ayrıca bir anlatım aracıdır ve bundan dolayı tüm sanat faaliyetleri insanlığa bir şeyler anlatmaya çalışır. Sanat da tıpkı bilim ve felsefe gibi bir bilgi türüdür ve onlar kadar yararlı olup insanlığa faydalı bilgiler taşır. Onu diğer bilgi türleriyle kıyasladığımızda durum budur fakat bu bilginin insanın dış dünyayı algılamasında ve insanlık tarihindeki yeri ötekilere göre çok daha başkadır (Read, 1981, s.8). Yüzyıllar boyunca insanlık sevinçlerini, kederlerini, heyecanlarını müzikle, dansla, görsel sanatlarla ifade etmiştir. Eğitimci Ernest Boyer: “Görsel sanatlar uygarlığın ölçülebildiği araçlardır” ifadesiyle sanatın bir toplumun uygarlaşmasındaki önemine değinmiştir (Özsoy, 2015, s.8).

İnsanın üreterek, sanatsal düşünce yoluyla kendini ifade etmesi, kendi öznel evrenini ve dışındaki nesnel evreni tanıması oldukça önemlidir. Bu tecrübeler kişiyi özgünleştirecek ve kendini ifade etmesinde önemli bir araç olacaktır. Eleştirel düşünce ve sentez-yorum yapma yetisi kişinin özgün anlatım çabasıyla gerçekleşecektir (Gençaydın’dan aktaran Artut, 2020, s.42). Sanat kendi içerisinde taşıdığı aykırı düşüncelerle, kişilere yaşadıkları durumları, düşünce yapılarını, yaşama biçimlerini irdeleme imkânı sunar. Düşünen, sorgulayan, eleştiren bireyler de bulundukları toplumu daha da ileriye taşırlar (Özbek, 2018, s.75).

2.2. Eğitim

Günümüzün tüm uygar toplumlarında yetiştirilmek istenen insan; kendini tanıyan, ihtiyaçlarını kendi belirleyen, ayakları yere sağlam basan, kişiliğini özgürce oluşturmuş ve yaşadığı topluma yetenekleri doğrultusunda yarar sağlayan insandır. Eleştirel düşünceye sahip, görme, muhakeme etme, yorumlama ve iradesiyle karar verebilen bireylere toplumların her zaman ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı ise yalnızca eğitim vasıtasıyla sağlamak mümkündür. Eğitimin bireye kazandırdığı bazı bilgi, beceri ve tutumlar her toplumda ve her çağda hızla değişmektedir. Genç kuşakların eğitime olan ihtiyacı ise güncelliğini korumaktadır. Toplumların ve bireylerin ihtiyaçları eğitimin ne yönde olacağını belirlemektedir (Okçabol, 2005 ve Uras, 2002).

Toplumların en eski uzmanlaşma ve uğraş alanlarından birisi eğitimidir. Bireysel açıdan baktığımızda eğitim; kişinin bulunduğu aşamada o ana kadarki davranış değişikliklerinin tümüdür. Yeni doğan bir çocuğun davranış birikimi ile aynı çocuğun yirmi yıl sonraki dağarcığı arasında anlamlı bir fark olacaktır ve bu fark bize eğitimin anlamını göstermektedir (Özsoy, 2015, s.14,15). Bu yaklaşım insanların doğuştan boş bir zihinle doğduğunu ve doğduktan sonraki yaşantılarının ve tecrübelerinin insan zihnini şekillendirdiğini savunan John Lock ile örtüşmektedir. Lock'a göre eğitim; insanın deneyimlerle öğrenmesi ve bu sayede kendi bireysel mutluluğunu gerçekleştirmesidir (Thilly'den aktaran Cihan, 2006, s.175). Sartre'a göre ise eğitim; kişiye yaşamı boyunca eşlik edecek olan öğrenmenin öğretildiği kutsal bir süreçtir. Sartre, eğitimin amacının tek tip bir kişilik oluşturmaktan, bireyin kendi özünü ve kişiliğini fark edip onu yetenekleri doğrultusunda geliştirerek, yaşamına yön vermesinin sağlanması olduğunu söylemektedir (Serter'dan aktaran Özsoy, 2015, s.15).

2.2.1. Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi kavramı genel anlamda 20. yy.'ın başından bu zamana, tüm sanat alanlarını kapsayan okul içinde ve dışında tüm sanatsal faaliyetleri ifade eden bir kavram olarak karşımıza çıkar. Dar anlamda ise okullarda ve ilgili bölümlerdeki bu alana ilişkin verilen dersleri tanımlar (San, 2010, s.17). Görsel Sanatlar eğitimi ise, heykel, resim, fotoğrafı, mimarlık, seramik, grafik sanatlar, endüstri tasarımı, sinematografi, tekstil ve uygulamalı sanatlar gibi alanlarla ilgili okul öncesinden yüksek öğrenime kadar tüm kuramsal ve uygulamalı faaliyetleri kapsamaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.2).

Günümüzde çağdaş eğitim anlayışıyla sanat, genel eğitim içerisinde önemli bir misyonu üstlenmiştir fakat sanat eğitimiyle ilgili toplumumuzda yanlış olan genel bir kanı vardır ki o da sanat eğitiminin yalnızca yetenekli bireylere verilmesi gerektiğidir. Bu bakış açısıyla yeteneği olmadığı düşünülen çocuklar, sanatın onların kişiliği üzerinde sağlayacağı olumlu etkiden mahrum bırakılmış olacaktır. Sanat eğitimi bir duyarlılık eğitimi olup çocuklara bakmak yerine görmeyi, dokunduğunu hissetmeyi yani farkında olmayı öğretir (Yılmaz, 2010, s.17).

Sanat eğitimi her düzey yaş grubundaki insan için gereklidir. Sanat eğitimi alan bireylerin sanatçı olmasına ya da üstün yeteneklere sahip olmasına gerek yoktur. Kendini ifade edebilme ve estetik bilinç kazanma gibi olumlu edinimler hem bireysel hem de toplumsal açıdan kişilere avantaj sağlar. Bu gereksinimler ışığında Milli Eğitim Bakanlığının (MEB,

2018) yayınlamış olduğu Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının özel amaçları şu şekildedir:

1. Görsel okuryazarlık, algı ve estetik bilincine sahip,
2. Görsel sanatlar alanındaki temel kavram ve uygulamalar konusunda bilgi, beceri ve anlayışa sahip,
3. Görsel sanatlarla ilgili tartışmalara etkin olarak katılan ve bu tartışmaları değerlendiren,
4. Görsel sanatların doğası ve kökenini inceleyen, değerini sorgulayan,
5. Güncel kültür-sanat nesnelerini/tasarımlarını bilinçli olarak izleyen,
6. Kendi kültürü ile diğer kültürlere ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan,
7. Görsel sanat çalışmalarında bilgi, malzeme, beceri, teknik ile teknolojiyi etkin ve güvenli bir şekilde kullanarak düşüncelerini ifade eden,
8. Görsel sanatları diğer disiplinlerle ilişkilendiren,
9. Sanat alanında etik davranış gösteren,
10. Sanat alanıyla ilgili meslekleri tanıyan,
11. Görsel sanatları öğrenmeye ve uygulamaya istekli bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018, s.8).

Görsel sanatlar dersi öğretim programı temel öğrenme alanlarına göre 3 öğrenme alanına ayrılmıştır. Bu alanlar:

1. Görsel iletişim ve biçimlendirme,
2. Kültürel Miras,
3. Sanat eleştirisi ve estetik (MEB, 2018, s.11).

Görsel İletişim ve Biçimlendirme alanında öğrencilerin; gözlem, hayal, duygu ve düşüncelerini biçimlendirme becerilerinin geliştirilmesi, görsel sanat çalışmalarını oluştururken tasarım eleman ve ilkelerini kullanmaları ve kendi yaratıcılıklarını açığa çıkarabilecekleri özgün çalışmalar yapmaları hedeflenmiştir (MEB, 2018, s.11,13).

Kültürel Miras alanında öğrencilerin; kendi toplumu ve kültürü ile yabancı toplumlarda bugüne dek yapılmış olan sanat eserlerini ve sanatçıları tanımaları, müze, öğren yerleri, sanat

galerileri gibi mekanlarda bulunan eserleri incelemeleri, Görsel Sanatlar dersinin geçmiş ve günümüzle bağlantı kuran bir araç olduğunun bilincinde olmaları ve dersi müzeler ile ilişkilendirmeleri hedeflenmiştir (MEB, 2018, s.11,13).

Sanat eleştirisi ve Estetik alanında ise öğrencilerin; sanat eserlerini basitten karmaşığa doğru tanımlama, çözümleme, yorumlama ve yargı gibi sanat eleştirisi basamaklarını kullanarak incelemeleri, sanat eserlerinin insanın duygu ve düşüncelerini ifade etmedeki etkililiğini analiz etmeleri, sanata ve sanatçıya saygı duyarak, sanat eserinin ekonomik de bir değerinin olduğunun bilincinde olmaları hedeflenmiştir (MEB, 2018, s.11,13).

Sanat eğitiminin ve sanatsal yaratma sürecinin en önemli unsurlarından birisi de öğretene ve öğrenen arasında kurulan anlamlı ilişkidir (Ünver, 2002, s.31). Nitelikli bir görsel sanatlar eğitimi iyi hazırlanmış öğretim programlarıyla birlikte donanımlı sanat öğretmenleriyle mümkündür. Alanında yetkin olmayan, öğrenciye yapıcı tavırlarla yaklaşmayan bir sanat eğitimcisi çocuğun sanatsal yaratma sürecinde ve çocuğun kişilik özellikleri üzerinde ne yazık ki olumsuz etkilere yol açacaktır. Öğrenciyi aşırı eleştiren, üretme hevesini kıran, alan bilgisi yetersiz, geleneksel bazı katı yaklaşımlar içinde olan ve aşırı otoriter olan öğretmen tutumları bu olumsuz özellikler arasındadır (Sungur'dan aktaran Yılmaz, 2010, s.21).

Yaşadığı çevreye duyarlı, farkındalığı yüksek bir birey etrafındaki güzelliklerden mutlu olup, karşılaştığı çirkinliklerden de rahatsız olacaktır. Baktığımızda çevremiz ve dünyamız hızla betonlaşmakta giderek estetikten yoksun bir hale gelmektedir. Yaşantımızda zevkle ve güzelliklerle inşa edilmiş bir ortam yaratmak estetik beğenileri gelişmiş bireylerle mümkündür. Bireye estetik beğeni ve farkındalık kazandırmak da sanat eğitimiyle mümkündür (Yılmaz, 2010, s.18). Estetik beğeniden ve duyarlılıktan yoksun kalan bireyler, doğa ve insan ilişkilerini tanıyamaz ve yaşamın zenginliklerinden mahrum kalır. Yeni kültür değerleri üretmeyen, eleştirel düşüneyen ve bulduğu ile yetinen bu insan tipi, yaşamın başka alanlarına da ilgisiz kalır, yaşamdan keyif almayı öğrenemediği için de umutsuz ve mutsuzdur (Gençaydın'dan aktaran Etike, 2001, s.30). Bireylere estetik duyarlılık kazandıran sanat eğitimi insan yaratıcılığının ortaya çıkmasını ve bu yaratıcılığın gelişmesini de sağlar. Kişi yaratıcı faaliyetler içerisindeyken ve bu yaratıcılığın sonucunda herhangi bir sanatsal üretimde bulunmuşsa bu durumun verdiği hazla büyük bir içsel mutluluk yaşar. Birey kendine güvenmeyi özgürce üretebildiği bir sanat eğitimi ortamında öğrenebilir (Yılmaz, 2010, s.18). Kendine güvenen, yaratıcı ve üretken bireyler her meslek alanında başarılı olacaktır ve sağlıklı, dinamik bir toplumsal yapının oluşumuna da katkı sağlayacaktır.

Her toplum bir kültür birikimidir. Bu birikimin tanıtılması ve anlamlandırılmasında sanat eğitiminin etkisi tartışılmaz bir öneme sahiptir. Ulusal ve evrensel kültürün önemini sanat yoluyla kavrayan bireyler kendi kültürlerine ve farklı ulusların kültürlerine hoşgörü ile yaklaşır. Tüm insanlığın binlerce yılda ürettiği mirasın koruyucusu ve gelecek nesillere aktarıcısı olurlar. Bir milletin kültürüne sahip çıkmasında, varlığını sürdürmesinde ve uygarlık yolunda ilerlemesinde şüphesiz sanat eğitiminin katkısı yadsınamaz.

Kırıçoğlu'na göre “sanat yoluyla eğitime” bugün her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır çünkü sanat eğitiminin toplumu düzenleyici ve dönüştürücü işlevi tekrar gündeme gelmiştir. Sanat eğitimi, okullarda zorunlu olarak verilmesi gereken bir alan olmakla birlikte aynı zamanda bireyin yaşamı boyunca hayatında etkisini sürdürecektir, onu bilgilendirecek, düşündürecek ve mutlu olmasını sağlayacak özel bir kültür alanıdır (Kırıçoğlu, 2015, s.3).

2.3. Çocuk Resimleri ve Çocuğun Sanatsal Gelişim Evreleri

Çocuk resimleri, çocukların çok erken yaştan itibaren, dünyayı algılama biçimlerini, duygularını ve düşünce yapılarını yansıtan özellikler gösterir. Her çocuğun büyüme hızı farklı olsa da bu gelişim ilerledikçe çocuğun sanatsal düzeyi de gelişimine paralel olarak ilerleme göstermektedir. Gustaf Britsch, çocuk resimlerinin sistemli bir şekilde gelişim gösterdiğine ilk dikkatleri çeken kişidir. Gustaf'a göre çocuğun resimleri kendi kuralları dahilinde basitten karmaşık olana doğru doğal bir biçimde gelişmektedir (Britsch'den aktaran Kırıçoğlu, 2002, s. 75).

Arnheim de Britsch ile benzer görüşleri paylaşmaktadır. Arnheim'e göre çocuk resimleri algısal bir yapıdadır. Resim yapma eylemi, çocuğun gördüğü objelerin yapısal bir eş değerini var ettiği gerçek bir yaratma sürecidir. Arnheim'e göre çocuklar, bildiğini değil, gördüğünü çizer yani gelişim fark edilmeyenden fark edilene doğru olur. (Arnheim'den aktaran Kırıçoğlu, 2002, s.75). Arnheim çocuğun algısı ile çizgisi arasındaki ilişkiye dikkat çekerken bu sürecin gelişimsel ve ussal yanını birlikte vurgular. Çocuk resimlerinde bulunan düzleme, oransızlık ve röntgen resim gibi özellikler çocuk tarafından iki boyutlu bir düzlem üzerinde üç boyutlu bir yapı tasarlamada bulunmuş yaratıcı çözümlerdir (Kırıçoğlu, 2002, s.75). Lowenfeld ise doğallık konusunda Britsch ve Arnheim ile aynı görüştedir. O da bu evreleri gelişimin doğal bir sonucu olarak görmektedir. Lowenfeld'in ayrıldığı nokta, çocuğun yaratıcı özelliğini etkileyecek faktörlerden kaçınarak, sanatsal davranışın araçsal ve toplumsal işlevlerine yönelmesidir. Lowenfeld'e göre çocuk resimleri, çocuğun zihinsel, bedensel, ruhsal, toplumsal ve çizgisel tüm deneyimlerinin ve yaşantılarının göstergesidir.

Dışarıdan gelen herhangi bir müdahale bu gelişimi olumsuz etkilemektedir (Lowenfeld'den aktaran Kırıçoğlu, 2002, s.75).

Çocuk resimlerinin çocuğun sahip olduğu karakteristik yapıyla şekillendiğini ileri süren sanat tarihçisi ve estetikçi Herbert Read ise, çocuk resimlerinin sistematik bir şekilde geliştiğine inanmaz. Read, çocuğun kişilik özelliklerini geleneksel ve çağdaş sanat biçimleriyle eşleştirir ve çocukta yaratıcı tip özelliklerini belirler. Bu özellikleri; organik, lirik, izlenimci, ritmik, örüntülü, dokusal, şematik, dışavurumcu, sıralayıcı, bezeyici, yazınsal ve romantik olarak ifade eder. Read'e göre hangi kültürde olursa olsun çocuk resimleri insan ırkının gelişiminden yansıyan ortak bilincin dışavurumudur (Read'den aktaran Kırıçoğlu, 2002, s. 75,76).

Çocuğun sanatsal gelişim sürecinde her yaşın belirgin ve kendine özgü özellikler taşıdığı bilinmektedir. Bu özellikler düşünüldüğünde sanat eğitiminde en çok kabul gören ve en sistematik yaklaşım Lowenfeld'in sıralamasıdır.

Bu sıralama şöyledir:

1. Karalama evresi 2 ile 4 yaş arası
2. Şema öncesi evre 4 ile 7 yaş arası
3. Şematik evre 7 ile 9 yaş arası
4. Ergenlik öncesi evre 9 ile 11 yaş arası
5. Mantık çağı 11 ile 13 yaş arası
6. Ergenlik krizi 13 yaş ötesi (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.43).

2.3.1. Karalama Evresi (2 ile 4 Yaş Arası)

Karalama evresi çocuğun kalemi ilk defa eline aldığı ve resim serüveninin yeni başladığı dönemdir. Çocuğun bu dönemde resme karşı ilgisinin kısa sürdüğü ve gelişigüzel karalamalar yaptığı gözlemlenir.

Kalemi ilk kez eline alan çocuk yaptığı bu eylemden keyif alır. Özellikle onu izleyen anne ve babasından da olumlu bir dönüt alırsa başarılımış bu eylem onda devam etme isteği uyandırır. Pek çok araştırmacı bu karalamaların herhangi bir biçimi temsil etmediğini ifade etmektedir. Arheim bu ilk karalamaların çocuklarda bir temsili göstermekten çok “motor itkilerin” belirgin olarak görüldüğü bir durum olduğunu belirtir. İlk başta kontrolsüz olan

Çizgiler ve karalamalar giderek farklılaşmaya başlar. Rhoda Kellogg, binlerce ocuk resmini inceler ve bu resimlerde 20 değişik karalama olduğunu belirler. Birleşen şekiller arasında Kellogg’a en anlamlı gelen biçim, bir yuvarlağın içerisinde çizilen çapraz ya da karşılıklı iki çizgiden oluşan “mandala” şeklidir. Kellogg mandalanın daha sonra pek çok şekle evrilen ana şekil olduğunu ileri sürmektedir (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s. 44).

Karalama 1	.	Nokta
Karalama 2		Tek dikey izgi
Karalama 3	—	Tek yatay izgi
Karalama 4	\\	Tek apraz izgi
Karalama 5	—	Tek kavisli izgi
Karalama 6		çok sayıda dikey izgi
Karalama 7	——	ok sayıda yatay izgi
Karalama 8	\\	çok sayıda çapraz izgi
Karalama 9	—	ok sayıda eğri izgi
Karalama 10	—	Yan bükülmüş açık izgi
Karalama 11	—	Yan bükülmüş kapalı izgi
Karalama 12	—	Zikzak ya da dalgalı izgi
Karalama 13	e	Tek daire izgi
Karalama 14	eee	çok sayıda daire izgi
Karalama 15	—	Helezonik izgi
Karalama 16	—	Üst üste çizgilerle dolgu daire
Karalama 17	—	Üst üste çizgilerle daire
Karalama 18	—	Dışarı açılımlı dairesel izgi
Karalama 19	—	Tek kesişmeli daire
Karalama 20	—	Düzgün olmayan daire

Şekil 1. Kellogg’un ocuk resimlerindeki karalama örnekleri. Buyurgan ve Buyurgan, (2018). “Sanat Eğitimi ve Öğretimi”, Pegem.

Yavuzer (2021)’e göre çocuğun ilk karalamaları üç temel kategoride toplanır. Bunlar:

1. Kontrollü karalamalar
2. İsimlendirilen karalamalar
3. Bir rahatsızlığı dile getiren karalamalar (Yavuzer, 2021, s.34).

ocuk doğduktan 2 yaşına kadar birçok açıdan bağımsızlaşır. 2 yaşa geldiğinde zihnindeki semboller gelişir ve sembolün temsil ettiği nesne arasındaki ilişkiyi kavramaya başlar. 18 aylıktan 3 yaşa kadar olan çocuklarda ilk evre olan karalama belli bir sistem içinde olmayan rastgele çizgilerden oluşur. ocuk 4 yaşından itibaren tek çizgiler çizebilir. Karalamaların bir amacı yoktur ve ocuk bunu kimseden öğrenmez (Şahin, 2022, s.11,12).

Birkaç çizgi ile başlayan bu adımlar git gide daha da belirgin biçimlere bürünerek çocuğun zihinsel ve bedensel gelişimiyle birlikte şekillenecek, yaratıcılığın da devreye girmesiyle farklı bir boyuta ulaşacaktır.

2.3.2. Şema Öncesi Evre (4 ile 7 Yaş Arası)

Bu dönemde çocuklarda nesnelerle bağlantı kurabilme, sayıları anlama ve sınıflandırma yeteneği artmaktadır. Resimlerde insan figürünün ilk ortaya çıktığı dönemdir ve çocuk, resim yaparken renkleri ilişkilendirmeye başlar, herhangi bir kural da tanımaz. Resim yapma eylemi serbesttir. Şema öncesi dönemdeki çocuklar yaptıkları resimleri büyüklere göstermek ve açıklamak eğilimi gösterirler. Dolayısıyla çocukla sağlıklı bir iletişim kurabilen ebeveynler onun duygu, düşünce dünyasıyla ilgili pek çok şeyi öğrenebilirler. Ayrıca çocuk bu dönemde nesneyi kopya etmek istemez (Şahin, 2022, s.18,19).

Dönemin bir diğer özelliği de çocukların iki boyutlu düzlem üzerinde üçüncü bir boyutu yakalamak adına buldukları bazı çözümlerin olmasıdır. Çocuklar bu dönemde, “Röntgen Resim” denilen aynı anda bir evin hem içini hem de dışını görüyormuş gibi resmetme özelliği gösterirler. Figürlerin ve objelerin havada uçuyormuş gibi görünmemesi için leke ve çizgi ögesini kullanarak mekân kavramını ifade ederler. Bir diğer özellik ise “Düzleme” özelliği denilen, nesnelerin tek bir açıdan değil de farklı pek çok açıdan bakılıyormuş gibi ifade edilmesidir. Çocuk bunu yapabilmek için genellikle kâğıdın etrafında dönerek resmini tamamlar. Bu dönemde gözlemlenen bir diğer özellik ise, çocukların resimlerinde nesne ya da figüre ait bazı kısımları diğerlerine göre daha büyük ve belirgin çizmeleridir. (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.48,51).

2.3.3. Şematik Evre (7 ile 9 Yaş Arası)

Bu dönemde çocuğun resimlerinde bir değişim gözlemlenir. Çocuk bazı tekrarlardan sonra, resimlerinde belli biçimleri şematik olarak kullanmaya başlar. Çocuk bu dönemde çevresiyle somut olarak yaşadığı ilişkilerden çıkardığı imgeleri zihnindeki eski imgelerle birleştirerek yeni şemalar oluşturur. Bundan böyle resimlerde tanıdık imgeler gözlemlenir ve bunlar bize daha fazla somut ipuçları vermektedir (Kırıçoğlu, 2002, s.89). 7 ve 9 yaş arasında resimlerde yer ve gök çizgisi belirginleşir, bu çizgiler arasındaki figürlerin boyutları aynıdır. Çocuk figürler arasında ilişki kurmaya başlar. Mekân olgusu belirginleşerek perspektif görülmeye başlanır (Şahin, 2022, s.27). Bu dönemin en belirgin özelliği çocuğun gerçekçi resim yapma anlayışına kapılmaya başlamasıdır. Daha önce nesne karşısında olmadan da nesneye ilişkin

zihnindeki bilgilerle resim yapan çocuk gerek renkte gerekse biçimde nesnenin doğal görüntüsünü yakalama gayreti içerisine girer. Çocuktaki gerçeği arama dürtüsü ilk zamanlardaki coşkuyu azaltarak, onda giderek kendi resimlerini beğenmeme duygusunu oluşturmaktadır. Bir zamanlar resim yapmak, çocuğun ilk sırada gelen isteğiyle zamanla dil gelişiminin de etkisiyle geri planda kalmaya başlar (Kırıçoğlu, 2002, s.89).

2.3.4. Ergenlik Öncesi Evre (9 ile 11 Yaş Arası)

Çocukların okul öncesi dönemi, onların hiçbir kural bilmeden, kendilerini sınırlandırmadan dolayısıyla da özgürce resimler yaptığı dönemdir. Ancak 7 yaşından itibaren çocuk, resimlerinde kullandığı nesnelerin gerçek görüntüsüne odaklanmaya başladığından yaptığı çizimleri gerçekçi bulmamaya ve dolayısıyla beğenmemeye başlar. Çocuk bu evrede çizgilerinde ve renk seçimlerinde daha ayrıntıcı ve gerçekçi bir yaklaşım sergiler. Çocukta içinde yaşadığı toplumun estetik ölçülerine uyma kaygısı belirginleştiğinden erken dönem resimlerinde olan özgür yaklaşım görülmez (Yavuzer, 2021, s.65). Resimlerini beğenmeyen ne yapacağını uzunca düşünen çocuk, yaptığını olması gerektiği gibi yapamadığını sanarak resme karşı heyecanını ve ilgisini yitirir. Kendisini şaşkın ve beceriksiz hissedenden çocuk, anlatım gücüne olan inancını da kaybeder. Sanat hakkındaki öğrenilen bazı teknik bilgiler ise çocuklarda deneme ve araştırma merakının sönmesine neden olur (San'dan aktaran Yavuzer, 2021, s.66).

Kas gücü ve odaklanma süresi artan 9-11 yaş çocuklarının resimlerinde kız-erkek ayrımı da hissedilmeye başlanır. Kız çocukları gelin-damat, sevgi, kalp gibi konuları ele alırken, erkek çocukları savaş, silah, futbol gibi konulara yer verir. Resimlerde perspektif hala çözülememiştir. Eğer çocuğun yalın anlatımı ve özgür ifadesi, bu dönemde başlayan gerçeği yansıtma isteği ile birleştirilebilirse onun özgünlüğü ve yaratıcılığı istenildiği gibi devam eder. Gerekli bilgilendirmeler ve yönlendirmeler doğru bir şekilde yapılırsa çizgisel gelişimleri olumlu etkilenir. Aynı zamanda çocuğun sanat eğitiminde yalnızca teknik bilgilere dayalı çalışmalar yapılmamalıdır. Onun sanat eserlerini görüp incelemesi, kültürel ve tarihsel yaşantıların sunulduğu müzelere götürülmesi yani teorik olarak da bilgilendirilmesi oldukça önemlidir (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.55,56).

Geçmiş yıllar ile kıyaslandığında günümüzün teknolojik imkanları bu anlamda bize avantaj sağlamaktadır. Yaşadığımız dijital çağda, internet ortamı önümüze her türlü bilgiyi getirerek bilgiye kolay ulaşmamızı sağlamaktadır. Özellikle sanat eğitimi açısından bakıldığında, çoğu müzenin sanal olarak gezilebilmesi, sanatçıların eserlerine dijital olarak ulaşılabilmesi,

bazı teknik becerilerin izlenip öğrenilebildiği video içeriklerinin de bulunması çocuğun sanat eğitimini zenginleştirmektedir.

2.3.5. Mantık Çağı (11 ile 13 Yaş Arası)

Çocuk bu dönemde hem çizgisinde daha özgür ve kendine ait formları arar hem de gerçeği yansıtmaya isteğiyle birlikte bu konudaki başarı ve başarısızlığı devam eder. Piaget bu evreyi “Bîçimsel İşlemler Evresi” olarak tanımlamaktadır (İssocs’den aktaran Kırışoğlu, 2002, s.94). Çevresinde bulunan pek çok imgeye anlatımsal bir ifade yolu arayan çocuk, bunu bulabilirse sürdürür. Bu yol bazen onun kendi bulduğu bir yoldur. Bazen de ona sunulan kaynaklardan aldığı hazırca bir yoldur. Bu ikinci durum genelde sanat öğretiminin yetersiz kaldığı durumlarda gerçekleşir (Kırışoğlu, 2002, s.94,95).

Çocuğun kendine has anlatım yolu bulduğu durumlar nadiren karşımıza çıkmaktadır. Genellikle okul ortamlarında bu duruma az rastlanılır. Bu çıkış yolunu bulanlar zaten yeteneği olan öğrencilerdir. Anlatımlarında kendi yolunu bulamayan çocuklar ise, yansıtmaya becerisine sahip olup, sanatsal ifadede yeterli olmayanlardır. Her iki yönde de ihtiyaçlarının karşılanmasını ve doğru bir şekilde yönlendirilmeyi bekleyen çocuklar ise üçüncü grupta yer alır. Genellikle okullarda teknik beceride ısrar edilmesi, bir taraftan öğrencinin ifade arayışına çözüm sunarken bir diğer taraftan kısıtlayıcı durumları da beraberinde getirir. Özellikle de sanatın yalnızca yansıtmacı sanattan ibaretmiş gibi sanıldığı bir anlayış bu kısıtlamaların başında gelir. Bu durum öğrencinin sanatsal ifade yönüne zarar verebilir (Kırışoğlu, 2002, s.94,95). Bu durumda öğrencinin teknikle buluşması ve bu anlamda kendini geliştirebilmesi sağlanmalıdır. Bir taraftan da çocuğun kişisel yapısı önemsenmeli, özgün, yaratıcı yönü desteklenmeli ve yeni denemeler yapabilmesi için çocuk yüreklendirilmelidir. Bu durumda sanat eğitimcisinin yapıcı tavrı çok önemlidir. Öğretmen öğrenciyi yapabileceğine dair cesaretlendirmelidir. Öğretmen tarafından gerekli sanatsal bilgilendirmelerle birlikte, galeri ve müze ziyaretleri ya da ustalardan röprodüksiyon gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılarak etkili bir sanatsal öğrenme ortamı hazırlanmalıdır. Bu dönemin ergenlik dönemi olduğunun bilincinde olarak çocuklara duyarlı bir şekilde davranılmalıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.57). Ergenliğin başladığı bu dönemde çocuklar, bulundukları çevrenin ve de cinsel özelliklerinin farkına varırlar. İnsan figürünü tüm ayrıntıları ile ifade etme eğilimi içerisindedirler. Çocuk, etrafında gördüğü nesnelerin boyutlarını, orantılarını çizgilerine yansıtmak ister. Renk farklılıklarından haberdardır ve rengi çok iyi kullandığı gözlemlenir (Yavuzer, 2021, s.67).

2.3.6. Ergenlik Krizi (13 Yaş ve Ötesi)

Kendisinin, çevresinin ve dünyada olup bitenlerin daha bir bilincinde olan genç bu dönemde mantık çağına girmiştir. Yalnızca somut olan düşünceleri değil soyut düşünceleri de kavramlaştırarak öğrenme eğilimi içerisindedir. Bu dönemde genç hem kendi hem de başkalarının yapıtlarına karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirir. Önceki dönemlerde güvensiz tutumlardan kaynaklanan bir bakış açısıyla yalnızca gerçeği yansıtmaya yönelmişken, bu yaşlardan itibaren sanatsal kaygılara önem verdiği görülür. Dönemin en göze çarpan özelliği, bireyin kendi kimliğini bulma ve bunu anlatımlarına yansıtma isteği içerisinde olmasıdır. Resme olan yaklaşımında da karşılaştığı güçlükleri anlayarak çözme yolunu seçer. Çalışmalarında okul çağı ve ilk ergenlik döneminde kaybolan bütünlük geri kazanılır. Genç çok boyutlu öğrenmeler içerisindedir (Kırısoğlu, 2002, s.96).

Gencin öğrenerek problemleri kendi çözdüğü bu dönemde ona yeterli imkân, malzeme, mekân sunulmalı ve gerekli bilgilendirmelerle motivasyonu artırılmalıdır. Bu dönemde yalnızca uygulamanın yapıldığı bir sanat eğitimi eksik kalacaktır. Bundan dolayı uygulamanın yanı sıra, sanat tarihi ve estetik gibi konularla öğrencinin sanata ve sanat eserlerine karşı eleştirel bir tavır içerisinde olması desteklenmelidir (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.58).

2.4. Kültür

Doğayı kontrol edebilen ve doğayı değiştirebilen tek canlı insandır. Tarım devrimi sonucunda insanlık ekme, biçme faaliyetlerine başlamış, bununla birlikte de “kültür” kavramı doğmuştur (Çağırkan, 2017, s.148). İnsanın olmadığı bir yerde kültür kavramından bahsetmek imkansızdır, çünkü kültürü oluşturan insandır.

Kültür kavramı tanımlaması en zor kavramlardan birisidir. Bu yüzden kültürün yapılmış çokça tanımı vardır. Erinç (1995)’in belirttiği üzere: “gerçekten de böylesine yoruma açık, böylesine değişken pek az kavram gösterilebilir” (s.10). Kültür başlangıçta toprağı ekip biçmek, ürün yetiştirmek anlamlarında kullanılırken zamanla insan elinden çıkan tüm maddi ve manevi değerler bütünü olarak değerlendirilmektedir. İnsanın uygarlık tarihi boyunca ürettiği teknoloji, sanat, ahlak, bilim, din, politika gibi yaşam şekillerini de içine alan geniş bir kavram olmuştur (Minami’den aktaran Demirel, 2019, s.7).

Kültürü, toplumun ya da toplumların binlerce yılda yarattığı tüm değerler bütünü olarak düşündüğümüzde, kültürün bu anlamının gelenek, görenek, düşünce ve sanat değerlerini de

kapsadığını biliriz. Yani aslında kültür bir bilgi birikimidir ve onu entelektüel faaliyetlerden ayrı tutamayız (Hançerlioğlu'ndan aktaran Artut, 2020, s.43). Güvenç (1979) kültür sözcüğünün dört ayrı anlamda kullanıldığını belirtir. Bunlar: Bilimsel alandaki uygarlığı oluşturan kültür, beşerî alanda eğitim sürecinin bir ürünü olan kültür, estetik alanda güzel sanatları kapsayan kültür ve üretme, tarım gibi maddi ve biyolojik alandaki kültürdür (Güvenç'ten aktaran Artut, 2020, s.44). Türk Dil Kurumu ise kültürü “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan tüm maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2022).

Birey dünyaya gözlerini açtığında mevcut bir kültürün içinde doğar. Bu kültürün gelişimine ve değişimine katkıda bulunarak kültürün gelecek nesillere aktarımını yapar. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu unsurlar, toplumların bir kimlik oluşturmalarına ve belirli bir düşünce tarzı geliştirmesine de olanak sağlar. Bu kimliğin kalıcılığı, tarih içerisinde bozulmadan nesilden nesle aktarılması tüm toplumlar için oldukça önemlidir. Kültür varlıklarını korumada kendi ülkemize olduğumuz kadar diğer toplumlara karşı da sorumluyuz. Yıkıcılığın, ne yazık ki insan eliyle sürdüğü dünyamızda kültür ve kültür varlıklarımıza sahip çıkmak ve bu bilinci gelecek kuşaklara aktarmak günümüzün en önemli görevlerinden biridir.

2.4.1. Kültürel Miras

Kültür öyle bir yapıdır ki; sürekli değişim geçirerek toplumun bu değişime uyum sağlamasını sağlar. Bugünün kültürü tüm geçmiş birikimleri kendi içinde barındırır (Kuban'dan aktaran Akyürek, 2011, s.22). Kültür kavramı bireysel ve toplumsal olduğu kadar aynı zamanda evrenseldir. Kültürü oluşturan öğeler tüm insanlığın ortak mirasıdır.

Kültürel miras ise; bir toplumun tarih boyunca oluşturduğu maddi ve manevi değerlerin tümüdür. Bu değerler arasında dil, gelenekler, müzik, dans, sanat eserleri gibi pek çok unsuru sayabiliriz. Bu miras, toplumun kimliğinin bir yansımasıdır ve toplumun değerlerinin ve yaşam tarzının da bir göstergesidir. Unesco'nun 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Varlıkların Korunmasına Dair Sözleşmesi'nde insanlığın ürettiği kültürel ve doğal tüm mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının, yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşma teşkil ettiğini göz önünde tutarak, korunması gereken varlıkları “Kültürel Miras” ve “Doğal Miras” olarak ikiye ayırmıştır. Sözleşmede kültürel miras unsurları tanımlanırken; sanat, bilim ve tarih açısından önemli olan, evrensel değeri bulunan heykel, resim, arkeolojik eserler ve kitabeler “anıt” olarak, yine tarih, sanat ve bilim

açısından istisnai olan ve mimarileri ile uyumlulukları açısından evrensel değere sahip yapılar “yapı toplulukları” olarak, estetik, tarihi, etnolojik ve antropolojik açıdan kıymetli olan insan üretimi eserler ile doğa ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar da “sitler” olarak tanımlanmaktadır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.).

Çocukların verilecek eğitimle; yaşadıkları çevrenin farkına varabilmeleri, kendilerine geçmiş nesillerden kalan zengin mirası koruyabilmeleri ve gelecek nesillere aktarabilmeleri açısından davranış kazanmaları hedeflenmelidir. Sahip çıkmadığımız birçok kültürel değerimiz, başka ülkelere kaçırılmaktadır. Dolayısıyla kültür varlıklarımıza sahip çıkma bilinci günden güne önem arz etmektedir (Bozok ve Okur, 2019, s. 264).

Kültür aktarımında en elverişli disiplinlerden birisi görsel sanatlar eğitimidir. Kültürel mirasa değer veren, onu anlayan ve koruyan bireylerin yetişmesinde kültürel çalışmalara dayalı bir görsel sanatlar eğitimi okul öncesinden başlamalıdır (Bülbül, 2016, s.691). Görüldüğü gibi kültürel miras, görsel sanatlar dersinin en temel öğrenme alanlarından biridir. Bu açıdan verimli geçen bir görsel sanatlar dersi, kültürel mirasın bireylere aktarılmasında ve korunup gelecek nesillere taşınmasında vazgeçilmezdir.

2.4.2. Kültürel Miras Bilinci

Küreselleşen ve her şeyin çok hızlı bir şekilde tüketildiği dünyada, tarih ve kültür bilincine sahip nesiller tüm uluslar için büyük önem taşımaktadır (Kocakaya ve Dönmez, 2022, s. 122). Binlerce yıllık süreç içerisinde onlarca medeniyete ev sahipliği yapan ülkemiz, birçok kültürel ve doğal değeri içinde barındırmaktadır. Bu değerler bir bütün olarak değerlendirilmeli ve korunmalıdır. Aksi taktirde yok olacak ve geleceğe temel oluşturacak bu birikim kaybedilecektir (Çubuk’tan aktaran Kocakaya ve Dönmez, 2022, s.51). Kültürel mirasın yıllar içinde tahrip olmaması ve hafızalardan silinmemesi için, kültürel miras bilinci bireylere çok erken yaşlardan itibaren verilmelidir. Bu durum, bir ülkenin maddi ve manevi kültür varlıklarını korumasında ve geleceğe aktarmasında vazgeçilmez önem arz etmektedir. Her toplum için geçmişi bilmek, kendinden önceki insanların var ettiği kültürü tanımak ve kucaklamak geleceği inşa etmede elzemdir. İnsanlık tarihi geçmiş kültürlere yaslanarak daha ileriye gidebilmiştir.

Eski kültür ile yenisi arasındaki bağlantıyı kurabilmek için toplumun tüm bireylerinin bu değerlerin bilincinde olması ve koruma içgüdüleriyle hareket etmesi gerekir. Bu bilinç düzeyine ulaşmada da en önemli faktör şüphesiz eğitimidir ve özellikle de görsel sanatlar

eğitimidir. Görsel sanatlar eğitiminin günümüzde yalnızca yetenekle ilişkilendirilen bir ders olmaktan ziyade, kültürel miras aktarımında da önemli görüldüğünün altını çizmek mümkündür (Deniz ve Çağlayan, 2022, s. 164). Sanatın kültürün yapı taşlarından biri olduğu düşünüldüğünde de görsel sanatlar eğitiminin önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

2.5. Müzeler

Müzeler, genel olarak tarihi, bilimsel, sanatsal ve kültürel eserlerin sergilendiği yapılar olarak tanımlanır. Günümüzde herhangi bir kültüre ait eserlerin, insanların yararı için sergilenmesi oldukça normal bir durum olarak görülse de, eskiden eserlerin bir araya getirilmesi yalnızca tapınaklarda olurdu. Onları belirli insanlar görebilirdi. Eserlerin bir araya getirilmesinde sanat yönü değil, dini yönü önemli oluyordu. Bugünkü anlamıyla baktığımızda sanat yönü baskın olan ilk koleksiyonlara Helenistik Çağda rastlamaktayız. O çağda bu yapılara “Museon” yani “Periler Tapınağı” denmiştir. Bu sözcük zaman içinde sanat eserlerinin toplandığı yerler için kullanılmıştır. Orta Çağ’a baktığımızda sanat eserlerinin toplandığı yerler, kiliseler ve camiiler olmuştur ve burada da yine dinin etkisi görülür. İlk kez 14. yy’da Fransa’da eserlerin sanat yönü dikkate alınarak toplandığını görürüz. Bugünkü anlamda kurulan ilk müzeler, 1759’da İngiltere’de kurulan British Museum ve Fransa’daki Louvre Müzesidir. Bizdeki ilk örneği de Osman Hamdi Bey’in kurduğu İstanbul Arkeoloji Müzesidir (Turani, 2014, s.102).

Müzeler; geçmişin ve bugünün izlerini taşıyan, sanatsal, bilimsel, tarihsel, teknoloji, doğa ve geleneğe ait tüm birikimin insanlara sunulduğu, görerek, işiterek ve yaşayarak öğrenmelerin gerçekleştiği mekanlardır (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.68). Müzeler aracılığıyla insanlığın uzunca bir zaman diliminde oluşturduğu kültürel birikimle buluşur ve tarihe tanıklık ederiz. Bu açıdan müzeler toplumların kültürünün birer yansımasıdır. Birçok farklı nesneyi içinde barındıran müzeler, kurulma amaçları, bağlı oldukları kurumlar ve koleksiyonları açısından farklılıklar taşımaktadırlar. Tüm bu farklılıklarından dolayı müzelerin sınıflandırılması bir zorunluluk haline gelerek bu sınıflama şu şekilde yapılmıştır:

2.5.1. Koleksiyonlarına Göre Müzeler

- a. Genel Müzeler
- b. Arkeoloji Müzeleri
- c. Etnografya Müzeleri

- d. Sanat Müzeleri
- e. Tarih Müzeleri
- f. Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri
- g. Bilim Müzeleri
- h. Planetaryumlar
- ı. Endüstri Müzeleri
- i. Panoramik Müze
- j. Ekonomüze

2.5.2. Bağlı Oldukları Yönetim Birimlerine Göre Müzeler

- a. Devlet Müzeleri
- b. Özel Müzeler
- c. Belediye Müzeleri
- d. Kent Müzeleri
- e. Eğitim Kuruluşlarına, Üniversitelere Bağlı Müzeler
- f. Askeri Müzeler

2.5.3. Hizmet Ettikleri Bölgeye Göre Müzeler

- a. Bölge Müzeleri
- b. Çevre Müzesi

2.5.4. Hizmet Ettikleri Topluma Yönelik Müzeler

- a. Uzmanlık Müzeleri
- b. Çocuk, Sanat ve Gençlik Müzeleri

2.5.5. Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekanlara Göre Müzeler

- a. Açık Hava Müzeleri
- b. Anıt Müzeler

c. Müze Evler

2.5.6. İşlevlerine Göre Müzeler

a. Atatürk ve Türk Büyükleri Müzeleri

b. Devrim Müzeleri

c. Sanat Müzeleri

(Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s. 68,87).

2.5.7. Müze Eğitimi

Müzeler kazanç amacı gütmeyen, ziyaretçilerine entelektüel, eğitsel ve çokkültürlülük olanakları sağlayan, toplumların en önemli kültür merkezlerinden biridir. Ziyaretçilerin sergilenen nesneler ve eserlerle kültürel ve duygusal bağlar kurduğu özel mekanlardır (Artut, 2020, s.163).

Müzecilik tarihine baktığımızda, müzelerin görevinin eserleri toplamak, belgelemek, korumak ve sergilemek olduğunu görürüz fakat günümüzde, bilim ile teknolojinin hızla gelişmesi ve bizlere sunduğu imkanlarla, müzecilik de oldukça büyük bir gelişme göstermiş ve müzelerin eğitim işlevi de çağın gerekliliği haline gelmiştir. Toplumun sosyal ve kültürel açıdan yapılanmasında en önemli yapı taşı olan eğitim, yalnızca belirli bir çatı altında olan kurumlarda değil, farklı fiziki mekanlarda da olabilir. Müzeler bunun en açık örneklerinden biridir. Günümüzde müzelerin en önemli işlevlerinden birisi eğitimidir (Şimşek, Yıldız ve Polat, 2019, s.54).

Sanata, bilime, tarihe, doğaya ve kültüre ait gerçek nesneleri içinde barındıran müzeler, en heyecan uyandırıcı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiği mekanlardır. Gelişmiş ülkelerde müzelerin öğrenme üzerindeki olumlu etkileri fark edildikten sonra müzeler, öğretmen ve öğrencilere yönelik eğitim hizmetleri vermeye başlamıştır. Bu müzelerde, eğitim uzmanlarının görev yaptığı eğitim birimleri bulunmakta ve bu birimler her tür izleyici grubuna yönelik eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Ülkemizdeki müzelerde ise eğitim birimleri kurulmakla birlikte, bazı müzelerde müze eğitimcileri bulunmaktadır. Fakat ne yazık ki bu durum henüz istenilen yeterlilikte değildir (Buyurgan ve Buyurgan, 2018, s.105).

Ulusal mirasın sürdürülmesine katkı sunan müzeler, dinsel, tarihsel ve kültürel öneme sahip nesneleri toplayarak sahip olduğu koleksiyonu toplumla paylaşırlar. Böylelikle toplumun

bilgiye olan ihtiyacını eğitim ve eğlence yoluyla da karşılarlar (Mckellar'dan aktaran Demirel, 2019, s.14). Eğitim ve öğretimde yalnızca eğitmenin aktif olduğu, öğrencinin bilgiyi almada ve kullanmada pasif bırakıldığı geleneksel öğretim yöntemleri yerine, öğrenciyi harekete geçiren, analitik düşünme ve problem çözme gibi becerilerini ön plana çıkaran öğrenme ortamları eğitimin kalitesini ve işlevselliğini artırmaktadır. Müzeler öğretimin okul binalarının dışına çıkmasını sağlayan, bireyleri tarihle, bilimle ve kültürle buluşturan, özellikle de çocukların keşfetme, merak etme gibi duyularını harekete geçiren, heyecan verici birer öğrenme mekanlarıdır.

Bireylerde bulunan, kendini ifade etme ile gelişkin bir öz kontrol becerisi, ekip çalışması için sorumluluk alma bilinci ve öğrenilen bilgilerin farklı alanlara transfer edilebilmesi gibi özellikler okul dışı öğrenme ortamlarının kişilere kazandırdığı bazı önemli becerilerdir (Wikeley, Bullock, Muschamp ve Ridge'den aktaran Demirel, 2019, s. 16).

Bu açıdan bakıldığında müzeler gibi okul dışı öğrenme ortamları, bireylerde yüksek motivasyon oluşturarak kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlamakta ve bireylerin kişisel becerilerini geliştirmesine olanak tanımaktadır.

2.5.8. Müzelerin Sanat Eğitimi Açısından Önemi

Toplumsal yapı ve bu yapının içinde bulunan bireyler farkında olsun ya da olmasın, hayatlarının pek çok alanında herhangi bir görsel sanat unsuru ile temas etmektedir. Bu durum da kişileri ruhsal ve fiziksel açıdan etkilemektedir. Kişinin olumlu yaşantılar deneyimlemesinde sanatı anlaması ve sanata tepki vermesi, yaşantısında başarılı bir etki yaratabilir. Bu nedenle görsel sanatlar eğitimi özel bir yere sahip olup, bu eğitim programı içerisinde müzeler de önemli bir yer tutar (Buyurgan ve Mercin, 2010, s.116,117).

Sanat eğitiminde öğrencinin görerek, dokunarak, hissederek, yaparak ve yaşayarak öğrenmesi çok önemlidir. Öğrencinin aktif olamadığı geleneksel öğrenme yöntemlerinin aksine, kişiyi sürece dahil eden, bireysel öğrenme fırsatı sunan bir yaklaşım kalıcı öğrenmeleri de beraberinde getirecektir. Sanat eğitiminde çok önemli bir yere sahip olan müzeler, öğrenciyi sınıf ortamından çıkararak, okullarda verilen teorik bilginin somutlaştırılmasına ve bilginin sabit bir ortamda verilmemesinden dolayı çok yönlü bir öğrenmeye imkân sunarlar. Yine müzeler, öğrencilerin sosyalleşmesinde, toplumsal ilişkiler kurmalarında ve kendi kültürlerini tanımalarında kıymetli mekanlardır (Atilla ve Bulut, 2017, s.708).

Müzelerde eserlerin aslına bakılarak verilen eğitim sayesinde bireyler hem geleneksel eğitim sisteminin tek düzelikinden uzaklaşacak hem de kalıcı, heyecanlı ve daha etkin bir öğrenme gerçekleştireceklerdir. 21. Yüzyılda sanat eğitimi çerçevesinde müzeler, öğretmen merkezli bir eğitim yerine öğrenciyi aktif kılan, modern ve zevkli bir eğitim ortamı sunmaktadır. Bireylerin kendini daha özgür ve rahat hissettiği, dört duvarla sınırlı olmayan bir eğitim ortamı, sanat eserleri ile doğrudan ilişki kurularak daha da anlamlı hale gelecektir (Buyurgan ve Mercin, 2010, s.120). Sanat eğitiminde merkezi bir öneme sahip olan müzeler, sanatın doğrudan deneyimlendiği ve öğrenmeyi çok boyutlu bir hale getiren mekanlardır. Teorik bilginin pratiğe dönüştüğü yer olan müzelerde öğrenciler, sanat eserleri ile bire bir temasa geçerek, eserlerin teknik detaylarını, eserlerde kullanılan malzemeleri ve sanatçıların ifade biçimlerini gözlemlene şansı bulurlar. Günümüzde okullara yönelik yenilikçi yaklaşımlarda öğretmenler içinde bulundukları toplumsal kaynaklara yönlendirilmekte ve öğretmenlerin eğitimde müze koleksiyonlarından yararlanmaları istenmektedir. Bu açıdan baktığımızda müzelerin öğrenciler için hazırladıkları eğitim programları günden güne önemli hale gelmektedir. Müzelerde uygulanacak programlar eğitsel davranışları geliştirme açısından bireylere özgün sanat eserlerini tanıtarak müzelerin sorumluluklarını aktarmada, ilk elden görsel algılamaya tecrübesini sunmada, görsel okur yazarlığı geliştirmede, sanat eserlerini inceleyerek ve yaparak uygulama fırsatı sunmada zengin imkanlar sağlamaktadır. Tüm bu yaşantılar, müzenin fiziki yapısından tutun da sanat eserinin estetiğinden etkilenmeye kadar bir müze ziyareti ile mümkündür (Buyurgan ve Mercin, 2010, s. 121).

2.5.9. Müzeler ve Kültürel Miras Aktarımı

Üzerinde yaşadığımız ülke topraklarının kökleri insanlık tarihi kadar eskilere gitmektedir. Binlerce yıldır yüzlerce uygarlığın izlerini taşıyan bu coğrafya bizlerin geçmişidir. Bu geçmişi iyi okumak, değerini bilmek ve gelecek nesilleri bu bilinçle yetiştirmek zorundayız. Kültürel mirasımız nasıl geçmişimizse çocuklarımız da geleceğimizi inşa eden mimarlardır. Bugün somut kültürel mirasımızın emanet edildiği ve bizi bu emanetle buluşturan yerlerin ilk sırasında müzeler gelmektedir. Çağımızın gerekliliği olarak Türkiye’de de müzecilik anlayışı gelişmekte ve pek çok şehrimizde çağdaş müzecilik anlayışı ile müzeler yaygınlaştırılmaktadır. Bireyleri tarihle, kültürle ve sanatla bir araya getiren müzelerin, kişilere ilk elden yaşattığı bu tanıklık kitaplardan okumak ile kıyaslandığında çok daha farklıdır. Binlerce yıl önce topraklarımızda var olmuş insanların yaşam biçimleri, ürettikleri kültürel, sanatsal ve bilimsel her bir nesne ülkemiz adına büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bu

zenginliğin daha fazla toplumla buluşması özellikle de küçük yaşlardan itibaren verilecek müze eğitimi dersleriyle kültürel miras bilinci çocuklara aşılanmalıdır. Çok yönlü öğrenmelere olanak sağlayan bu anlayış hayat boyu unutulmayacak farkındalıklara ve tecrübelere fırsat sunacaktır.

Elden geldiğinde daha fazla duyu organını harekete geçiren bir eğitimde, dersler ve konular bir yaşantı haline getirildiğinde, kalıcı öğrenmeler gerçekleşir ve öğrenilen bilgiler iyice özümseilir (Kavcar'dan aktaran Abacı, 2005, s.32). Müzeler, her türlü yazınsal ve işitsel belgeyi bizim için toplar ve sergiler. Çocuğun geçmişi anlama ve anlamlandırma sürecine direkt katkıda bulunan kurumlar olarak yaşantımızda çok önemli bir yer edinirler (Glaser'den aktaran Abacı, 2005, s.30). Çocuklara vereceğimiz eğitimin niteliği, onların bulundukları yerde ya yaşama seyirci olarak kalmalarına ya da toplumlarına, tarihine ve kültürüne karşı düşünen, sorgulayan ve kendini sorumlu hisseden bireyler olmalarını belirleyecektir. Çocukları müzelere götürerek, onlarla tarihsel geçmişimizi paylaşmak, anlatmak, müzelerden yararlanmayı yaşamlarının bir parçası haline getirmelerini sağlamak önemli görevlerimiz arasında olmalıdır (Abacı, 2005, s.31). Müze ziyaretleri aslında bir nevi tarihsel yolculuğa çıkmaktır. Müzeler tarihi canlı, dokunulabilir ve hissedilebilir kılan özel mekanlardır (Adıgüzel'den aktaran Abacı, 2005, s.31).

2.6. Van ve Urartu Medeniyeti Kültürel Mirası

Urartu uygarlığına başkent olmuş Van şehrinde araştırmalar oldukça eskiye tarihlenmektedir. 1827 yılında Fransız Asya Derneği tarafından Türkiye'ye gönderilen Friedrich Eduard Schulz Van Gölü civarında bulunan pek çok Urartu kazısını gezerek Van Kalesi içinde bulunan mezarları tanımlamış bazı yazıtları da kopya ederek Paris'e göndermiştir. Schulz Hakkâri'de öldürülünce çalışmalar yarım kalmıştır. Sonraları Van'dan yurt dışına giden kaçak eserlerin yoğunluğu dikkatleri tekrar bölgeye çekmiş ve 1879 ve 1880 yıllarında British Museum tarafından Toprakkale'de ilk Urartu kazıları başlamıştır. Burada bulunan pek çok eser British Museum'a götürülerek sergilenmiştir. Ayrıca bu kazılar sonucunda tapınaklar ve bazı mimari yapılar gün yüzüne çıkarılmıştır (Çilingiroğlu, 1997, s.1,2). Schulz'un Van'da başlattığı araştırmalar Urartu tarihi için bir başlangıç kabul edilir. Çünkü o tarihlere kadar ülkemizde de dünyada da böyle bir uygarlığın varlığı bilinmiyordu. O güne kadar bulunan materyallerin Asurlulara ait olduğu düşünülüyordu.

Toprakkale kazılarından sonra 1938 yılında bir tren yolu inşasında tesadüfen bulunan Altıntepe eserleri dikkatleri tekrar bölgeye çekse de kazıların yeniden başlaması 1956-1957

yıllarını bulmuştur. Bu yıllarda Charles A. Burney isimli bir arkeolog Van bölgesini bisikletle gezerek Urartu kalelerinin planlarını çıkarmıştır. 1959 yılından itibaren ise Türk bilim insanları bölgeye yoğunlaşmış ve Altıntepe, Çavuştepe, Toprakkale, Van Kalesi, Kef Kalesi, Anzavurtepe, ve Giriktepe’de yoğun kazı çalışmaları yürütmüşlerdir (Çilingiroğlu, 1997, s.2). Türk bilim insanları tarafından yapılan ilk kazılar, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinden Afif Erzen’in başkanlığında oluşturulan bir bilim kurulu tarafından yürütülmüştür. 1959’da başlayan araştırmalarda Toprakkale’de kazılar yapılır ve Van Kale’si incelenir. Ardından Afif Erzen 1961’den 1988’e kadar sürecek olan Çavuştepe kazılarını başlatır. 1967’de Van’da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları Merkezi’ni kuran Erzen Türkiye’deki Urartu araştırmalarını başlatan öncü bilim insanlarından. 1975’te Haydar Bora ve ekibi tarafından Çavuştepe ve Van Kalesi’nin planları tekrar çıkarılarak bazı hatalar giderilmiştir (Tarhan, 2022, s.220).

Urartu kazı çalışmalarında tekrar bir duraklamadan sonra 1984 yılında yine bazı Türk bilim insanlarının bir araya gelmesiyle “Van Projesi” oluşturularak yeni kazılar başlatılmış, eski kazılar ise sürdürülmüştür. Yapılan çalışmalarla Urartu tarihinde “Yeni Saray” olarak adlandırılan bir saray bulunmuş, Urartu sulama sistemleri ile Urartu madenciliğine ilişkin önemli bilgiler edinilmiştir. 1989’da Altan Çilingiroğlu başkanlığında yürütülen Ayanis kazıları ise Urartu’nun geç dönem sanat ve mimarisi hakkında önemli bilgiler vermiştir (Çilingiroğlu, 1997, s.3). 2010 yılında ise “Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü” adıyla Erkan Konyar’ın başkanlığında Van Kale’sindeki son dönem kazıları başlatılmıştır (Tarhan, 2022, s.221).

Narçın (2020)’ın belirttiği üzere Urartularla ilgili bilgilerimizin daha sağlıklı olabilmesi için bölgede yapılacak kazı çalışmalarının mutlaka tamamlanması ve yeni ortaya çıkacak verilerle mevcut bilgilerimizin güncellenmesi gerekmektedir. Narçın bunun için özellikle de Van’ın kuzeyini ve doğusunu çevreleyen Mızımız Dağları’nın araştırılması gerektiğini savunmaktadır. Geçmiş yıllarda Mızımız Dağı’nın bulunduğu bölgede yer alan Toprakkale’nin ilk kez British Museum tarafından kazılmaya başlanması Toprakkale’nin Urartu kültürünün adeta kurtarıcı bölgesi olduğunu göstermiştir. Toprakkale’nin MÖ 735 tarihinde Urartuların birinci merkezi olduğu anlaşılmıştır. Bölgede kazılar yapıldıkça küpler, bezemeli kaplar, içneler ve süs eşyaları gibi eserler ortaya çıkarılmıştır. Bu eserlere bakıldığında her ne kadar Trans-Kafkasya etkileri görülse de Urartu’nun merkez kültürünün Urmiye bölgesindeki kültüre benzediği ve Mezopotamya etkisinin de yoğun olduğu görülmektedir (Narçın, 2020, s.25,26).

2.6.1 Van Müzesi

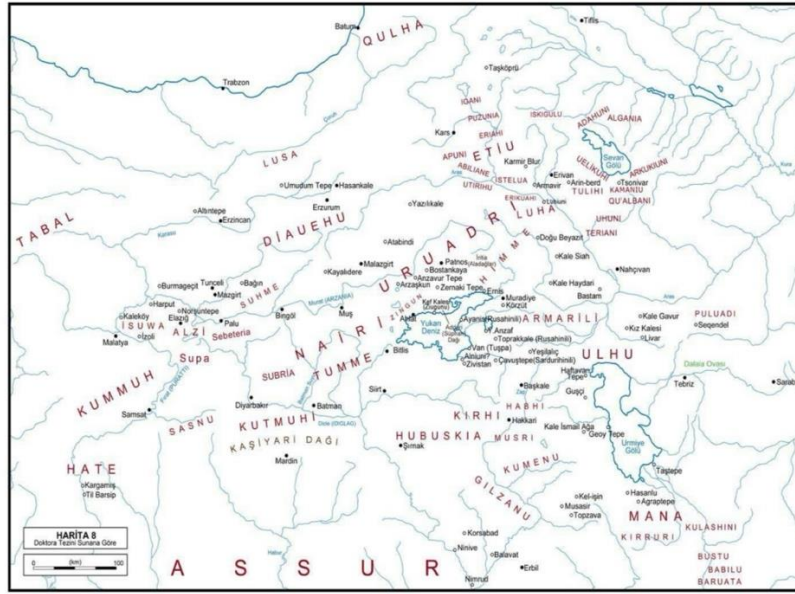
Ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesinde, Van Gölü havzasında yer alan Van şehri, dünyanın en eski kentlerinden birisidir. Şehir tarihi İpekyolu üzerinde bulunduğundan tarih boyunca önemli bir konumda yer almıştır. Şehrin tarihi Paleolitik Döneme kadar gitmektedir. Van kenti Urartu uygarlığına uzun yıllar başkentlik yapmış ve Selçuklu ile Osmanlı dönemlerinde ise önemini sürdürmüştür. Van sınırlarında farklı yollarla elde edilen taşınır kültür varlıklarının bir yerde muhafaza edilmesi ihtiyacı ile 1932 yılında ilk kez müze kurma fikri doğmuştur. 1945 yılında müze memurluğu, 1972 yılında da müze müdürlüğü olarak hizmete başlamıştır. Van Müzesi, çağdaş müzecilik anlayışı ile yeni açılan binasında Van ili çevresine ait eserleri ile seçkin bir koleksiyona sahiptir. Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik, Pers, Roma, Bizans, İslami, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait pek çok eser kronolojik sırayla sergilenerek ziyaretçileri şehrin tarihiyle buluşturmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025).

Bu zengin kültürel birikim içerisinde Van şehrini başkent yapmış Urartu uygarlığı göze çarpmaktadır. Geçmişten günümüze hala devam eden kazı çalışmaları bize Urartu uygarlığına dair eşsiz eserler sunmaktadır. Mimarlıkta, sanatta ve madencilikte çağının oldukça ilerisinde bir kültüre sahip olan Urartu medeniyeti bırakmış olduğu eserlerle bunu adeta ispatlamaktadır.

Şekil 2. Urartu yazıtları, Van müzesi. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/tr-44146/van-muze-mudurlugu.html> sayfasından erişilmiştir.

2.6.2. Urartu Uygarlığı

Şekil 3. Urartu Krallığı yerleşim yerleri. Pınarcık, P. (2012). “*Urartuların Başkentleri.*” <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/781151> sayfasından erişilmiştir.

M.Ö 1274 yılında bir beylik olarak, M.Ö 858 yılında ise bir devlet olarak karşımıza çıkan Urartu uygarlığı, bugünkü Van Gölü ve çevresini devletin merkezi olarak belirlemiş ve Doğu Anadolu’da geniş bir coğrafyada yayılım göstermiştir. Oluşturduğu kendine özgü kültür ile bölgede güçlü bir devlet olarak varlığını sürdüren Urartular, Anadolu’nun eşsiz zenginliği içerisinde, Doğu Anadolu Bölgesinde uzunca bir zaman hüküm sürmüştür. Bu güçlü uygarlık hem başka kültürlerden etkilenmiş hem de kendi kültürünü onlara taşımıştır. Yaşam koşullarının oldukça zor olduğu sarp bir coğrafyayı mesken edinmiş Urartular, tüm olumsuz coğrafi koşullara rağmen devleti uzunca bir süre ayakta tutmayı başarmıştır.

Tarihe baktığımızda Van Gölü ve çevresini merkez alan devletlerin sayısı oldukça azdır. Çünkü bölge, yüksek dağlarla çevrili ve tarımdan çok hayvancılığa elverişli koşulları olan bir yapıdadır. Aynı zamanda gelişmiş bir sulama sisteminin olmaması ve tarım arazilerinin de verimsizliği bölgenin yaşanılabilir bir özellikte olmamasına sebep olmuştur. Bu koşullarda, Urartu Krallığı’nın nasıl ortaya çıktığı sorusu arkeolojiyi hala meşgul eden bir durumdur (Tanyeri, 2000, s.213).

Urartu adı tarihi kaynaklarda ilk defa MÖ 13.yy’da “Uruatri” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. O dönemde Uruatri bir ülkeler federasyonu halindedir. Asur kralı 1. Salmanassar’a (MÖ 1274- 1245) ait kayıtlarda bu federasyonun içerisinde 8 aşiretin

varlığından ve 51 adet kentten söz edilir. Sonraki Asur kaynaklarında ise, adları Nairi ülkeleri arasında geçmeye başlar. Fakat Nairi ve Uruatri bölgeleri arasındaki sınırları belirlemek oldukça zordur. Asur kaynaklarına göre Nairi ülkeleri irili ufaklı pek çok Hurri beyliği arasında paylaşılmış durumdaydı ve sınırları kabaca güneyde Kaşiyari Dağından kuzeyde Van Gölü havzasına kadar uzanan dağlık bölgedeydi. Uruatri ise, daha kuzeydeydi ve daha çok bir yöre biçimindeydi. O dönemlerde Doğu Anadolu beylikler dönemini andıran parçalı bir yapıdaydı (Sevin, 2012, s.44).

Narçın (2009)'un belirttiğine göre, Asur kaynaklarında MÖ 1300'de iki ayrı devletten bahsedilmektedir. Bunlar Uruadri ve Nairi devletleridir. Nairi Diyarbakır bölgesine hakimken Uruatri Van bölgesinde hüküm sürmektedir. Dilleri aynı olan bu iki farklı devlet zamanla MÖ 830 yıllarında bir araya gelmiş ve Urartu Devleti'nin kurulmasını sağlamışlardır (Narçın'dan aktaran Şevgin, 2021, s.19).

Urartuların dili üzerine yapılan çalışmalar, onların köken olarak Hurri'lerin dilini konuştuğunu göstermektedir. Hititlerle çağdaş olan ve Urartulardan aşağı yukarı 500 yıl önce, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da medeniyet kuran Hurrilerin Urartuların ataları olduğunu kabul etmek yanlış olmasa gerektir (Akurgal, 1959, s.67).

Tarihi kaynaklara bakıldığında Urartulara ait ilk yazılı belgelere Asur kaynaklarından ulaşmaktayız. MÖ ikinci binyılın son çeyreğinde Yakın doğunun en güçlü devleti olan Asur Krallığı'nın yazılı belgelerinde Van Gölü ve çevresine seferler düzenledikleri yazılıdır. İlk kez MÖ 1274 yılında düzenlenen bu seferler sonrasında bölgede siyasi anlamda büyük değişimler yaşanacaktır. Asur kralı 1. Salmanassar'a ait bir yazıtta Uruatri ülkesine yaptığı seferden bahsedilmektedir.

“Rahipliğimin başlangıcında Uruatri ülkesi ayaklandı (benden yabancılaştı ve düşmanlık yarattı) ve Asur'a ve yüce tanrılara ellerimi yukarıya kaldırarak dua ettim, ordumu harekete geçirdim ve güçlü dağ kalelerine doğru sefere çıktım. Himme, Uadkun, Bargun, Salua, Halila, Luba, Nilipahri, Zingun ülkelerini, güçleri ile birlikte 8 ülkeyi fethettim. 51 kentini ele geçirdim, yaktım, mallarına haraç olarak el koydum. Uruadri ülkesinin tümünü üç günde Tanrım Assur'un ayakları üzerine dize getirdim. Genç adamlarını seçtim ve benden korkmaları ve hizmet vermeleri için alıkoydum. Dağlık bölgeye ödemeleri için ağır vergiler koydum. Tanrı Assur'u küçümseyerek daha önce de bana karşı ayaklanan güçlü müstahkem bir dağ kalesi olan Arina kentini efendilerim Tanrı Assur ve yüce tanrıların yardımı ile ele geçirdim, tahrip ettim ve kentin üzerine 'kudime' serptim. Topladığım tozlarını gelecek günlere ders olsun diye Assur kentinin kapısı önünde havaya savurdum.”

Yazıtta belirtildiği gibi MÖ 13. Yüzyıla girildiği bu zaman diliminde Van Gölü ve çevresinde bir siyasi oluşumun varlığından söz edilmektedir. Bu siyasi oluşuma önderlik eden herhangi bir kişiden bahsedilmese de bir Uruadri halkından ve yöneticilerinden bahsetmek

mümkündür. Bölgede Hurrilerden sonra ilk defa yazılı kaynaklarda adı geçen topluluk “Uruadri Ülkesi Halkı” dır (Çilingiroğlu, 1997, s.16).

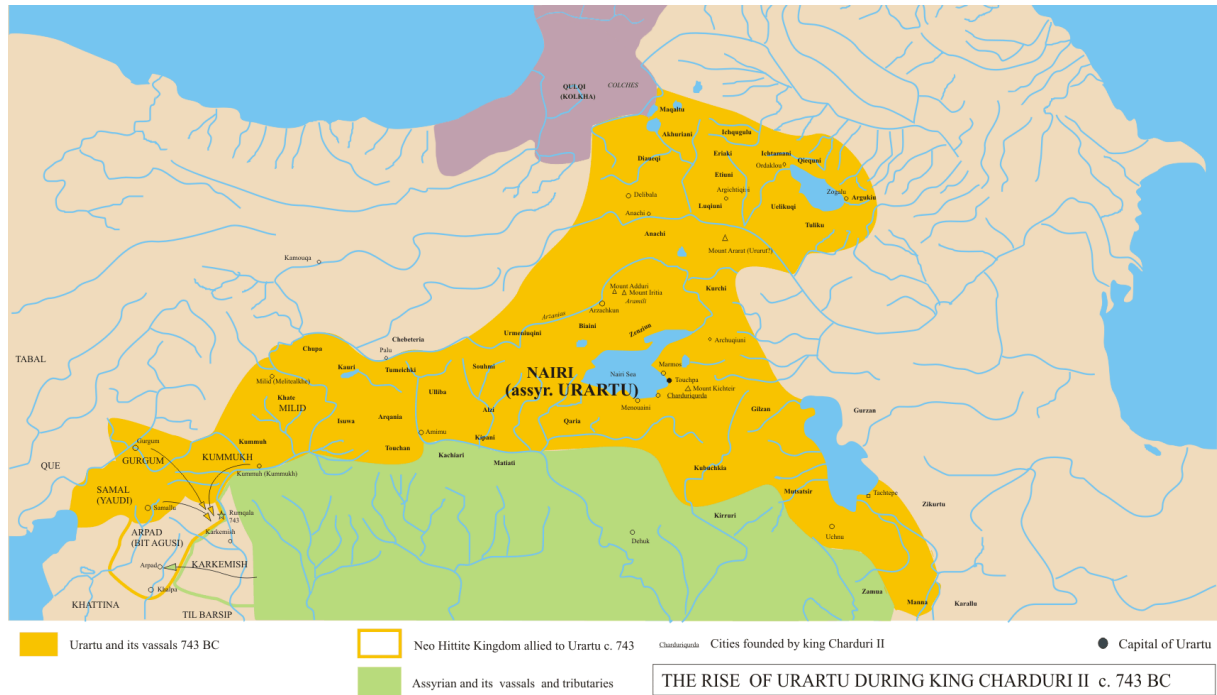
Bölgede yaşayan halka Asurlular Uruadri ismini verirken Urartular kendilerine “Bianilililer” demektedirler. Zamanla halk arasında deformasyona uğrayan bu sözcük “Bian” ya da “Van” olarak kullanılmaya başlanmıştır. “Ur-artu” kelimesinin karşılığı “Yukarı Ülke, Yüksek Memleket” anlamlarına gelmektedir. Sümerlilerin dilinde de “Ur” kenti “Yüksek” manasını taşımaktaydı. Bu iki ifadenin benzerliği de bize Urartu’nun Mezopotamya kökenli topluluklardan oluştuğunu gösterir niteliktedir (Narçın’dan aktaran Şevgin, 2021, s.19,20).

13. yy’da 1. Salamanassar’ın yazıtlarında yalnızca Uruatri ismini görürken, 9. yy’a geldiğimizde yazıtlarda Uruatri devletinin başında “Arame” isimli bir yöneticinin varlığından söz edilir. Arame Urartuların bilinen ilk kralıdır. Araştırmalarda bazı varsayımlara göre, başlangıçta dağınık kabileler şeklinde olan Uruatri Devleti bölgede sıklıkla artan Asur saldırılarına karşı birleşerek Urartu Krallığı’na dönüşmüş olabilir (Tanyeri, 2000, s.213). Urartuların aşiret-boy ve beyler düzeninden merkezi bir krallığa geçişini sağlayan etkenler hakkında bildiklerimiz ne yazık ki sınırlıdır. Yazılı belgelerin ve arkeoloji biliminin verdiği bilgiler ışığında bu değişim MÖ 13. Yüzyılın ortalarından MÖ 9. Yüzyılın ortalarına kadar gelen süreci, yani Erken Demir Çağı’nı da kapsayan 400 yıllık bir zamanın sonucudur. Bu süreçte, etkili olduğu varsayılan Asur hükümdarlarının seferleri ile bu seferler sonucunda Hurri-Arami kökenli bir nüfusun Doğu Anadolu yaylasına sığınması ve bunların yanı sıra MÖ 10 ve 9. yüzyıllarda Kuzey Mezopotamya’da meydana gelen kıtlık felaketlerinden kaçıp kurtulmak isteyen halkların birleşimi krallığın oluşumunda etkili olmuş olabilir (Sevin, 2012, s.44).

MÖ 9. Yüzyılın ortasından itibaren Uruadri, Nairi ve göl çevresindeki diğer ülkelerin bir kralı ve bir başkenti olduğu yazıtlardan anlaşılmaktadır. Artık Van Gölü ve çevresinde bulunan bu beyliklerin bir yönetici altında toplandığı ve bir başkentlerinin bulunduğu açıktır. Artık Asur Devleti’nin karşısında dağınık halde bulunan beylikler yerine, kendisine pek çok açıdan öykünülmüş bir siyasi ve askeri güç olacaktır. (Çilingiroğlu, 1997, s.23). Urartu Krallığı’nın kurulduğu bölge coğrafi açıdan zorlu bir yapıda olduğundan krallık, düşmanlarıyla başa çıkabilmek için güçlü bir yönetim şekli kurmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla krallık hem askeri yapıyı güçlendirip hem de kale, su kanalı, karayolları, kentler vb. gibi yapılar inşa ederek imar faaliyetlerine büyük önem vermiştir (Ünsal’dan aktaran Şevgin, 2021, s.19). Bu yapılar hala günümüzde Van şehrinde varlığını korumaktadır.

Urartular, uzunca bir zaman Asurlularla hem çetin mücadeleler vermiş hem de özellikle devletin kuruluş yıllarında onların kültürlerinden oldukça etkilenmişlerdir. Urartu'nun kendilerine ait ilk yazılı kaynakları “Lutipri oğlu Sarduri” döneminde karşımıza çıkar.

İ.Ö 832 ve 828 yıllarında Asur kralı Şulmanu-aşerid'in orduları Urartu ülkesine sefere çıkarlar. Bu tarihlerde Urartu Devleti'nin tahtında Kral Sarduri vardır. (Sarduri'nin, ilk kral olan Arame'den sonra tahta geçtiği bilinir) Urartu ülkesinin başkenti bu dönemde Van (Tuşpa)'dır. Başkentin ulaşımın zor olduğu sarp tepeliklerden, bereketli düzlüklerden oluşan bir yere taşınması devrim niteliğindedir. Böylelikle Urartular gerçek bir devlet olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. Doğu Anadolu coğrafyasının kaderini etkileyen bu gelişme İ.Ö 840 yıllarında gerçekleşmiştir. Asurluların Truşpa olarak, Urartuların da Tuşpa dedikleri devletin başkenti, düz ovanın üzerinde bulunan kayalıklar üzerine inşa edilmiştir. Şehrin batı kısmında Sarduri'nin yaptırdığı ve Madır burç adı verilen bir yapı bulunmaktadır ve devletin yeni baştan kuruluşu şu şekilde ifade edilmiştir: “Lutipri oğlu Sarduri, büyük kral, güçlü kral, evrenin kralı, Nairi ülkesinin kralı, şahane çoban, dik başlı uyruklarla savaştan çekinmeyen kralın yazıtı. Lutipri oğlu Sarduri söyler: Bu taşları Alniunu!dan getirdim ve bu duvarı yaptım.” Bu yazıt Urartulara ait en eski yazılı belgedir (Sevin, 2005, s.73).

Şekil 4. M.Ö. 743'te Urartu imparatorluğunun en geniş sınırları.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Urartular#/media/Dosya:Urartu743.png> sayfasından erişilmiştir.

Tuşpa Sitedali'nin yani bugünkü Van Kalesi'nin batı ucunda yer alan “Sardurburç” olarak adlandırılan yapının duvarlarında bulunan yazıtlar Asur dili ve yazısıyla yazılmıştır. Urartuların ilk yazılı belgeleri Asurcadır. Daha sonra Sarduri oğlu İşpuini döneminde ilk Urartuca yazılı belgeler karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Urartular Tuşpa merkezli bir yayılım göstermişlerdir (Tektaş, 2020, s.29,31).

Şekil 5. Van Kalesi, M.Ö 9. yy, Urartu uygarlığı. https://en-m-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Van_Fortress?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc#/media/File%3AVan_Fortress_From_Northwest.JPG sayfasından erişilmiştir.

Kral İşpuini döneminde Urartu dini ve yönetim yapısı şekillenmeye başlamıştır. İşpuini gösterdiği askeri başarılarla birlikte Urartu'nun yönetimi ve dini yapısının gelişimi üzerinde oldukça etkili bir kraldır. Döneminde yaptırdığı tapınaklar özellikle de Van ili sınırlarında bulunan Zımsım Dağı eteklerinde yapılan Meherkapı (Mithra Kapısı) üzerinde Urartu'ya ait 70 Tanrı ve Tanrıça'nın ismi yazılmıştır fakat tüm bu bulgulara rağmen Urartu dinsel törenleri, tanrılar aleminin oluşumu, rahipler ve ölümden sonra yaşam hakkında yeterli veri bulunamamıştır (Narçın, 2020, s.37). Medeniyetlerin kullanmış olduğu yazılar diğer medeniyetlerle olan ilişkilerinin ispatıdır. Dolayısıyla tarihi kaynaklara baktığımızda hem Urartularda hem de Urartuların çağdaşı olan medeniyetlerde birbirlerini etkileri görülmektedir. Kurdukları ilişkiler neticesinde Urartular başka kültürleri etkilemiş, kendisi de o kültürlerin etkisi altında kalmıştır. Urartu Krallığı'nın hüküm sürdüğü dönemde ve daha sonraki yıllarda başka medeniyet kayıtlarında Urartu kültürü etkisinde olan bazı materyaller yapılan kazılarla sonraki yıllarda ortaya çıkmıştır (Şevgin, 2021, s.19,20).

Urartularla ilgili günümüze kadar yapılan çalışmalar sonucunda bu uygarlığın dili, dinsel inanışları ve kültürel yapısı ana hatlarıyla ortaya çıkmıştır. Dil olarak Hint-Avrupa dillerinin dışında bir dil kullanıyorlardı. Urartuların dili, daha önceleri bölgede yaşamış olan

Hurri'lerle paralellik gösteriyordu. Asurluların kullandığı çivi yazısını kullanıyorlardı. Bununla beraber Hititlerin hiyerogliflerine benzer bir yazı türleri de vardı. Yapılan araştırmalar ışığında bu halkın göçebe hayattan kopmadığı ve hayvancılığa dayanan bir ekonomik yapıları olduğunu bize göstermektedir (Narçın, 2020, s.36).

Devlet olarak kurulduktan sonra MÖ 850-730 yılları arasında tam 120 yıl boyunca bölgede gücünü hissettiren Urartular, sınırlarını doğuda Hazar Denizi, batıda Fırat Irmağı, güneyde Toroslar ve kuzeyde Kafkasya içlerine kadar büyüttüler. Elde ettikleri savaş ganimetleri ile oldukça zenginleştiler. Başkent Van yakınlarında bulunan Anzaf, Kevenli, Elmalık ve Çavuştepe'de , bugünkü Muradiye yakınlarındaki Körzüt'ta, Ağrı'nın Patnos ilçesinde, Iğdır Karakoyunlu'da, Muş'un Varto ilçesinin yakınlarındaki Habipuşağı'nda ve Ermanistan'daki Armavir'de pek çok kale yapmışlardır. Bugün hala bu bölgelerde Urartulara ait kalıntıların izlerini görmekteyiz. Urartu MÖ 8. Yüzyıl civarında ezeli düşmanı Asurluların saldırıları karşısında gücünü kaybetmiştir. 7. Yüzyıla kadar mücadelesini sürdürse de son kralları Rusa'nın çabalarına rağmen ne yazık ki tarih sahnesinden silinmişlerdir (Narçın, 2020, s.37).

Bugüne kadar, Doğu Anadolu'ya damgasını vuran, yaptıkları sulama kanalları, kaleler ve tapınaklarla hala bölgede izlerini gördüğümüz Urartu medeniyeti, ülkemizin çok kültürlü yapısının ve kültürel zenginliğinin bir parçasıdır. İlerleyen yıllarda arkeoloji bilimi ve teknoloji alanında yapılacağı var sayılan yeniliklerle, bu uygarlığa ait bilinmeyen pek çok özelliğin de açığa çıkması çok olasıdır.

2.6.3. Urartu Kültürü ve Sanatı

Yazılı metinlere bakıldığında Urartuların hem savaş hem de imar faaliyetlerini bir arada yürüttüklerini görmekteyiz. Coğrafyanın olumsuz koşulları her şeyi devletin yapmasını gerektirmiştir. Urartu ekonomisinin temel kaynaklarını hayvancılık ve tarım faaliyetleri oluşturmuştur. Fiziki şartlardan dolayı, ovada yaşayan yerleşik nüfus ile göçebe gruplar arasında kendiliğinden oluşan bir iş bölümü vardır. Fakat tarım alanlarının yeterince verimli olmayışı ve iklim şartlarının olumsuzluğu tarımı zorlaştırdığından, özellikle devletin ilk zamanlarında hayvancılığa daha çok ağırlık verildiği görülmektedir. Üretimin devletin elinde olduğu Urartularda, üretilen mahsuller tarım ambarlarında ya da kraliyet depolarında toplanmaktaydı. Yöneticilerin, soyluların ve halkın bu mahsullerden ihtiyaçları kadarını temin ettiği tahmin edilmektedir. Kral Menua'nın döneminde ekonomik amaçlı yapılan kaleler ve beraberinde yapılan baraj, gölet ve sulama kanalları tarımdaki verimliliği artırarak halkın refah seviyesini de yükseltmiştir. Bu kanalların günümüzde bile "Menua Kanalı"

adıyla kullanılır durumda olması Urartuların imar başarısının göstergesidir. Urartuların böylesine zorlu bir coğrafyada tarıma verdikleri önemi bugüne kadar ortaya çıkan yazıtlarda açıkça görmekteyiz. Devletin baş tanrısı Haldi'nin bile "tarım ve hayvancılık" tanrısı olarak betimlenmesi bu önemi bize ispatlar niteliktedir (Tektaş, 2020, s.113,115).

Urartu krallığında, tıpkı çağdaşı olan diğer Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarında da olduğu gibi din, hayatın birçok alanında etken durumdadır. Sanatla ve kültürle iç içe geçen din olgusunu o dönemde yapılan sanat eserlerinde ve gündelik nesnelerde görmekteyiz. Bölgede yaşayan insan topluluklarının zamanla bir araya gelmesiyle oluşan krallık dini anlamda da bir hoşgörü devleti niteliğindedir. Bu yüzden Urartularda sayıları 79'u bulan çok sayıda tanrı olduğunu biliyoruz. Bu tanrılardan 3 tanesi (Haldi, Teişeba, Sivini) baş tanrılar olarak kabul edilmiş ve onlar adına mimari tapınaklar yapılarak pek çok sanat eserinde çeşitli şekillerde betimlenmişlerdir.

Urartu daha önce de belirtildiği gibi komşusu ve bir taraftan da mücadele içinde olduğu Asur imparatorluğundan etkilenmiştir. Bunun en güzel örneğini 1. Sarduri'nin Van Kalesi'nde yaptırdığı Madırburç yazıtında görüyoruz. Kral Sarduri, yazıtı çivi yazısı ile Asur dilinde yazdırmış ve kendinden yaklaşık bir nesil önce hükümdarlık yapan Asur Kralı 2. Asurnasirpal'in yazıtını isimler hariç, olduğu gibi taklit etmiştir. Bu taklitçi özellik Urartu'nun erken dönem sanat anlayışının tümünde görülmektedir (Tanyeri, 2000, s.214). Asur sanatında kullanılan semboller, hayvan ve bitki figürleri Urartuların Asur sanatından en çok taklit ettiği tasvirlerdir. Uzun yıllar eski doğu sanatı üzerine çalışan araştırmacılar tarafından Urartu sanatı, Asur eyalet sanatı olarak tanımlanmış ve Asur sanatından ayırt edilememiştir. Krallığın ilk yıllarındaki sanat eserleri üzerindeki aslan, boğa, hayat ağacı ve kanatlı güneş motifleri Asur kökenlidir. Bu eserlerin bazılarının üzerlerini bezeyen sahneler ise Urartu toplumunun insanını temsil etmekte ve döneme ilişkin sosyal yapıyı, dinsel inanışları ve gizemli kült törenlerini de gözler önüne sermektedir (Belli, t.y).

Asur Devleti'nin MÖ 8. Yüzyıl başlarında zayıflaması Urartuların yayılım politikasını genişletmesini sağlamıştır. Bu yayılımın sanata yansımaları olmuştur. Bölgedeki diğer güçlerle iletişimi artan Urartu, bu dönemde Altintepe Tapınağı'nı kurmuş ve bu tapınakta bazı örnekleri görülen protonlarla süslenmiş tunçtan kazanlar Batı Anadolu ve Yunanistan'a kadar ulaşarak o bölgelerdeki sanat akımlarını da etkilemiştir (Tanyeri, 2000, s.215). Asur etkisinden uzaklaşan Urartu sanatı zamanla kendine özgü özelliklerini geliştirmiştir. Basık, şişman görünümlü insan tiplerini, tüm Urartu tanrılarının "tek boynuzlu" bir başlıkla betimlenmesi, portrelerde kemerli ve etli burnun alnın bir devamı niteliğinde ifade edilmesi,

figür ve olayların “kenar çizgili”, “köşeli” ya da “geometrik çerçeveli” olarak yerleştirilmesi, stilize edilmiş hayvan figürleri ve bütün hayvanların “durgun” ifade ile tasviri gibi unsurlar Urartu sanatının zamanla özgün dilini bulduğunu göstermektedir (Belli, t.y).

Urartular maden işlemeciliğinde oldukça başarılı olmuşlardır. Uygarlığın yayılım gösterdiği bölgelerde yapılan arkeolojik kazılar sonucu çok sayıda ve çeşitli madenlerden yapılmış eserler bulunmuştur. Bu eserler tunç, bakır, demir, altın ve gümüş gibi madenlerden üretilmiş ve eserler sergilediği çeşitlilik ile taşıdığı üstün teknolojiye dolayı krallığın bir maden işleme merkezi olabileceği düşüncesini kuvvetli kılmaktadır (Çilingiroğlu, 1997, s.107). Urartular taş yontmada oldukça başarılı olmalarına rağmen bu alanda az sayıda eser üretmişlerdir. Bunun nedeni de zorlu doğa koşulları ve topografik özellikler nedeniyle. Devletin tek odaklandığı şey sert iklim koşullarından ve engebeli coğrafi yapıdan korunulması gereken surlar içine sıkıştırılmış bürokratik nüfusun güvenliğine yönelik çözüm arayışlarıdır. (Sevin, 2012, s.92). Kazılardan elde edilen bulgular ve bu bulgular üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda Urartu sanatının üç ayrı parçaya ayrıldığı saptanmıştır. Bunlar: Saray sanatı, kent sanatı ve halk sanatıdır (Erkan, 2018).

Urartular birçok yönden öykündüğü Asur Devleti gibi güçlü bir uygarlık olmayı kendilerine amaç edinmişlerdir. Bundan dolayı çiviyazısı ile birlikte Akadça’yı ve kil tabletleri Asurlulardan taklit etmişlerdir. Birçok tanrı adını Asur ideogramı ile yazmışlardır. Askeri donanımı, kral unvanlarını ve diğer kültür öğelerini olduğu gibi Asur’dan almışlardır. Ayrıca Asur saraylarındaki duvar resimleri, bitki ve hayvan motifleri de Urartu’ya hazır bir şekilde ulaşmıştır. Anıtsal Urartu saray sanatının en muazzam örnekleri bile yeni Asur sanatına yön vermiş eski doğu sanat özelliklerinden bir parça taşır. Fakat bu durum Urartu sanatında yadırganacak bir durum değildir. Aksine çeşitli kültürlerden alınan ve her türlü üslubun denenerek sanatsal yetkinliğe ulaşmaya çalışmış Urartu sanat ustalarının takdir edilmesi gereken bir özelliğidir. Anıtsal yapıda olan Urartu saray sanatında boyalı duvar resimlerinde, kaya kabartmalarında, tunçtan yapılmış madeni eşyalar üzerinde bulunan Urartu tanrıları kalıplaşmış bir şekilde benzer anlatımlarla tasvir edilmiştir. Karmir-Blur’dan elde edilen küçük bir mühürde boğa üzerinde tasvir edilen tanrı Teişeba figürü, Adilcevaz’da bulunan taş kabartmada yine boğa üzerindeki tanrı Teişeba, sadece ebat ve bezemelerdeki ayrıntılarda farklılık gösterir. Ancak her iki kabartmada da uyulması gereken bir taslak olduğu ve sanatçıların bu taslağa göre çalıştığı anlaşılmaktadır. Urartu saray sanatında boğa, aslan, kartal, aslan başlı yılan ejderi gibi kuvvetin sembolü olmuş bazı hayvanlar tunçtan yapılmış

kalkan, kemer, miğfer, sadak ve at koşum takımları üzerine kutsal birer varlık olarak işlenmiştir (Belli, t.y.).

Urartu kent sanatı da saray sanatının devamı niteliğindedir. Uygarlığın halk sanatı olarak ifade edilen eserlerindeki özellikler ise saray ve kent sanatından oldukça farklıdır. Urartu'nun zayıflamaya başladığı dönemde halk sanatı, daha belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Halk sanatını saray sanatı ile kıyasladığımızda bilinen kuralların belirgin bir şekilde değiştiğini görürüz. Örneğin Urartu Krallığı'nın gücünü temsil eden, aslan, boğa kartal ve birkaç hayvanın uzuvlarından oluşan karışık yaratıkların yavaş yavaş etkisini yitirdiğini gözlemleyebiliriz. Artık sanatçılar Urartu Devleti'nin gücünü göstermek yerine halkın ortak ihtiyaçlarını o dönemin dinsel inançlarıyla birlikte ele almışlardır. Dolayısıyla halk sanatı dediğimiz dönemin en belirgin özelliği; yapılan eserlerin üslup açısından güzel olup olmayışından ziyade, toplumun sorun ve isteklerini bir ölçüde yansıtır yansıtmadığıdır. Bu dönemde karşılaştığımız en önemli durumlardan biri de halk kültürleridir. Halk kültürleri yaşadığı sorunlar karşısında takınmış oldukları bir başkaldırı tavrı ve güç sahibi doğaüstü kuvvetler karşısında duydukları çaresizliğe karşı duyulan bir umuttur. Van ilinde bulunan Giyimli bölgesinden çıkarılan metal eserler Urartu halk sanatını belirgin olarak gösteren eserlerdir. Üzerlerine işlenen insan figürleri çirkin ve katı olmasına rağmen sade bir şekilde çalışılmıştır. Örneğin Urartu sanatında kesin bir kural halinde uygulanan insan figürlerinin yandan betimlenmesi yönteminin tersine bu eserlerde figürler karşıdan çizilmiştir. Artık sanatçılar figürleri gördüğü açıdan resmediyorlardı. Sanki katı kurallara bağlı Urartu saray sanatında gördüğümüzün aksine figürler, tüm insansı zaatlarıyla birlikte görülmek istenmiştir. Saray sanatı devletin elinde bulundurduğu gücü kitleler üzerinde korumasını sağlamayı ve halk topluluklarını tek bir merkezi yönetim altında birleştirmeyi amaç edinmiş bir propaganda aracıydı. Şüphesiz Urartu saray sanatında o dönemin sanat eserleri üzerinde yaygın olarak kullanılan dinsel, mitolojik ve kahramanlık temalı konular halk tarafından ilgiyle izlenmiştir. Ancak toplumun bu dönemdeki sanat eserlerini ne derece içselleştirebildiği bir soru işaretidir. Örneğin Giyimli'de bulunan tunçtan yapılmış kemer, madalyon, adak levhaları, gibi birçok eser üzerine çizilmiş figürler ve sahneler sonraları halk tarafından çekiçe dövülerek silinmiş ve bunların yerine halk sanatını yansıtan figüratif tasvirler yapılmıştır. Belli'ye göre eğer Urartu halkı Urartu saray sanatını benimsemiş olsaydı bu maden eserler üzerindeki tasvirleri çekiçe dövüp, yerine daha değişik figürler yapmazlardı. Bundan dolayı silinen eserler üzerine ikinci kez işlenen bu basit resimler,

Urartu halkının Urartu saray sanatını benimseyemediğinin bir göstergesi niteliğindedir (Belli, t.y).

2.6.4. Urartu Maden Sanatı ve Örnekleri

Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan altın, gümüş, demir ve bakır gibi madenler ilk defa Urartular döneminde işlenmiştir. Urartu yazılı kaynaklarında demir ve demirden yapılan eşyalardan az bahsedilse de bilezik, iğne, yüzük gibi takıların üretiminde demir kullanılmıştır. Miğfer, kalkan, sadak, kılıç ve mızrak gibi askeri teçhizatların yapımında ise tunçtan yararlanılmıştır. Çeşitli kazılardan çıkan birçok esere bakıldığında gümüş ve altın Urartu sanatının farklı dallarında belirgin bir şekilde kullanılmıştır. Bu durumu yazılı kaynaklar da doğrulamaktadır. Urartular, altın ve gümüşü genellikle süs eşyaları yapımında kullanmışlardır (Tektaş, 2020, s.127,128). Günümüzde Van Müzesi'nde sergilenmekte olan altından yapılmış, bilezikler, küpeler, kolyeler, rozetler Urartu mücevher sanatının eşsiz örnekleridir.

Şekil 6. Altın rozetler, Ayanıs Kalesi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.*” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Şekil 7. Hayvan başlı altın iğne, Van Müzesi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.*” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Şekil 8. Aslan başlı küpe, altın, Van Müzesi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.*” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Urartu takı sanatının gelişmesinde maden yataklarının etkisi büyüktür. Urartular takıların yapımında döküm ve dövme tekniklerini kullanmışlardır ve madenin yanı sıra taş, cam, kemik gibi malzemelerden de yararlanmışlardır. Takılarda kazıma, kabartma, ajur, granül ve kaplama tekniklerini kullanmışlardır. Ancak bugüne kadar ulaşılan yazılı kaynaklarda takıların malzemesinden bahsedilmiş, üretim aşamalarından ve üreticilerinden söz edilmemiştir. Bu yazılı kaynaklarda meslek isimleri geçmese de Urartu toplumunda takı ustalarının varlığından söz edilebilir (Çavuşoğlu, 2012, s. 85).

Tunç ve bakır ise demire göre daha dayanıklı olduğundan Urartu'da üretilen maden eşyalar içinde ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bakır ve tuncun işlenmesi, üzerine yazı ve şekil oluşturma kolay olması Urartu zanaatkarları tarafından tercih edilmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle Urartu'nun krallık döneminde demir değerini yitirmiş, yerini ucuz ve kolay temin edilen bakır ile tunç almıştır. Urartu'nun tunç yapımı için gerekli olan kalayı nereden temin ettiği kesin değildir, ancak İran'dan ve Afganistan'dan ticaret yolu ile elde ettiği tahmin edilmektedir. Urartu'nun hüküm sürdüğü Doğu Anadolu coğrafyası bakır madeni açısından zengindir. Yazılı kaynaklarında bölgedeki bakır yatakları ile ilgili yeterli bilgi bulunmaktadır. Karmir-Blur, Toprakkale, Ayanis, Çavuştepe ve Yukarı Anzaf gibi farklı dönemlere ait kalelerde yüzlerce tunç eser bulunmuştur (Çilingiroğlu, 1997, s.114).

Şekil 9. Tunç adak levhası, Van Müzesi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.*” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Şekil 10. Kalkanların payelere asıldığı tunç çiviler. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı*.” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Urartu maden sanatında en çok karşımıza çıkan eser grubu tunçtan üretilmiş kemerlerdir. Urartu kemerleri toplumun hemen hemen tüm kesimince kullanılmış ve mezarlara ölü armağanı olarak gömülmüştür. Günümüze kadar gelen Urartu eserlerindeki figür betimlemelerinde tunç kemerlerin elbiseyi tamamlayan bir aksesuar olarak kullanıldığını görmekteyiz. Urartu kemerlerinin iki tür kullanımı mevcuttur. İlki; bele bağlanan ve uzunluğu 1.0-1.4 metre civarında olan kemerlerdir. En yaygın olarak kullanılan da bunlardır. Diğeri ise genellikle sol omuzdan sağ kalçaya çapraz olarak uzanan kemerlerdir. Bunların uzunluğu ise 1.53 m civarındadır. Nitekim Çavuştepe’de bulunan ve bir askere ait olduğu kesin olarak bilinen kemerin uzunluğu bu şekildedir (Çilingiroğlu, 1997, s.121,122).

Urartu sanatında çok sayıda karşımıza çıkan kemerler üzerinde savaş arabaları, savaş sahneleri, çeşitli hayvan tasvirleri, kanatlı fantastik yaratıklar, kutsal çiçek motifleri ve tanrı tasvirleri gibi konulara yer verilmiştir. Üzerinde betimleme olmayan kemer yoktur. Kemerler üzerine betimlemeler yapılırken “arkadan vurma” ve “önden çizme” teknikleri kullanılmıştır. Kemer yüzeyi birbirine paralel iki çizgi ile üç veya dört şeride ayrılmıştır ve figürler bu alanlara tasvir edilmiştir. Sahnelerin zemini kemer üzerindeki kabartma çizgilerdir ve eserlerin yüzeyinde bulunan bu çizgiler eserlerdeki tek mekânsal öğedir (Çilingiroğlu, 1997, s.122). Kemerlerin bezeme düzeni simetriktir. Figürler ortadan iki yana doğru hareket halindedir ve pek çok kez tekrarlanmıştır. Bu da kemerleri konu

bütünlüğünden uzaklaştırarak katı bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Urartularda kadınlar ve erkekler ayrı tür kemerler kullanmışlardır. Erkekler üzerinde genellikle savaş, av sahneleri, kutsal ağaçlar ve mitolojik yaratıklar gibi konuların betimlendiği kemerleri kullanırken kadınlar, ziyafet sahnelerinin tasvir edildiği kemerleri kullanmışlardır. Bu tür ziyafet sahnelerinde üzerinde yiyeceklerin bulunduğu bir masanın önünde bulunan bir tahtta oturan kadına hizmet eden ve hediyeler getiren bir grup kadın yer almaktadır. Ayrıca libasyon sahneleri ve çalgı eşliğinde eğlenen kadın tasvirleri gibi içerikler de bulunmaktadır (Çavuşoğlu, 2012, s.86).

Şekil 11. Bezemeli tunç kemer parçası, Van Müzesi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı*.” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

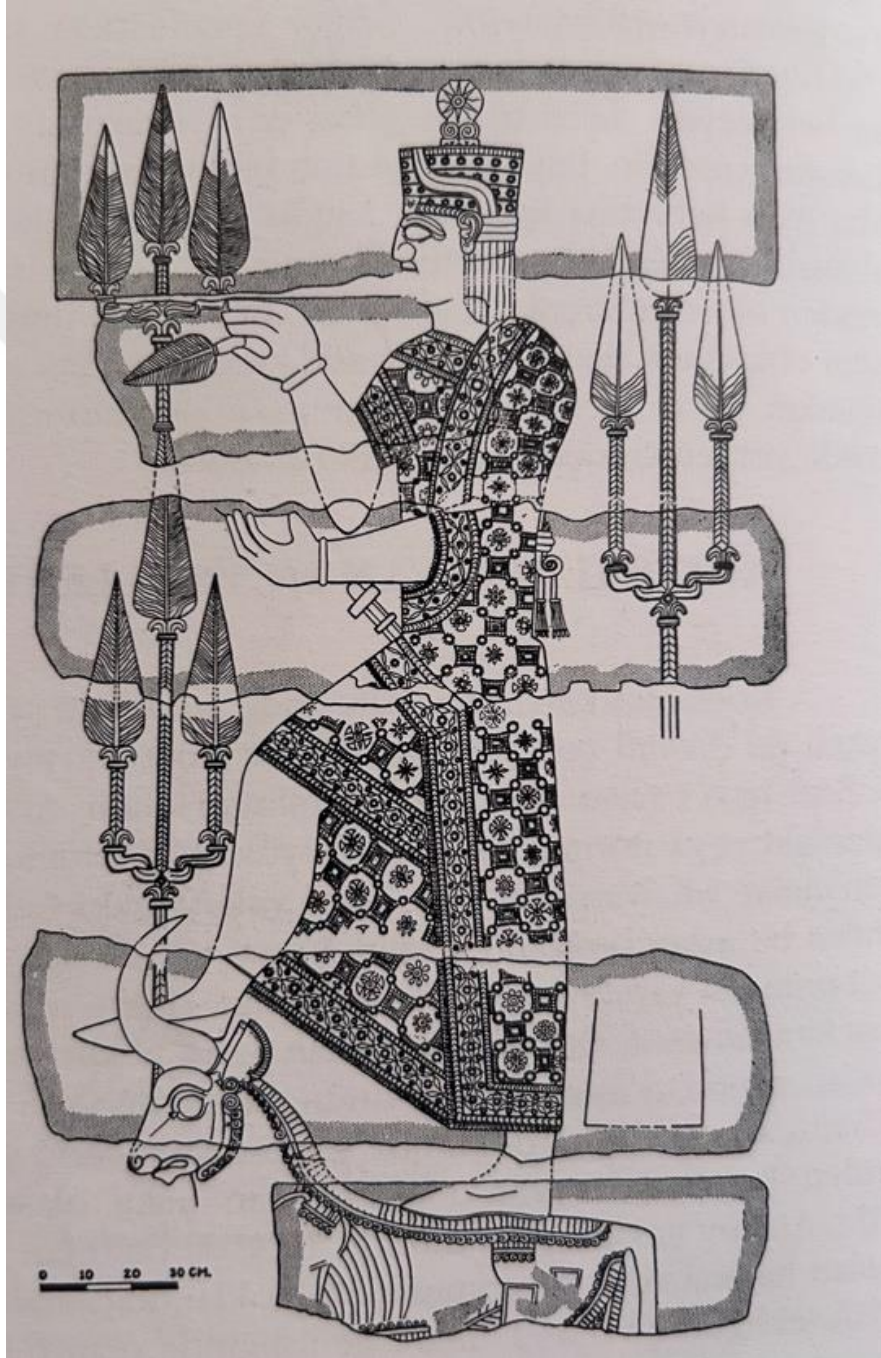
Şekil 12. Tunç kemer parçası. Çavuşoğlu, R. (2012). *Aktüelarkeoloji Dergisi*. Rezan Has Müzesi Fotoğrafları.

2.6.5. Urartu’da Heykel ve Kabartma Sanatı

Urartu sanatsal üretimlerinin ana malzemesi, coğrafyanın sunduğu zenginlikten de kaynaklı olarak madendir. Günümüze kadar uzanan süreçte bulunan eserlerin büyük bir çoğunluğu madenden üretilmiştir. Urartu zanaatkarlarının taşı yontma ve işleme becerileri iyi düzeyde olmasına rağmen, Urartu’dan bugüne ulaşan az sayıda heykel ve kabartma bulunmaktadır. Urartu Devleti taşı daha çok yükseltinin fazla, iklim koşullarının sert olduğu bir coğrafyada mimari alanda sağlam kaleler, şehirler inşa etmek için kullanmıştır. Günümüzde Van’dan götürülerek Gürcistan Müzesi’nde sergilenen bir insan heykeli dışında herhangi bir taş veya tunç heykel bilinmemektedir. Ancak bazı Asur kaynaklarından tunçtan üretilen büyük yapıda heykellerin yapıldığı bilinmektedir. Yine Asur yazıtlarında Asur Kralı II. Sargon’un bir Urartu şehri olan Musasir’i yağmalayıp buradaki heykelleri diğer zenginliklerle birlikte alıp götürdüğü yazmaktadır. Dolayısıyla zaman içerisinde Urartulara ait heykellerin gün yüzüne çıkma ihtimali bulunmaktadır (Çilingiroğlu, 1997, s.137).

Urartularda bazı mekanların duvar ve payelerinin süslenmesinde ve yapıların ana girişlerinin iki yanında taş blokların kullanıldığı bilinmektedir. Bu tür kabartmaların en güzel örneklerinden biri de Adilcevaz Kabartması’dır. Kabartma üst üste konulmuş altı adet bazalt taşı üzerine yontularak yapılmıştır. Kutsal hayvanı boğa üzerinde duran tanrı Teişeba, bir

elinde kase diğer elinde de bitki motifi ile taş üzerine işlenmiştir. Önünde ve arkasında ise dönemin diğer uygarlıklarında da gördüğümüz “Kutsal Hayat Ağacı” motifleri bulunmaktadır. Teişeba’nın kafasında bir başlık ve üzerinde geometrik şekillerle bezenmiş bir giysi olduğu görülmektedir (Çilingiroğlu, 1997, s.140).

Şekil 13. Adilcevaz kabartması: Kutsal hayvanı boğa üzerinde Tanrı Teişeba. Çilingiroğlu, A. (1997). “Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Şekil 14. Adilcevaz kabartması, Van Müzesi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı*.” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Bir diğer önemli kabartma ise Adilcevaz Kef Kalesi’nde bulunan kabartmadır. Bu kabartmada da kutsal hayvanı üzerinde Tanrı Haldi tasvir edilmiştir. Haldi’nin sağ elinde bitki yaprağı ve mızrak ucu, sol elinde ise bir kâse bulunmaktadır. Yine Teişeba’da olduğu gibi başında bir başlık, üzerinde de geometrik desenli bir giysi vardır. Bu kabartmanın Adilcevaz kabartmasından farkı, tanrının kanatlarının olmasıdır (Çilingiroğlu, 1997, s.140).

Şekil 15. Adilcevaz Kef Kalesi kabartması, Tanrı Haldi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.*” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

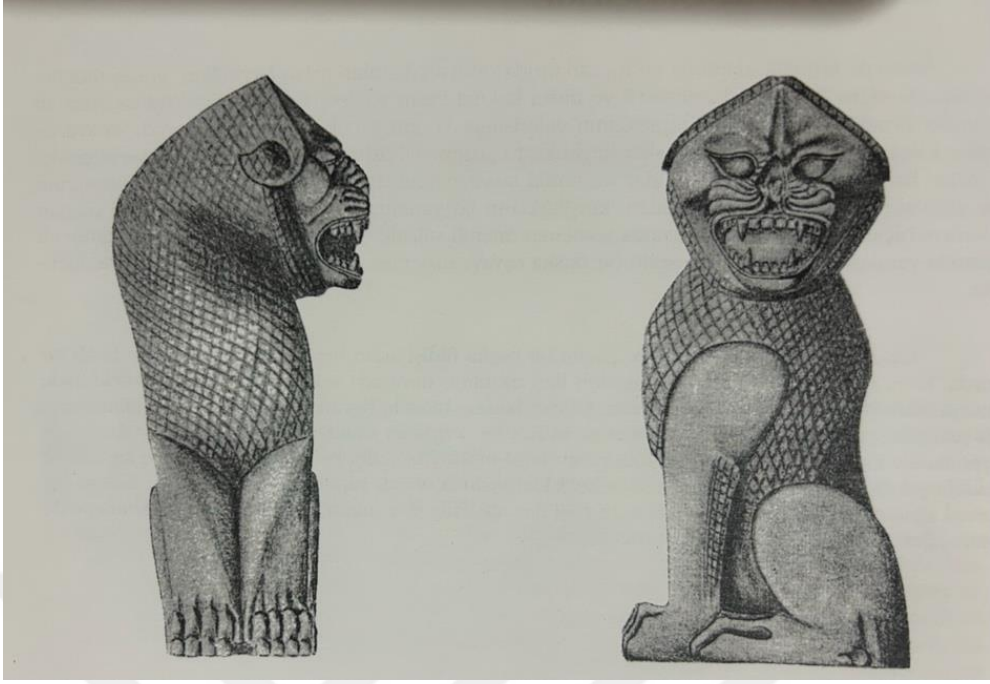
Adilcevaz örneklerinden daha erkene tarihlenmiş bir diğer kabartma da “Savaş Arabası” motifidir. Kabartmada arabanın sürücüsü yoktur ve arabayı çeken atların ayaklarının altında yerde yatmakta olan iki düşman görülmektedir. Bu düşman motifi daha sonraki yıllarda kazınarak çıkarılmıştır fakat izleri hala durmaktadır (Çilingiroğlu, 1997, s. 140,142).

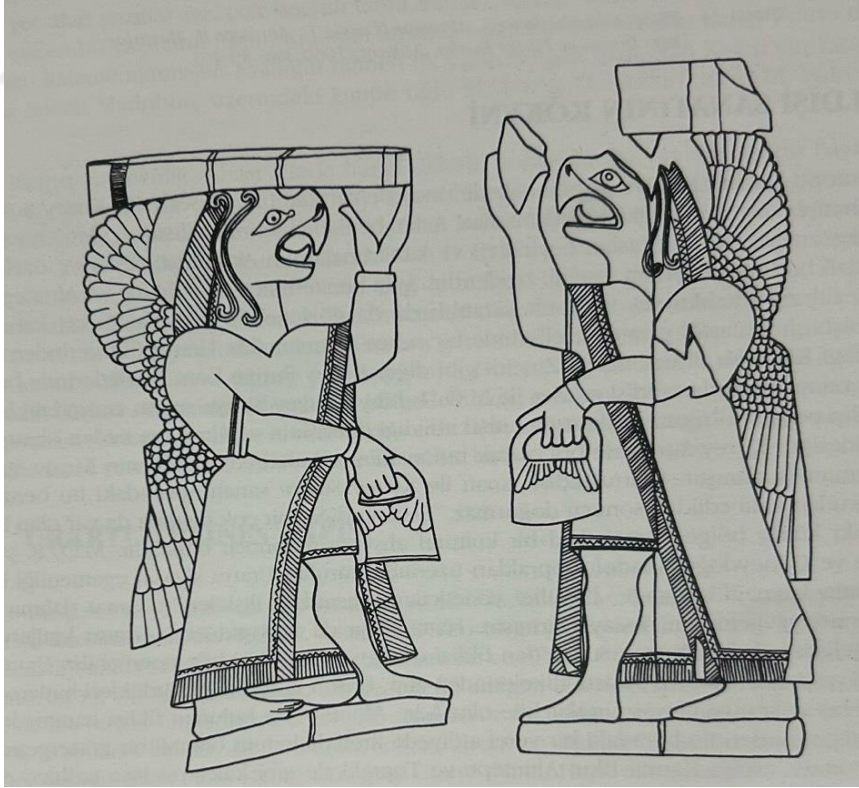
Şekil 16. Savaş arabası kabartması, Van müzesi. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı*.” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Bu örnekler bakıldığında Urartu uygarlığının taş işçiliğinde de oldukça başarılı olduğunu görmekteyiz. Büyük boyutlu ve anıtsal bir yapıda olan bu kabartmalar tıpkı metal eserlerde de olduğu gibi Urartu dininin sanatına olan etkisini de önemli ölçüde gözler önüne sermektedir. Simgesel anlatımın kuvvetli olduğu bu eserler tanrıların Urartu toplumundaki önemini, krallığın gücünü etkili bir şekilde betimlemektedir.

Urartu uygarlığında pek fazla gelişme gösteremeyen fakat bazı ender örneklerinin bulunduğu bir diğer sanat türü de Fildişi Sanatıdır. Van Toprakkale, Gökçe Göl, Erzincan Altıntepe ve Karmir Blur kazılarında bazı fildişi eserler bulunmuştur. Urartu fildişi eserlerin en güzel örneklerinden biri olan kuş başlı insan motifinin Kuzey Suriye Kent Devletlerinde yaygın olarak yapıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla diğer sanat alanlarında da olduğu gibi fildişi sanatı da Urartu’nun çevre ülkelerle kurduğu kültürel iletişimin bir örneği niteliğindedir. Altıntepe’de çıkarılan aslan heykelleri, grifon motifleri ve fildişi kakma insan yüzleri Urartu’daki fildişi sanatının nadir örneklerindendir. (Çilingiroğlu, 1997, s.146,148).

Şekil 17. Fildişi aslan heykelciği, Altıntepe. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.*” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Şekil 18. Altıntepe’de fildişi grifonlar. Çilingiroğlu, A. (1997). “*Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı.*” İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı.

Toprakkale,
kemikten
yapılmış tanrı
tasviri, Ankara
Anadolu
Medeniyetleri
Müzesi

Şekil 19. Toprakkale, kemikten yapılmış tanrı tasviri, Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesi. *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, sayı:30.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ele alınan ilgili araştırmalar, alan yazınındaki güncel yayım sırasına göre sıralanarak belirtilmiştir.

Şevgin (2021) tarafından yazılan “Arkeolojik Buluntulardaki Figüratif Tasvirlerin Lisans Öğrencilerinin Resimlerine Yansıması (Urartu Medeniyeti Örneği)” isimli Yüksek Lisans tezinde, Urartu medeniyetine ait figüratif tasvirlerin Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı öğrencilerinin resimlerine nasıl yansıdığı incelenmiştir. Öğrencilere konuyla alakalı ön test ve son test soruları yöneltilmiş, son test sonucunda bilgi düzeylerinde dikkate değer bir gelişim gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin büyük bir kısmının figüratif tasvirleri kendi üsluplarıyla çağdaş anlayışta yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Aydoğan (2020) tarafından yazılan “Kültürel Miras Bilinci Kazanımıyla İlgili Müze Eğitimi Dersi Üzerine Bir Durum Çalışması” isimli doktora tezinde kültür, kültürel miras, kültürel miras bilinci kavramlarından bahsedilmiş ve yapılan müze eğitimi çalışmalarıyla öğrencilerin farklı bir bakış açısı kazanarak üzerinde yaşadıkları toprakların maddi ve manevi değerler bütünü olduğunun farkına vardıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bozok & Okur (2019) Tarafından yazılan “Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği İle Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi” isimli makalede; örgün eğitim dışında görsel sanatlar ve arkeoloji işbirliği ile verilen kültürel miras eğitiminin öğrencilerin başarılarına ve tutumlarına etkisi olduğu tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre sanat ve arkeoloji işbirliğiyle uygulanan eğitim paketinin öğrencilerin kültürel mirası tanıma ve koruma yönünde kazanımlar elde etmesinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnan (2019) tarafından yazılan “Görsel Sanatlar Yoluyla Arkeolojik Buluntu Değerlerinin Kavratılması (Göbeklitepe Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde verilen müze eğitimiyle

öğrencilere Göbeklitepe kazı buluntularının kavratılmasında görsel sanatlar ders uygulamalarının öneminden bahsedilmiştir. Öğrencilere Göbeklitepe ile ilgili ön test ve son test soruları yöneltilmiş ve öğrencilerle Göbeklitepe öğren yeri gezisi yapılarak sonrasında “Göbeklitepe’de Ben” isimli resim uygulamaları yaptırılmıştır. Verilen sanat eğitimiyle ön test- son test değerlendirmeleri ve resimlerin puanlanması sonucunda öğrenci bilgi düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şanlıer (2018) tarafından yazılan “Ortaokul 8. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Müze Uygulaması (İstanbul Modern Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde görsel sanatlar dersinde müze uygulamalarına yer vererek öğrenciler üzerinde bir farkındalık yaratmanın öneminden bahsedilmiştir. Çalışma 19 kişiden oluşan 8. Sınıf öğrencileri ile yapılmış ve araştırmanın bulguları kapsamında “Sanatçıyı Anlamak”, “Eserler ve Özellikleri”, “Sanatı Anlamlandırma”, “Birlikte Hareket” ve “Okul Dışı Eğitim” olmak üzere beş ana temaya ulaşılmıştır.

Öztürk (2017) tarafından yazılan “Çatalhöyük Arkeolojik Sit Buluntularının Sanat Eğitime ve Pratiklerine Katkısı” isimli doktora tezinde, lisans öğrencilerinin arkeolojik eserlerdeki biçimi incelemesi ve bu ilk yaşam formlarının detayında saklı olan estetik izleri görerek kendi çağdaş uygulamalarında bunları uygulaması amaçlanmış ve sonuç olarak da öğrencilerin sanat tarihi, arkeoloji, müze ve seramik gibi kavramları birbiriyle etkileşimli kullanarak yorumlamasıyla eser üretimi açısından verimli sonuçlara ulaşılmıştır.

Bülbül (2016) tarafından yazılan “Müze Eğitimi Yoluyla Ortaokul Öğrencilerinde Kültürel Miras Bilinci Oluşturma” isimli makalede, ortaokul öğrencilerine kültürel mirasın müze ile eğitim yoluyla nasıl aktarılabilceğine yönelik planlı bir müze gezisi örneği hazırlanmıştır. Örnek müze gezisi planlaması, müze gezisi öncesi hazırlıklar, müze ortamlarındaki etkinlik süreci, müzedeki inceleme sonrası sanatsal uygulama süreci aşamaları ile açıklanmıştır.

Pınarcık (2014) tarafından yazılan “Urartuların Başkentleri” adlı makalede Urartu başkentlerinden biri olan Van şehrinin uygarlık açısından öneminden bahsedilmiştir.

Atalay (2011) tarafından yazılan “İlköğretim 1. Kademedeki Müze Eğitiminin Görsel Sanatlar Kültürüne Etkileri” isimli doktora tezinde görsel sanatlar dersinde verilen müze eğitiminin görsel sanatlar kültürü oluşturmadaki etkileri incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre müze eğitimi kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin başarısını artırdığı gözlemlenmiştir. Öğrencilerin derse karşı tutumlarında da anlamlı değişiklikler olmuştur.

Akyürek (2011) tarafından yazılan “İlköğretim 1. Kademe Görsel Sanatlar Dersinde Müze Eğitiminin Tarih ve Kültür Bilinci Oluşturmasındaki Önemi” isimli Yüksek Lisans tezinde İlköğretim 1. Kademe 5. Sınıf öğrencilerinde tarih ve kültür bilincinin hangi boyutlarda olduğu, tarihi eser ve müze gibi kavramlara ne kadar yakın olduklarını saptamak amacıyla Disipline Dayalı Sanat Eğitimi Yöntemi uygulanmış, öğrencilerde tarih ve kültür bilinci etkililiğini tespit etmek ve bu eksikliklerin nedenlerine ulaşmaya çalışılmıştır.

Akengin (2011) tarafından yazılan “Görsel Sanatlar Dersinde Müze Kaynaklı İşbirliğine Dayalı Öğretim Yönteminin Öğrenci Kazanımlarına Etkisi” isimli doktora tezinde müzelerin görsel sanatlar dersindeki önemi, iş birliğine dayalı öğrenme boyutuyla incelenmiştir. Araştırma sonucunda iş birliğine dayalı müze eğitiminin uygulandığı deney grubu ile öğretmenin kullandığı yöntem temelli kontrol grubu arasında başarı ve öğrenci görüşleri açısından deney grubu lehine anlamlı bir fark görülmüştür. Ayrıca deney grubundaki öğrencilerin iş birliğine dayalı müze eğitimi sürecinde daha etkili öğrenmelere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Özteke (2004)’ün yazdığı “Ortaöğretimde Sanat Eğitimiyle Tarihi Çevre Bilincinin Geliştirilmesi” isimli yüksek lisans tezinde ortaöğretimde sanat eğitiminde kullanılan farklı öğretim yöntemleriyle öğrencilerde tarihi çevre bilincinin geliştirilebileceği saptanmıştır.

Buyurgan ve Mercin (2005) tarafından yazılan “Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi” isimli kitapta kültür, uygarlık, müze, müzecilik gibi kavramlar derinlemesine incelenmiş, müze eğitiminin görsel sanatlar dersindeki önemine ve içeriğine yer verilmiştir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada Nicel Araştırma yöntemine dayalı Tek Denekli Deneysel Desen yöntemi kullanılmıştır. Tek denekli araştırmalar, bazen tek bir bireyin, bazen de az sayıdan oluşan bir grubun bir süre incelendiği ve üzerinde çalışıldığı araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2016, s. 18). Araştırmada bu yöntemin seçilmesinin nedeni, yöntemin küçük çalışma gruplarında tutum değişikliklerini ortaya koymak açısından uygun yöntemlerden biri olmasıdır.

Tek bir çalışma grubunun bulunduğu araştırmanın ilk adımında 34 kişiden oluşan 6. Sınıf öğrencilerine çalışmanın amacından ve uygulama basamaklarından bahsedilmiştir. Ardından Somut Kültürel Miras ve Müze Eğitime İlişkin tutum ölçekleri ön test olarak uygulanmıştır. Sonrasında Urartu uygarlığını tanıtan bir müze gezisi yapılmış, gezi bitiminde ise son test tutum ölçekleri uygulanmıştır. Daha sonra Görsel Sanatlar dersinde öğrencilere yaptırılan resim çalışmaları ile verilen müze eğitiminin öğrenci resimlerine nasıl yansıdığı incelenmiştir.

4.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Van ili Edremit ilçesinde bulunan, Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı Erdemkent Ortaokulunda eğitim gören 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 34 kişiden oluşan çalışma grubu Amaçlı Örneklem Yöntemi ile belirlenmiştir.

4.3. Verilerin Toplanması

4.3.1. Ön Test- Son Test Tutum Ölçekleri

Araştırmada veri toplama tekniği olarak iki adet tutum ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekler; Yeşilbursa (2011) tarafından geliştirilen 28 maddelik Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği ve Utku (2008) tarafından geliştirilen 33 maddelik Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeğidir. Ölçekler 34 kişiden oluşan çalışma grubuna ön test ve son test olarak uygulanmıştır.

Somit Kültürel Miras Tutum Ölçeğinin kapsam geçerliği kültürel mirasla ilgili uzman görüşleri alınarak sağlanmış olup, ölçeğin yapı geçerliği de Faktör Analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin, güvenirlik değeri olan Cronbach Alfa katsayısı 0,80'in üzerinde bulunmuştur. Bu da ölçeğin yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeğinin kapsam geçerliği uzman görüşleri alınarak sağlanmıştır. Yapı geçerliğini belirlemek için Temel Bileşenler Analizi Tekniği kullanılmış ve 90 öğrenci üzerinde ön denemesi yapılarak test edilmiştir. Ölçeğin, güvenirlik katsayısı olan Cronbach Alfa katsayısı 0,95 olup iç tutarlılığı yüksektir.

4.3.2. Resim Değerlendirme Ölçeği

Araştırma kapsamında öğrencilere görsel sanatlar dersinde yaptırılan resim çalışmaları, Akgül (2023) tarafından hazırlanan Dereceli Puanlama Anahtarından yararlanılarak alanında uzman 3 kişi tarafından değerlendirilmiştir. Öğrenci resimleri değerlendirirken kullanılan puanlama ölçütleri: Yaratıcı yaklaşım, kompozisyon kurgusu, arkeolojik imge zenginliği ve estetik değeridir.

4.3.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın uygulama kısmı 34 kişiden oluşan çalışma grubu ile toplamda 4 hafta (4 ders saati) sürmüştür. İlk derste öğrencilerle tanışılmış, öğrenciler araştırmanın amacı ve uygulama basamakları hakkında bilgilendirildikten sonra Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği ve Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği ön test olarak uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilere sözel sorular sorularak Urartu medeniyeti hakkındaki bilgi birikimleri incelenmiştir. Daha önce hiç müzeye gidip gitmedikleri sorulmuştur.

İkinci derste öğrencilerle Van Müzesi'ne gidilmiş, müzeye girmeden araştırmacı tarafından hazırlanan Urartu uygarlığı ile ilgili özet bilgilerin yer aldığı bir bilgilendirme kâğıdı

öğrencilere dağıtılmıştır. Van Müzesi'nin yalnızca Urartu uygarlığını kapsayan kısmı detaylı bir şekilde gezilmiştir. Müze ziyareti ile öğrencilerin Urartu medeniyetine ait arkeolojik buluntular ve eserler hakkında detaylı bilgiye sahip olmaları sağlanmış ve müzelerin kültürel mirasımızı koruyan, yansıtan en önemli mekanlar olduğu öğrencilere aktarılmıştır. Müze gezisi esnasında öğrencilerin fotoğraf çekmelerine izin verilmiş ve özellikle medeniyete ait etkilendikleri bir eseri detaylı olarak incelemeleri istenmiştir.

Üçüncü derste, öğrencilerin müze ziyaretine ilişkin deneyim ve düşünceleri hakkında konuşulmuş, Urartu medeniyetine ilişkin dikkatlerini çeken konular ve eserlerden bahsedilmiş ve sonrasında tutum ölçekleri son test olarak uygulanmıştır.

Dördüncü derste öğrencilere tekrar müzede ilgilerini çeken eserlerin neler olduğu sorulmuş ve Van Müzesi sanal olarak gezilmiştir. Ardından “Kimdi Bu Urartular” konulu resim çalışmalarını karma teknik kullanarak yapmaları istenmiştir. Öğrenci resimleri Resim Değerlendirme Rubriği kullanılarak alanında uzman 3 kişi tarafından değerlendirilmiştir.

4.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada; 34 katılımcıya, 5'li likert tipinde 33 ifadeden oluşan Müze Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği ve 28 ifadeden oluşan Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği yöneltilmiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen tüm veriler IBM SPSS Statistics 27 paket programı aracılığıyla analiz edilmiş olup tüm analizlerde anlamlılık (p) değeri 0,05 olarak alınmış, p değerinin 0,05'den küçük olduğu analiz bulgularında istatistiki bir anlamlılık olduğu, aksi durumlarda istatistiki olarak herhangi bir anlamlılık olmadığı kabul edilmiştir.

Analiz sürecinde ilk olarak tanımlayıcı istatistiklere bakılmış, daha sonra ölçeklere normallik testleri yapılarak kullanılacak yöntemlerin parametrik veya nonparametrik olmasına karar verilmiştir. Sonraki süreçte ilişkisel analizler kapsamında fark testleri yapılmış, ön test-son test karşılaştırmalarında ise fark testleri ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

Öğrenci resimleri uzman 3 kişi tarafından Resim Değerlendirme Rubriği kullanılarak değerlendirilmiş, öğrencilerin aldıkları puanlar ortalama ve standart sapmaları hesaplanarak tablolastırılmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın ana ve alt amaçlarına yönelik bulgular yer almaktadır. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin tanımlayıcı istatistiklere, ölçeklerin genelinin ve alt boyutlarının güvenirlik testi bulgularına, ölçeklere verilen cevapların normal dağılıp dağılmadığını belirleyen normallik testi bulgularına yer verilmiştir.

Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği ve Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeklerinin ön test-son test karşılaştırmalarına yönelik T testi bulguları, iki ölçek arasındaki korelasyonlar ve öğrenci resimlerinin değerlendirilmesine ilişkin, öğrencilerin aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları tablolastırılarak sunulmuştur.

5.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1’de olduğu gibidir.

Tablo 1.
Demografik Bilgilerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Demografik Bilgiler	Kategoriler	Sayı (n)	Oran (%)
Cinsiyet	Erkek	9	26,5
	Kız	25	73,5
Yaş	10	1	2,9
	11	12	35,3
	12	20	58,8
	13	1	2,9

Çalışmada yer alan katılımcıların 9’u (%26,5) erkek, 25’i (%73,5) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin 1’i, (%2,9) 10 yaşında, 12’si (%35,3) 11 yaşında, 20’si (%58,8) 12 yaşında ve 1’i (%2,9) 13 yaşındadır.

5.2. Güvenirlik Analizi

Ölçeğin genelinin ve alt boyutlarının güvenirlilik testi bulguları Tablo 2’de olduğu gibidir.

Tablo 2.
Güvenirlilik Bulguları

Ölçekler	Test	Cronbach’s Alpha (α)
Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği	Ön Test	,894
	Son Test	,901
Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği	Ön Test	,806
	Son Test	,860

Tablo 2’ye göre güvenirlilik düzeyi olan Cronbach’s Alpha (α) değerlerine bakıldığında; Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği genelinin ön test güvenirlilik değerinin iyi ($0.7 \leq \alpha < 0.9$) düzeyde son test güvenirlilik değerinin mükemmel düzeyde ($\alpha \geq 0.9$) olduğu, Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği genelinin ön test ve son test güvenirlilik değerlerinin ise iyi düzeyde ($0.7 \leq \alpha < 0.9$) olduğu görülmüştür (George ve Mallery, 2001; Tabachnick ve Fidell, 2007).

5.3. Normallik Testi

Ölçeklere verilen cevapların normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi için Normallik Testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 3’de belirtilmiştir.

Tablo 3.
Ölçeklerin Normallik Testi Bulguları

Ölçekler	Test	Kolmogorov-Smirnov	Shapiro Wilk	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
		p	p		
Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği	Ön Test	,175	,142	-0,894	1,340
	Son Test	,000	,000	-1,511	1,728
Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği	Ön Test	,192	,179	-,405	-,488
	Son Test	,041	,004	-1,284	1,810
Sanat Kültürü	Ön Test	,200	,659	-,347	-,262
	Son Test	,104	,007	-1,141	1,170
Uygulama	Ön Test	,028	,095	-,746	,518
	Son Test	,013	,010	-1,074	1,100
Öğrendiklerini Yaşama Aktarma	Ön Test	,127	,243	,235	-,680
	Son Test	,007	,012	-,517	-,410

Yapılan normallik testleri kapsamında; Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk Testlerine göre iki ölçeğin de ön test verilerinin ve Sanat Kültürü boyutu, Uygulama boyutu ön test, Öğrendiklerini Yaşama Aktarma boyutu ön test verilerinin normal dağıldığı ($p>0,05$) görülmesinin yanında verilerin normal dağılıp dağılmadıklarına karar verilirken, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine de bakılmaktadır. Bu bağlamda literatürde en genel kabul görmüş yaklaşımlardan birisi olan çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2.0 aralığında olması durumunda, verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir (George & Mallery, 2010). Buna göre; Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro Wilk Testi sonuçları ile birlikte çarpıklık ve basıklık değerlerine ilişkin kabul görmüş değer aralıkları da göz önünde bulundurularak, parametrik yöntemlerle analizlere devam etmenin daha tutarlı sonuçlar vereceği öngörüldüğünden verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

5.4. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt amacı; uygulanan sanat eğitimi yöntemiyle, ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları kentin kültürel mirasına yönelik tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup olmadığının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilere müze eğitimi öncesinde ve sonrasında Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup

olmadığını tespit etmek amacıyla bağımlı değişken t testi uygulanmıştır. Ayrıca sanat eğitimi sonrasındaki ölçeklerin ortalamasında anlamlı bir fark görülmesi durumunda farkın detaylarının incelenebilmesi için Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmıştır.

Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeğinden sanat eğitimi öncesinde (ön test) ve sonrasında (son test) toplanan verilerin arasında bir fark olup olmadığının görülebilmesi için yapılan Bağımlı Örneklem T Testi bulguları Tablo 4’de olduğu gibidir.

Tablo 4.
Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Test	$\bar{x}$	n	SS	t	sd	p
Ön Test	3,5956	34	,48475	-9,118	33	0,000
Son Test	4,4527	34	,38823			

Tablo 4’e göre, Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeğinin ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu ($p < 0,05$) görülmüştür. Bu farklılaşma ise son test puanlarının ortalamalarının (4,4527) ön test puanlarının ortalamalarına (3,5956) göre yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin sanat eğitimi sonrasında somut kültürel mirasa yönelik tutumlarının olumlu yönde geliştiği söylenebilir.

Son test ile ön test toplamaları arasındaki farkın detaylarının görülebilmesi için yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi bulguları Tablo 5’de olduğu gibidir.

Tablo 5.
Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları

Test	Sıralar	n	Ortalama Sıra	Sıra toplamı	Z	p
Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği	Negatif sıra	0	,00	,00	-5,013	0,000
	Pozitif sıra	33	17,00	561,00		
Son Test-Ön Test	Eşitlik	1				

Tablo 5’e göre, sanat eğitimi sonrası 33 öğrencinin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarının olumlu şekilde arttığı, 1 öğrencinin ise tutumunun aynı kaldığı gözlenmiştir. Bu bulgu, bir öğrenci dışında öğrencilerin tutumlarında olumlu yönde bir artış olduğunu göstermektedir.

5.5. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt amacı; uygulanan sanat eğitimi yöntemiyle, ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları kentte müze bilincine yönelik tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup olmadığının incelenmesine yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilere müze eğitimi öncesinde ve sonrasında müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin müze eğitime ilişkin tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup olmadığını tespit etmek amacıyla bağımlı değişken t testi uygulanmıştır. Ayrıca sanat eğitimi sonrasındaki ölçeklerin ortalamasında anlamlı bir fark görülmesi durumunda farkın detaylarının incelenebilmesi için Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmıştır.

Müze Eğitimi Tutum Ölçeği ve boyutlarından sanat eğitimi öncesinde (ön test) ve sonrasında (son test) toplanan verilerin arasında bir fark olup olmadığının görülebilmesi için yapılan Bağımlı Örneklem T Testi bulguları Tablo 6’da olduğu gibidir.

Tablo 6.
Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek	Test	n	$\bar{x}$	SS	t	sd	p
Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği	Ön Test	3,5232	34	,35974	-10,361	33	0,000
	Son Test	4,2121	34	,33818			
Sanat Kültürü	Ön Test	3,4382	34	,40974	-9,605	33	0,000
	Son Test	4,1529	34	,38197			
Uygulama	Ön Test	3,8268	34	,41949	-7,670	33	0,000
	Son Test	4,3954	34	,36616			
Öğrendiklerini Yaşama Aktarma	Ön Test	3,2647	34	,62747	-7,414	33	0,000
	Son Test	4,0956	34	,44812			

Tablo 6’ya göre, Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeğinin ve boyutlarının ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu ($p < 0,05$) görülmüştür. Bu farklılaşma ise Müze Eğitimi Tutum Ölçeği genelinin son test puanlarının ortalamalarının (4,2121) ön test puanlarının ortalamalarına (3,5232) göre yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Benzer şekilde, ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında da her bir boyutta istatistiki olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Sanat Kültürü boyutunda son test puanlarının ortalaması (4,1529), ön test puanlarının ortalamasından (3,4382) daha yüksek bulunmuştur. Uygulama boyutunda son test puanlarının ortalaması (4,3954), ön test puanlarının ortalamasına (3,8268) göre daha yüksektir. Öğrendiklerini

Yaşama Aktarma boyutunda ise son test puanlarının ortalaması (4,0956), ön test puanlarının ortalamasından (3,2647) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgular, öğrencilerin müze eğitimi sonrasında genel tutumlarının ve her bir alt boyuttaki tutumlarının olumlu yönde geliştiğini göstermektedir.

Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği geneli için son test ile ön test toplamaları arasındaki farkın detaylarının görülebilmesi amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi bulguları Tablo 7’de olduğu gibidir.

Tablo 7.
Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları

Test	Sıralar	n	Ortalama Sıra	Sıra toplamı	Z	p
Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeği Son Test-Ön Test	Negatif sıra	1	1,50	1,50	-5,062	0,000
	Pozitif sıra	33	17,98	593,50		
	Eşitlik	0				

Tablo 7’ye göre sanat eğitimi sonrası 33 öğrencinin müze eğitimine ilişkin tutumlarının olumlu yönde arttığını, 1 öğrencinin ise tutumunun olumsuz yönde azaldığını göstermektedir.

Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeğinin Sanat Kültürü boyutu için son test ile ön test toplamaları arasındaki farkın detaylarının görülebilmesi amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi bulguları Tablo 8’de olduğu gibidir.

Tablo 8.
Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları

Test	Sıralar	n	Ortalama Sıra	Sıra toplamı	Z	p
Sanat Kültürü Boyutu Son Test-Ön Test	Negatif sıra	1	3,00	3,00	-4,883	0,000
	Pozitif sıra	31	16,94	525,00		
	Eşitlik	2				

Tablo 8’e göre, sanat eğitimi sonrası 31 öğrencinin sanat kültürüne ilişkin tutumlarının olumlu yönde arttığını, 1 öğrencinin ise tutumunun olumsuz yönde azaldığını ve 2 öğrencinin tutumlarında bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeğinin Uygulama boyutu için son test ile ön test toplamaları arasındaki farkın detaylarının görülebilmesi amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi bulguları Tablo 9’da olduğu gibidir.

Tablo 9.

Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları

Test	Sıralar	n	Ortalama Sıra	Sıra toplamı	Z	p
Uygulama Boyutu Son Test-Ön Test	Negatif sıra	1	11,00	11,00	-4,653	0,000
	Pozitif sıra	30	16,17	485,00		
	Eşitlik	3				

Tablo 9’a göre, sanat eğitimi sonrası 30 öğrencinin uygulamaya ilişkin tutumlarının olumlu yönde arttığını, 1 öğrencinin ise tutumunun olumsuz yönde azaldığını ve 3 öğrencinin tutumlarında bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

Müze Eğitimine İlişkin Tutum Ölçeğinin Öğrendiklerini Yaşamına Aktarma boyutu için son test ile ön test toplamaları arasındaki farkın detaylarının görülebilmesi amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi bulguları Tablo 10’da olduğu gibidir.

Tablo 10.

Son Test-Ön Test Puanları Arasındaki Farkın Detayları

Test	Sıralar	n	Ortalama Sıra	Sıra toplamı	Z	p
Öğrendiklerini Yaşamına Aktarma Boyutu Son Test-Ön Test	Negatif sıra	2	7,00	14,00	-4,691	0,000
	Pozitif sıra	30	17,13	514,00		
	Eşitlik	2				

Tablo 10 ‘a göre, sanat eğitimi sonrası 30 öğrencinin öğrendiklerini yaşamlarına aktarma ile ilgili tutumlarının olumlu yönde arttığını, 2 öğrencinin ise tutumunun olumsuz yönde azaldığını ve 2 öğrencinin tutumlarında bir değişiklik olmadığını göstermektedir

5.6. Müze Eğitimi Tutum Ölçeğinin ve Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeğinin İlişkisi

Tablo 11, Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeğinin, Müze Eğitimi Tutum Ölçeğinin ve alt boyutları arasındaki Pearson korelasyon katsayılarını göstermektedir.

Tablo 11.
Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar

Ölçek	1	2	3	4	5
Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği	-				
Müze Eğitimi Tutum Ölçeği	,414*	-			
Sanat Kültürü	,479*	,950 *	-		
Uygulama	,214	,709 *	,524 *	-	
Öğrendiklerini Yaşamına Aktarma	,074	,561 *	,441 *	,141	-

*p<0,05

Tablo 11'e göre, Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği ile Müze Eğitimi Tutum Ölçeği arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki ($r = ,414$, $p < 0,05$) bulunmuştur. Benzer şekilde, Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği ile Sanat Kültürü arasında orta düzeyde bir ilişki ($r = ,479$, $p < 0,05$) tespit edilmiştir. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği ile Uygulama ve Öğrendiklerini Yaşamına Aktarma boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$). Müze Eğitimi Tutum Ölçeği, Sanat Kültürü ile çok yüksek düzeyde ($r = ,950$, $p < 0,05$) ve Uygulama ile yüksek düzeyde pozitif bir ilişki ($r = ,709$, $p < 0,05$) göstermektedir. Bunun yanı sıra, Öğrendiklerini Yaşamına Aktarma boyutu ile orta düzeyde bir ilişki ($r = ,561$, $p < 0,05$) saptanmıştır.

5.7. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt amacı; müze eğitimi sonrası yaptırılan Görsel Sanatlar Dersi uygulamalarında öğrencilerin medeniyete ait arkeolojik imgeleri yaptıkları resimlere,

- Yaratıcı Yaklaşım,
- Arkeolojik İmge Zenginliği,
- Estetik,
- Kompozisyon Kurgusu ölçütleri bakımından nasıl yansıttığının araştırılmasına yöneliktir.

Bu amaç doğrultusunda üç kişiden oluşan uzman ekip tarafından öğrenci çalışmaları 4 başlık altında değerlendirilmiştir.

Her alt başlıkta en yüksek puan 5 olup, öğrencilerin aldıkları puanların ortalaması ve standart sapması Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12.

Öğrenci Çalışmalarına Ait Bulgular

Başlık	N	Minimum	Maksimum	SS	$\bar{X}$
Yaratıcı Yaklaşım	29	3,00	5,00	,60240	3,9540
Kompozisyon Kurgusu	29	3,00	5,00	,59417	4,0115
Arkeolojik Zenginliği	İmge 29	3,33	5,00	,51682	4,2529
Estetik	29	3,00	5,00	,63621	4,0000
Toplam	29	12,67	20,00	2,15752	16,1954

Yaratıcı yaklaşım alanında, ortalama puan 3,9540 olup, minimum 3,00 ve maksimum 5,00 değerleri arasında değişim göstermiştir. Kompozisyon kurgusu açısından değerlendirmeye göre, öğrencilerin ortalaması 4,0115 ile bu başlıkta öğrencilerin başarılı bir düzeye ulaştığı görülmektedir. Minimum değer 3,00, maksimum değer 5,00 olup, standart sapma 0,59417 olarak kaydedilmiştir. Arkeolojik imge zenginliği değerlendirmesinde öğrenciler 4,2529 ile en yüksek ortalama sahiptir. Minimum değer 3,33, maksimum değer 5,00 olup, standart sapma 0,51682’dir. Çalışmaların estetik açısından yapılan değerlendirmelerde ortalama 4,0000 olarak belirlenmiştir. Minimum değer 3,00 ve maksimum değer 5,00 arasında değişim göstermiş, standart sapma 0,63621 olarak hesaplanmıştır. Standart sapma değerleri genel olarak öğrenciler arasında büyük farklılıklar olmadığını göstermektedir. Tüm başlıklar üzerinden hesaplanan genel değerlendirme sonuçlarında, ortalama puan 16,1954, minimum 12,67, maksimum 20,00 olarak belirlenmiştir.

5.8. Öğrenci Resimleri ve Uzman Değerlendirmeleri

Şekil 20. Ö/1

Tablo 13.
Ö/1 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X				X					X			4
Kompozisyon Kurgusu			X					X					X			3
Arkeolojik İmge Zenginliği				X				X					X			4
Estetik			X					X					X			3
Toplam Puan					14					14					15	

Şekil 21. Ö/2

Tablo 14.
Ö/2 puanları

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X				X					X			4
Kompozisyon Kurgusu			X					X					X			3
Arkeolojik İmge Zenginliği			X					X					X			3
Estetik			X					X					X			3
Toplam Puan					13					11					16	

Şekil 22. Ö/3

Tablo 15.
Ö/3 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X				X					X			4
Kompozisyon Kurgusu				X				X					X			4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X				X					X			4
Estetik				X				X					X			4
Toplam Puan					16					13					19	

Şekil 23. Ö/4

Tablo 16.
Ö/4 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X					X				X		5
Kompozisyon Kurgusu					X					X			X			4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X					X				X		5
Estetik					X					X				X		5
Toplam Puan					20					20				16		

Şekil 24. Ö/5

Tablo 17.
Ö/5 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X					X				X		5
Kompozisyon Kurgusu					X					X			X			4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X					X					X	5
Estetik					X					X				X		5
Toplam Puan					20					20					16	

Şekil 25. Ö/6

Tablo 18.

Ö/6 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X				X					X		5
Kompozisyon Kurgusu				X					X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X					X				X		5
Estetik					X				X					X		5
Toplam Puan					19				17					20		

Şekil 26. Ö/7

Tablo 19.
Ö/7 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X			X					X			4
Kompozisyon Kurgusu				X				X					X			3
Arkeolojik İmge Zenginliği					X			X					X			3
Estetik					X			X					X			3
Toplam Puan					19			13					12			

Şekil 27. Ö/8

Tablo 20.
Ö/8 *puantajı*

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X					X		4
Kompozisyon Kurgusu				X					X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X						X	5
Estetik				X					X					X		4
Toplam Puan					16					19					17	

Şekil 28. Ö/9

Tablo 21.

Ö/9 *puantajı*

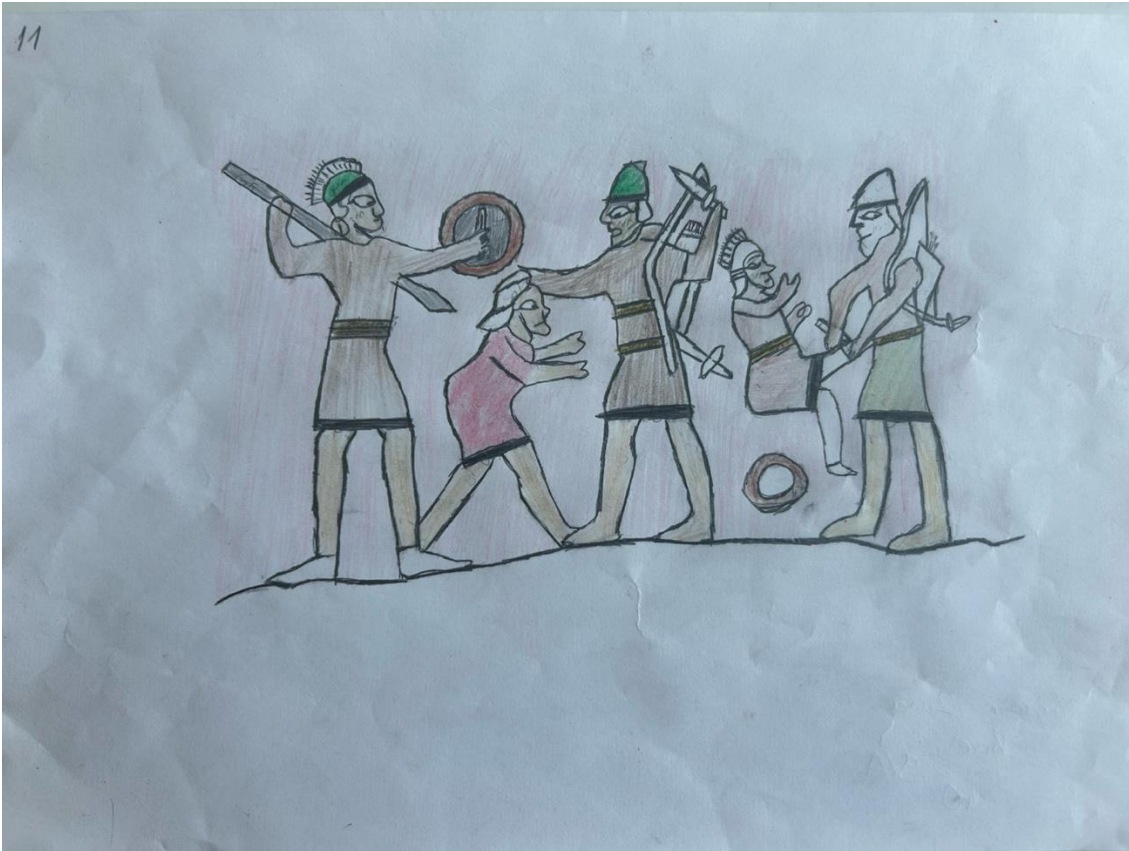
	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X					X		4
Kompozisyon Kurgusu				X					X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X					X		4
Estetik					X				X					X		4
Toplam Puan					17				16					19		

Şekil 29. Ö/10

Tablo 22.
Ö/10 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım			X					X					X			3
Kompozisyon Kurgusu				X				X						X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği		X						X						X		3
Estetik			X					X						X		3
Toplam Puan					12					13					19	

Şekil 30. Ö/11

Tablo 23.
Ö/11 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X					X		3
Kompozisyon Kurgusu					X				X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X					X				X		4
Estetik					X					X				X		4
Toplam Puan					19					18					15	

Şekil 31. Ö/12

Tablo 24.
Ö/12 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X					X				X		4
Kompozisyon Kurgusu					X					X				X		5
Arkeolojik İmge Zenginliği					X					X				X		5
Estetik					X					X				X		5
Toplam Puan					20					20				19		

Şekil 32. Ö/13

Tablo 25.
Ö/13 puantajı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım			X					X					X			4
Kompozisyon Kurgusu				X				X						X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X				X						X	4
Estetik					X				X						X	4
Toplam Puan					17					15					19	

Şekil 33. Ö/14

Tablo 26.
Ö/14 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım			X					X					X			3
Kompozisyon Kurgusu				X				X					X			4
Arkeolojik İmge Zenginliği			X					X					X			4
Estetik			X					X					X			3
Toplam Puan					13					13					16	

Şekil 34. Ö/15

Tablo 27.
Ö/15 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X					X					X	5
Kompozisyon Kurgusu					X					X					X	5
Arkeolojik İmge Zenginliği					X					X					X	5
Estetik					X					X					X	5
Toplam Puan					20					20					20	

Şekil 35. Ö/16

Tablo 28.
Ö/16 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X				X			4
Kompozisyon Kurgusu			X					X					X			3
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X				X			4
Estetik				X					X				X			4
Toplam Puan					15					18					14	

Şekil 36. Ö/17

Tablo 29.
Ö/17 puantajı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X					X					X	5
Kompozisyon Kurgusu					X					X					X	5
Arkeolojik İmge Zenginliği					X					X					X	5
Estetik					X					X					X	5
Toplam Puan					20					20					16	

Şekil 37. Ö/18

Tablo 30.
Ö/18 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X				X			4
Kompozisyon Kurgusu					X				X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X				X					X		4
Estetik				X					X					X		4
Toplam Puan					18					16					15	

Şekil 38. Ö/19

Tablo

31.

Ö/19 puantajı

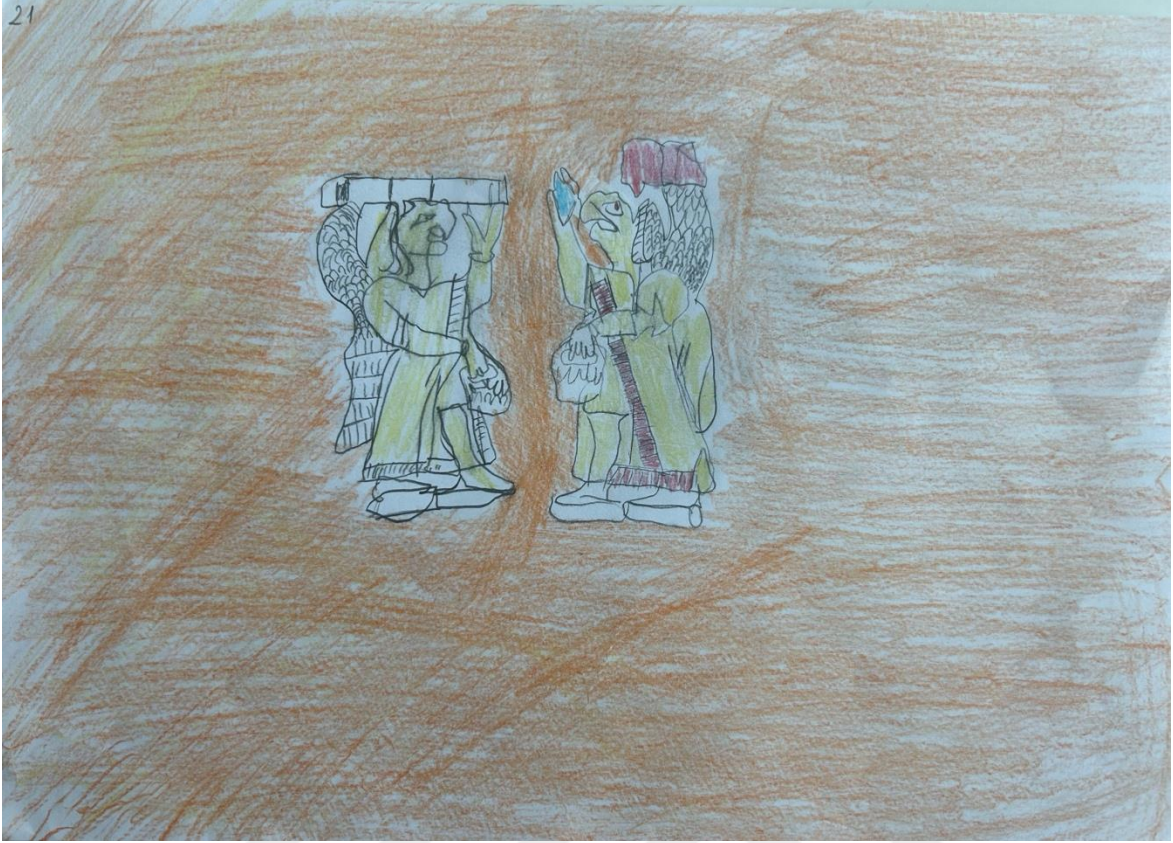
	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım			X					X					X			3
Kompozisyon Kurgusu				X				X						X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X					X		4
Estetik				X				X					X			3
Toplam Puan					15					13					14	

Şekil 39. Ö/20

Tablo 32.
Ö/20 puanı

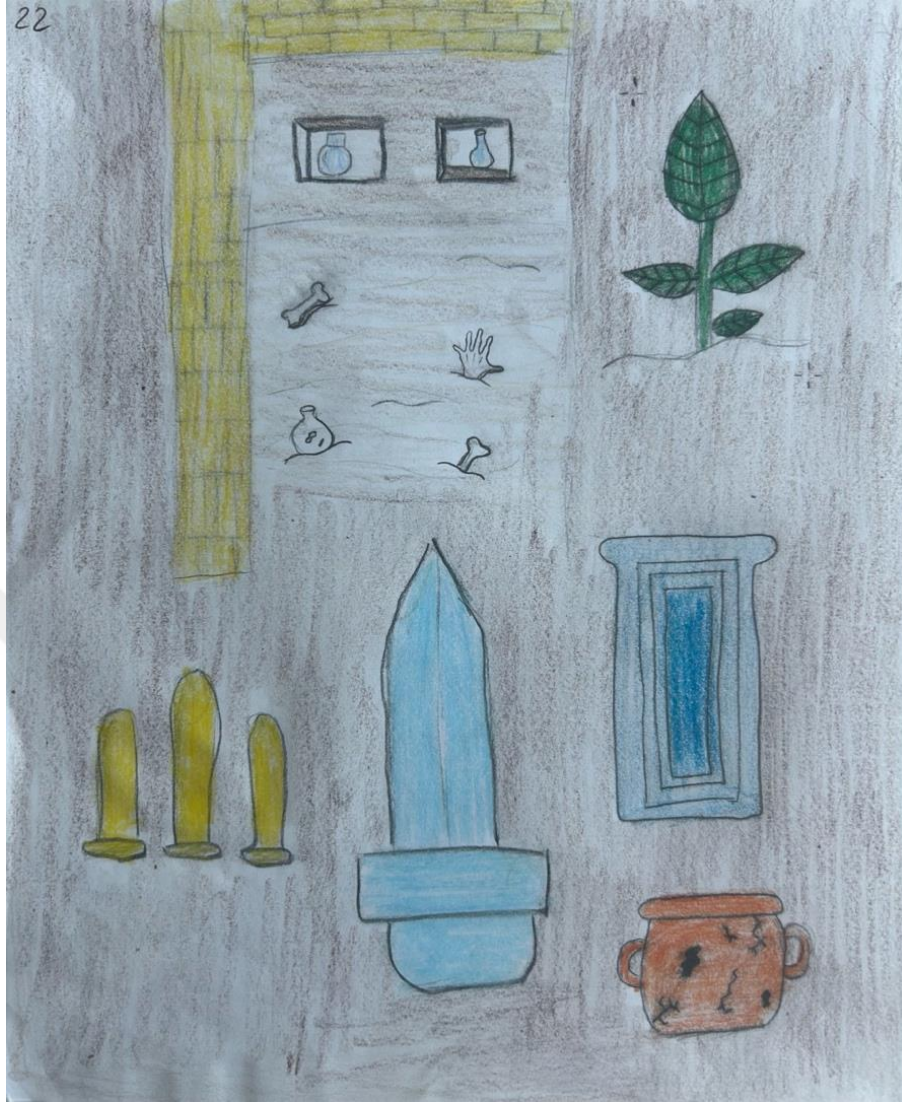
	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım			X					X					X			3
Kompozisyon Kurgusu			X					X					X			3
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X					X		4
Estetik			X					X					X			3
Toplam Puan					13					13					13	

Şekil 40. Ö/21

Tablo 33.
Ö/21 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım			X					X					X			3
Kompozisyon Kurgusu			X					X					X			3
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X				X			4
Estetik			X					X					X			3
Toplam Puan					13					13					12	

Şekil 41. Ö/22

Tablo 34.
Ö/22 puantajı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım			X					X					X			3
Kompozisyon Kurgusu				X				X					X			4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X				X					X			4
Estetik				X				X					X			4
Toplam Puan					15					14					16	

Şekil 42. Ö/23

Tablo 35.
Ö/23 puanları

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X				X					X		5
Kompozisyon Kurgusu				X					X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X					X		4
Estetik					X				X					X		4
Toplam Puan					18				17					16		

Şekil 43. Ö/24

Tablo 36.
Ö/24 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X				X					X			3
Kompozisyon Kurgusu			X					X					X			3
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X				X			4
Estetik				X				X					X			3
Toplam Puan					15					13					12	

Şekil 44. Ö/25

Tablo 37.
Ö/25 puantajı

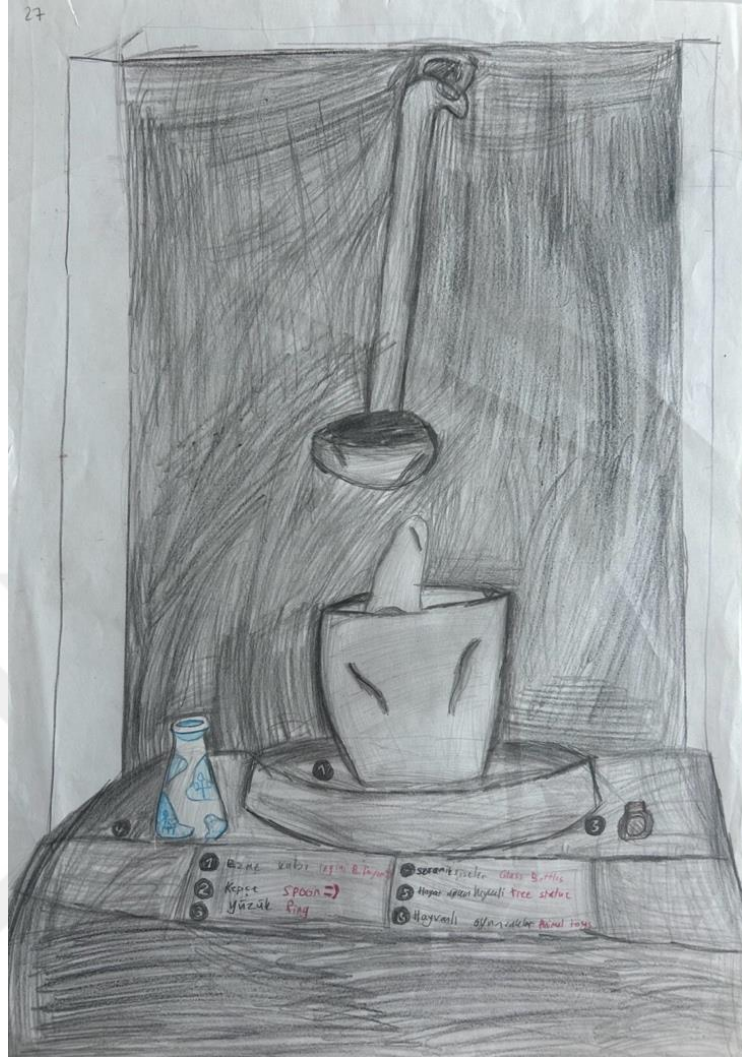
	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X				X			4
Kompozisyon Kurgusu				X				X					X			4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X				X					X			4
Estetik				X				X					X			3
Toplam Puan					16					14					13	

Şekil 45. Ö/26

Tablo 38.
Ö/26 puanları

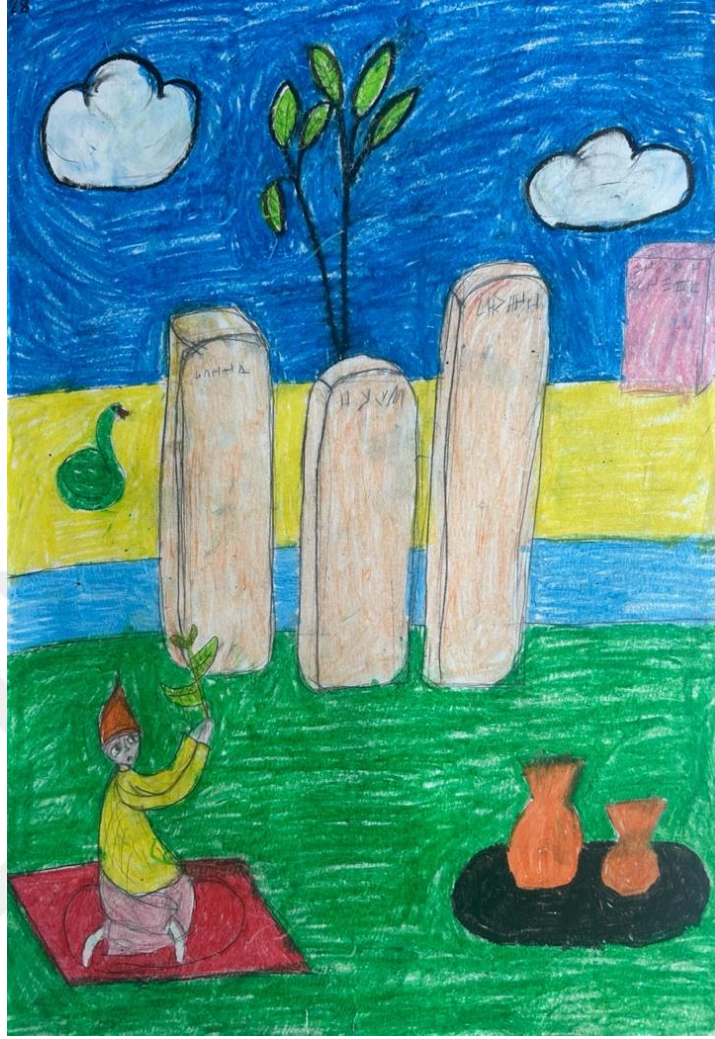
	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım					X					X			X			4
Kompozisyon Kurgusu					X				X				X			4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X				X				X			5
Estetik					X				X				X			4
Toplam Puan					20				18				14			

Şekil 46. Ö/27

Tablo 39.
Ö/27 puanı

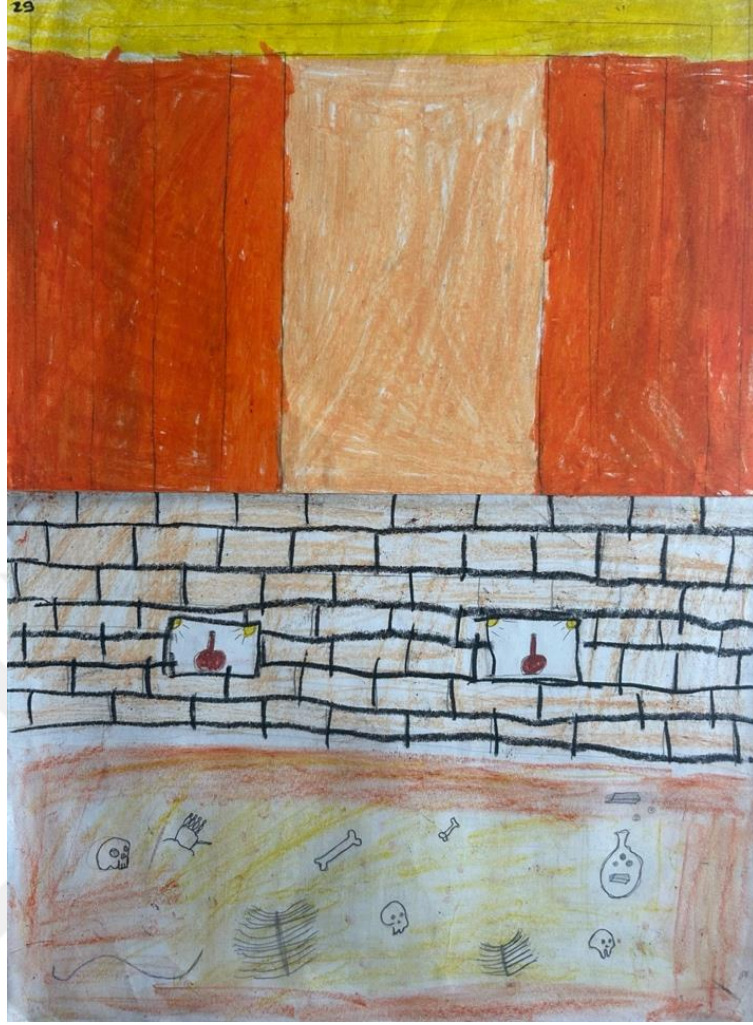
	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X					X		4
Kompozisyon Kurgusu				X					X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X					X		4
Estetik				X					X					X		4
Toplam Puan					16					16					16	

Şekil 47. Ö/28

Tablo 40.
Ö/28 puantajı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X						X	4
Kompozisyon Kurgusu				X					X						X	4
Arkeolojik İmge Zenginliği					X				X						X	5
Estetik				X					X						X	4
Toplam Puan					17					16					20	

Şekil 48. Ö/29

Tablo 41.
Ö/29 puanı

	Uzman 1					Uzman 2					Uzman 3					Ortalama
Puanlama Ölçütleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Yaratıcı Yaklaşım				X					X					X		4
Kompozisyon Kurgusu				X					X					X		4
Arkeolojik İmge Zenginliği				X					X					X		4
Estetik				X					X					X		4
Toplam Puan					16					15					16	

BÖLÜM VI

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

“Van Kenti Urartu Kazı Buluntularının Görsel Sanatlar Dersi Uygulamalarına ve Kültürel Miras Bilincine Katkısı” isimli bu araştırma kapsamında erişilen sonuçlar, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sınıflandırılmış ve aşağıda sunulmuştur.

6.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Verilen sanat eğitimiyle, ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları kentin somut kültürel mirasına yönelik tutumlarında anlamlı bir değişiklik olup olmadığı alt amacına yönelik uygulanan somut kültürel miras tutum ölçeği ön test ve son test arasındaki farkların incelenmesiyle ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde özetlenmiştir:

Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre, sanat eğitimi ve müze gezisinden sonra öğrencilerin yaşadıkları şehirdeki arkeolojik ve sanatsal değerlere yönelik duyarlılıklarının arttığı ve kültürel mirasa yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Ön test ve son test puanları arasındaki farklar ele alındığında da eğitim sonrasında öğrencilerin tamamına yakınının somut kültürel mirasa yönelik tutumunun olumlu yönde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Görsel sanatlar alanında bu çalışmayla benzerlik taşıyan (İnan, 2019)’ın çalışması, İlkokul 4. Sınıf öğrencilerine Göbeklitepe arkeolojik buluntu değerlerinin görsel sanatlar eğitimi yoluyla kavratılmasını amaçlamaktadır. Tarama modeline dayalı çalışmada öğrencilere Göbeklitepe ile ilgili 21 açık uçlu sorudan oluşan ön test- son test soruları yöneltilmiş ve öğrencilerle Göbeklitepe ören yeri gezisi yapılarak sonrasında resim uygulamaları yaptırılmıştır. İnan (2019), verilen sanat eğitimiyle ön test ve son test değerlendirmeleri ve resimlerin puanlanması sonucunda, öğrencilerin arkeolojik buluntu değerlerine ilişkin bilgi düzeylerinde önemli bir artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. İnan (2019, s.143)’ın ulaştığı, öğrencilerin kendi yaşadıkları kentte bulunan arkeolojik değerler

hakkında daha önce bilgi sahibi olmadıkları fakat yapılan müze gezisi ve görsel sanatlar çalışmaları ile bilgi düzeylerinin arttığına yönelik ulaştığı sonuçlar bu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

6.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın ikinci alt amacı, uygulanan sanat eğitimi yöntemiyle ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları kentte müze bilincine yönelik tutumlarında anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi yönündedir.

Bu amaç doğrultusunda uygulanan müze eğitime ilişkin tutum ölçeği ön test- son test farkları açısından incelenmiştir. Üç boyuttan oluşan ölçeğe yönelik sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, müze eğitime ilişkin tutum ölçeğinin ve boyutlarının ön test- son test puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde ölçeğin alt boyutları olan; sanat kültürü boyutu, uygulama boyutu ve öğrendiklerini yaşama aktarma boyutlarında da anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Verilen sanat eğitimiyle birlikte yapılan müze gezisi Urartu Uygarlığının merkezi olan Van'da yaşayan ortaokul öğrencilerinin müze eğitime ilişkin tutumlarında olumlu yönde bir değişiklik oluşturduğu sonucunu göstermektedir.

Görsel sanatlar alanında bu araştırmayla benzerlik taşıyan Akyürek (2011, s103,104) tarafından yapılan çalışmada 5. Sınıf öğrencilerinde tarih ve kültür bilincinin hangi boyutlarda olduğunu saptamak, tarih, kültür ve müze bilincini kavrayabilmek ve öğrencilerin kültür varlıklarını tanımalarını sağlamak amacıyla Disipline Dayalı Sanat Eğitimi Yöntemi uygulanmıştır. Öğrencilerin deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrıldığı araştırmada Disipline Dayalı Sanat Eğitimi Yöntemiyle öğrencilerin yaşamış oldukları bu yeni deneyimle müzeler ve tarihi eserler hakkında görüşlerini genişlettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Akyürek (2011, s.104) 'in ulaştığı, müze gezisi sırasında öğrencilerin üzerinde çalışacakları objeyi arama, bulma sürecinin onların müzelere ve tarihi eserlere olan ilgisini artırdığı yönünde ulaştığı sonuçlar bu araştırmada ulaşılan öğrencilerin Van Müzesi ziyareti ile Urartu medeniyetine olan ilgilerinin arttığı sonucu ile örtüşmektedir.

6.3. Üçüncü Alt Amaca Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt amacı müze eğitimi sonrası yaptırılan Görsel Sanatlar Dersi uygulamalarında, öğrencilerin medeniyete ait arkeolojik imgeleri resimlerinde, yaratıcı yaklaşım, arkeolojik imge zenginliği, estetik ve kompozisyon kurgusu ölçütleri bakımından nasıl yansıttığının araştırılmasına yöneliktir.

Bu amaç doğrultusunda yapılan değerlendirme neticesinde ortaya çıkan veri sonuçlarına göre, öğrencilerin her başlıkta da ortalamanın (minimum 3,00, maksimum 5,00) üzerinde puanlar aldığı özellikle de en yüksek ortalamaya sahip oldukları başlığın “arkeolojik imge zenginliği” olduğu görülmüştür. Öğrencilerin müze gezisi ardından yaptıkları “Kimdi Bu Urartular” konulu resim çalışmalarında, Urartu uygarlığına ait seçtikleri eserlerdeki betimlemeleri başarılı bir şekilde yansıttıkları arkeolojik imgeleri kavradıkları ve etkili bir şekilde ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenci resimlerinde sıklıkla yer alan Urartu uygarlığına ait betimlemeler şunlardır:

- Hayat ağacı tasviri,
- Urartu yazıtları,
- Grifonlar,
- Savaş sahneleri,
- Urartu aslanı,
- Kutsal hayvanı üzerinde yer alan Urartu Tanrı betimlemeleri,
- Günlük yaşamda kullanılan objeler,
- Körpencere
- Steller

Görsel sanatlar alanında bu araştırmayla benzerlik taşıyan Şevgin (2021)’in çalışması Urartu uygarlığına ait figüratif tasvirlerin lisans öğrencilerinin resimlerine nasıl yansıdığının araştırılmasına yöneliktir. Karma yöntemin kullanıldığı araştırmada 49 kişiden oluşan lisans öğrencileri ile çalışılmış, veri toplama tekniği olarak ön test - son test soruları, dokümantasyon tekniği, literatür taraması ve görüşme soruları kullanılmıştır. Yapılan ön test - son test farklarının değerlendirilmesi ile öğrencilerin uygarlığa ilişkin bilgi düzeylerinde dikkate değer bir artış olduğu görülmüştür. Öğrencilerin büyük bir kısmının Urartu uygarlığına ait figüratif betimlemeleri kendi üsluplarıyla yansıttıkları, öğrencilerin

yarısından az bir kısmının ise medeniyetin figürlerine bağlı kalarak kendi üsluplarını yansıtamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma Urartu uygarlığını sanat eğitimiyle ilişkilendirmesi ve uygarlığa ait tasvirlerin öğrenci resimleri üzerindeki etkilerini araştırması açısından bu araştırmayla benzerlik göstermektedir. Yöntem ve veri toplama araçları açısından ise farklılık göstermektedir.

6.4. Öneriler

Araştırma sonucunda ileriki araştırmalar için sunulan öneriler aşağıda yer almaktadır.

1. Yapılacak araştırmalarda çalışmanın uygulanacağı yaş grubunun özelliklerine göre, görsel sanatlar alanında kullanılan farklı yöntem ve teknikler (drama, üç boyutlu çalışmalar, baskı teknikleri vb.) uygulanabilir.
2. Araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler geliştirilerek diğer Anadolu uygarlıklarının tanıtılmasında ve kavratılmasında kullanılabilir.
3. Okul dışı öğrenme ortamlarıyla ve etkinliklerle öğrencilere tarihi ve kültürel alanları görme imkânı sağlanabilir.
4. Müze Eğitimi uygulamalarının öğretmen ve okul idarelerinin inisiyatifine bırakılmadan her kademede yaygınlaştırılarak zorunlu uygulamalar içerisinde yer alması sağlanabilir.
5. Görsel sanatlar öğretmenlerine müze eğitimi alanında kapsamlı eğitimler verilerek Görsel Sanatlar Dersinin etkililiği artırılabilir.
6. Ülkemizde bulunan tüm müzeler çağdaş eğitim öğretim standartları doğrultusunda ilgili dersler ve özellikle de görsel sanatlar dersi uygulamalarının müze içerisinde gerçekleştirilebileceği fiziki ortamlara dönüştürülebilir.
7. İleride yapılacak araştırmalarda, çalışmanın örnekleme ve çalışma yapılacak bölge daha geniş tutulabilir.
8. Kalıcı tutum değişikliğine yönelik yapılacak araştırmalarda veri toplama süresi uzun tutulabilir.

KAYNAKLAR

- Abacı, O. (2005). Çocuk ve Müze. İstanbul: Morpa Kültür.
- Akengin, Ç. (2011). Görsel Sanatlar Dersinde Müze Kaynaklı İşbirliğine Dayalı Öğretim Yönteminin Öğrenci Kazanımlarına Etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akgül, B. (2023). Resim Ana Sanat Atölye Uygulamalarında Scamper Tekniğinin Yaratıcılığa Etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akurgal, E. (1959). Urartu Medeniyeti. Ankara Üniversitesi Anadolu (Anatolia) Dergisi, (4), 67-75. https://dergipark.org.tr/tr/pub/anatolia/issue/57387/813881#article_cite sayfasından erişilmiştir.
- Akyürek, T. (2011). İlköğretim 1. Kademe Görsel Sanatlar Dersinde Müze Eğitiminin Tarih ve Kültür Bilinci Oluşturmasındaki Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atalay, N. (2011). İlköğretim 1. Kademe Müze Eğitiminin Görsel Sanatlar Kültürüne Etkileri. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğan, Y. (2020). Kültürel Miras Bilinci Kazanımıyla İlgili Müze Eğitimi Dersi Üzerine Bir Durum Çalışması. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Artut, K. (2020). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Anı.
- Atilla, U. & Bulut, Ü. (2017). Müze Eğitiminin Çocuğun Görsel Sanatlar Eğitimine Etkileri. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 7(3), 705-714. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/32288/338426> sayfasından erişilmiştir.
- Belli, O. Urartu Sanatı. <https://sanatokuma.blogspot.com/p/urartu-sanat.html> sayfasından erişilmiştir.
- Bozok, B. & Okur, A. (2019). Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İş birliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi. The Journal of

- Limitless Education and Research, 4(3), 263-282.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sead/issue/50213/619641> sayfasından erişilmiştir.
- Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2018). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. Ankara: Pegem.
- Buyurgan, S., & Mercin L. (2005). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Bülbül, H. (2016). Müze Eğitimi Yoluyla Ortaokul Öğrencilerinde Kültürel Miras Bilinci Oluşturma. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Araştırma Dergisi. 6(3), 681-694.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/26332/280084> sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K.A., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Cihan, M. (2006). John Lock ve Eğitim. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 173-178.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/issue/2817/37933> sayfasından erişilmiştir.
- Çağırkan, B. (2017). Kültür Sosyolojisindeki Metodoloji Tartışmaları: İdeoloji Olarak Kültür ve Eylem Olarak Kültür. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (42), 147-160.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/33853/314743> sayfasından erişilmiştir.
- Çavuşoğlu, R. (2012). Rezan Has Müzesi Urartu Takıları. Aktüel Arkeoloji Dergisi, (30), 83-89.
- Çilingiroğlu, A. (1997). Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı. İzmir: Yaşar Eğitim Kültür Vakfı.
- Demirel, İ.N. (2019). Kültür Uygarlık Sanat Müze. S. Buyurgan (Ed.), Müzede Eğitim Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler içinde (s. 7-28). Ankara: Pegem.
- Deniz, T., & Çağlayan, N. (2022). 1-8. Sınıflar Görsel Sanatlar Dersinin Sanat ve Kültür İlişkisi Bağlamında İncelenmesi. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 5(1), 157-166. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/saktad/issue/69771/1079361>
- Erinç, S. M. (1995). Kültür Sanat Sanat Kültür. İstanbul: Çınar.
- Erkan,D. (2018). Urartu Sanatının Genel Özellikleri,
<http://www.turkata.com/2018/03/urartu-sanatnn-genel-ozellikleri.html> sayfasında erişilmiştir.
- Etike, S. (2001). Cumhuriyet Dönemi Resim Eğitimi. Ankara: Güldiken.

- George, D. ve Mallery, P. (Ed.). (2001). SPSS for windows step by step: A simple guide and reference (3rd ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- George, D., & Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson
- Güler, A. (2018) Müzecilik ve Müzede Eğitimin Tarihsel Gelişimi. S. Buyurgan (E.d.), Müzede Eğitim Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler (s. 59-81). Ankara: Pegem.
- İnan, O. B. (2019). Görsel Sanatlar Eğitimi Yoluyla Arkeolojik Buluntu Değerlerinin Kavratılması (Göbeklitepe Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak. Ankara: Pegem.
- Kırıçoğlu, O. T. (2015). Sanat Kültür Yaratıcılık Görsel Sanatlar ve Kültür Eğitimi- Öğretimi. Ankara: Pegem.
- Kocakaya. E. & Dönmez, Y. (2022). Z Kuşağının Kültürel Miras algısı: Safranbolu Örneği. Anasay, (21), 119-140. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasay/issue/72399/1127416> sayfasından erişilmiştir.
- Külcü Taşkın Ö. (2015). Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi. Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 1(1), 27-28.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, <http://kvmgm.ktb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2018). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim.
- Narçın, A. (2020). Kimdi Bu Urartular. İstanbul: Eduba.
- Okçabol, R. (2005) & Uras, M. (2002). Eğitim Kavramı 1, [Ders Notları] https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/150178/mod_resource/content/0/1.Hafta.Egitim%20Hukuku-1.pdf adresinden erişilmiştir.
- Özbek, Y. (2018). Sanat Edebiyat ve Eğitim. Doğu Esintileri, (9), 73-84. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dogu/issue/39213/462107> sayfasından erişilmiştir.
- Özsoy, V. (2015). Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. Ankara: Pegem.
- Özsoy, V. (Ed.). (2010). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları. Ankara: Öncü.
- Öztürk, M. (2017). Çatalhöyük Arkeolojik Sit Buluntularının Sanat Eğitimine ve Pratiklerine Katkısı. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Pınarcık, P. (2014). Urartuların Başkentleri. Dergipark, 33(56), 36-37.

- Pınarcık, P. (2012). Urartu ve Assur Yazılı Kaynaklarına Göre Urartu Krallığı'nın Tarihi Coğrafyası. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Read, H. (1960). Sanatın Anlamı. (G. İnal & N. Asgari, Çev.). Ankara: İş Bankası Kültür.
- Read, H. (1981). Sanat ve Toplum. (Ş. Mülâyim, Çev.). Ankara: Umran.
- San, İ. (2010). Sanat Eğitimi Kuramları. Ankara: Ütopya.
- Sevin, V. (2005). Urartu Devleti. Atlas Arkeo Dergisi, (4), 64-82.
- Sevin, V. (2012). Urartu- Bianili Krallığı. Aktüel Arkeoloji Dergisi, (30), 42-55.
- Şahin, A. Ş. (2022). Çocuk Resimlerindeki Yaratıcılığın Plastik Açısından Analizi. Ankara: Nobel.
- Şanlıer, A. (2018). Ortaokul 8. Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Müze Uygulaması (İstanbul Modern Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şevgin, T. (2021). Arkeolojik Buluntulardaki Figüratif Tasvirlerin Lisans Öğrencilerinin Resimlerine Yansıması (Urartu Medeniyeti Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, A., Yıldız, E. M., Polat, Danacı, B. (2019)., Müze ve Müzecilik. S. Buyurgan (Ed.), Müzede Eğitim Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler İçinde (s. 30-57). Ankara: Pegem.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2007). Using multivariate statistics (5th ed.). Boston: Pearson Education, Inc.
- Tanyeri, T. (2000). Urartu Krallığında İktidar ve Sanat İlişkileri. Sanat Dünyamız Dergisi. (80), 213-218.
- Tarhan, T. M. (2022). Başkent Tuşpa, K. Köroğlu & E. Konyar (Ed.). Urartu Doğu'da Değişim İçinde (s. 213-249). İstanbul: Yapı Kredi.
- Tektaş, T. (2020). Tarihe Açılan Pencere Urartular. İstanbul: Parola.
- Turani, A. (2014). Sanat Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://teftis.ktb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://www.ktb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/tr-44146/van-muze-mudurlugu.html> sayfasından erişilmiştir.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://van.ktb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Utku, Ç. (2008). İlköğretim 5. Sınıf Düzeyi Sanat Eğitiminde Müze Eğitiminin Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ünver, E. (2002). Sanat Eğitimi. Ankara: Nobel.
- Yavuzer, H. (2021). Resimleriyle Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilbursa, C. C. (2011). Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve akademik Başarılarına Etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2010). Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar. Ankara: Data.

EKLER

EK 1. Etik Kurul Onay Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 19.02.2025-E.1175254

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-1175254
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

19.02.2025

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans Öğrencisi Ecehan TORAN'ın, Doç.Dr.Kerim LAÇINBAY'ın** danışmanlığında yürüttüğü **"Urartu Kazı Buluntularının Görsel Sanatlar Dersi Uygulamalarına ve Kültürel Miras Bilincine Katkısı"** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **26.03.2024** tarih ve **06** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2024 - 780

NOT: Daha önce onay alan çalışma ile ilgili alınan 13.02.2025 tarihli dilekçeye istinaden onay yazısı güncellenmiştir.

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

DAĞITIM

Gereği:

Sayın Doç. Dr. Kerim LAÇINBAY

Bilgi:

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ

TOPLANTI TARİHİ : 26.03.2024		TOPLANTI SAYISI : 06	
ADI – SOYADI			
Prof. Dr. İsmail KARAKAYA BAŞKAN			
Prof. Dr. Zehra GÖÇMEN BAYKARA BAŞKAN YRD.			
Prof. Dr. C. Haluk BODUR			
Prof. Dr. Seçil ÖZKAN			
Prof. Dr. Cevriye TEMEL GENCER			
Prof. Dr. İlkay ULUTAŞ			
Prof. Dr. Kemalettin DENİZ			
Prof. Dr. Makbule GEZMEN KARADAĞ			
Prof. Dr. İlyas OKUR			
Prof. Dr. Nihan KAFA			
Doç. Dr. Melek Gülşah ŞAHİN			
Doç. Dr. Gökhan DELİCEOĞLU			
Doç. Dr. Elvan İNCE AKA			

EK2. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği

Değerli öğrenciler;

Bu çalışmanın amacı ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin tarihi binalar, tarihi sokaklar, kentler, tarihi eşyalar, fotoğraflar, gazeteler, belgeler, arkeolojik alanlar gibi eserlerden oluşan somut kültürel mirasa yönelik tutumlarını ortaya koymaktır. Kültürel mirasa ilişkin ifadelerin yer aldığı ölçekte, işaretleme yaparken her bir cümlemin ifade ettiği durumu göz önünde bulundurarak sizin görüşünüzü en iyi yansıtan seçeneklerden *sadece birini* işaretlemeniz istenmektedir. Ölçeğin herhangi bir yerine isim yazmayınız. Verdiğiniz cevaplar sadece akademik bir çalışma için etik ölçütler göz önüne alınarak kullanılacaktır. Samimiyetiniz ve göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkür ederim.

	Yaş : Sınıf : Cinsiyet : İkamet Yeri :	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Tarihi bir sokakta gezinmek benim için bir şey ifade etmez.					
2.	Yaşadığım şehirle ilgili eski gazetelerin korunması önemlidir.					
3.	Arkeolojik eserlerin sergilendiği müzelere gitmek sıkıcıdır.					
4.	Daha önce görmediğim bir yere gittiğim zaman tarihi binaları görmek isterim.					
5.	Tarihi mezarlıkların ve şehitliklerin bakımlı olması benim için önemlidir.					
6.	İnsanların geçmişte nasıl yaşadıklarını öğrenmenin bir önemi yoktur.					
7.	Tarihi savaş alanlarının korunması gerektiğini düşünüyorum.					
8.	Eski eşya ve nesnelerin sergilendiği müzelere gitmeyi sıkıcı buluyorum.					
9.	Tarihi kentlerin korunmasının önemli olduğunu düşünüyorum.					
10.	Eski fotoğraflardan geçmiş hakkında çok şey öğrenebilirim.					
11.	Antik kentlerin korunmasının önemli olduğunu düşünüyorum.					
12.	Tarihi savaş alanları tarım arazilerine dönüştürülmelidir.					
13.	Gençliklerindeki yaşam hakkında konuşan yaşlıları dinlemeyi severim.					
14.	Tarihi binaların korunmasına yardım etmek sıkıcıdır.					
15.	Tarihi eşyaların ve nesnelerin sergilendiği müzelere gitmek eğlencelidir.					

16.	Yaşadığım şehrin tarihi ile ilgili eski fotoğrafların korunmasına yardım etmek isterim.					
17.	Arkeolojik kazıların nasıl yapıldığını yakından görmek isterim.					
18.	Tarihi kentleri ziyaret etmek sıkıcıdır.					
19.	Eski uygarlıklardan kalan alanları ziyaret etmeyi sıkıcı buluyorum					
20.	Arkeologların yaptığı kazılar bende merak uyandırır.					
21.	Müze evleri ziyaret etmek sıkıcıdır.					
22.	Tarihi anıtlar bir toplumun sanatsal başarısının göstergeleridir.					
23.	Tarihi bir sokakta gezinmekten hoşlanırım.					
24.	Maddi değeri olmayan eşya ve nesnelerin korunmasının önemi yoktur.					
25.	Arkeolojik alanların tüm dünya insanların ortak hazinesi olduğunu düşünüyorum.					
26.	Tarihi binalar yıkılarak yerine modern binalar yapılmalıdır.					
27.	Arkeolojik alanların tarihi bir belge olduğunu düşünüyorum.					
28.	Tarihi mezarlıkların ve şehitliklerin bakımlı olması önemli değildir.					

EK 3. Müze Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği

Bu ölçekle, sizlerin müze eğitime ilişkin duygu, düşünce ve davranışlarınız hakkında bilgi toplamak amaçlanmaktadır. Toplanan bilgiler bir tez çalışmasında kullanılacaktır. Ölçekte 32 madde bulunmaktadır. Cevaplama süresi yaklaşık 30 dakikadır. Her ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra kendi duygu ve düşüncelerinize en uygun olan seçeneği (X) işareti koyarak belirtiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Teşekkürler.....

Yaş : Sınıf : Cinsiyet : İkamet Yeri :	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsız	Katılmıyım	Kesinlikle katılmıyım
Eski uygarlıkların yaşamlarına, kültürlerini yansıtan eserleri görürken sıkılıyorum.					
Tarihi eserleri korunmaya değer görmem.					
Eski kültürleri yansıtan eserleri beğenmem.					
Zorunlu olmadıkça müzelere gitmem.					
Müzelerle ilgili bilgilerimi hiçbir yerde kullanmam.					
Geçmişte yapılan eserlerin yaratıcı olmadığını düşünürüm.					
Müzeleri gezmek beni heyecanlandırmaz.					
Müzelerle ve müzelerdeki eserlerle ilgili bilgiler benim işime yaramaz.					
Üretilen sanat eserlerini değerli bulmam.					
Müzelerdeki eserler hakkında araştırma yapmayı sevmem.					
Tatil için gittiğim gezilerde bulunduğum yerin sanatsal ve tarihi yerlerini görmek isterim.					
Gördüğüm tarihi ve sanatsal eserleri izlerken o dönemde yaşamış olmayı isterim.					
Müze eğitiminde öğrendiğim bilgilerle bir tarihi eser hakkına yorum yapabilirim.					
Boş zamanlarımda ya da tatillerde ailemle müze gezileri yapmaktan hoşlanırım.					
Müzelerdeki eşyaları gördüğümde "O dönemde yaşıyor olsaydım bunları hangi amaç için kullanırdım?" diye düşünürüm.					
Geçmiş yaşam kültürlerine ait inanışlar, kültürler bana sıradan gelir.					
Tarihi ve sanatı tanıtmakta televizyonların müzelerden daha etkili olduğunu düşünürüm.					
Müzelerdeki eserler hakkında bilgi edinmek, günümüz sanatını daha iyi anlamama neden olur.					
Geçmiş uygarlıklardan günümüze kadar kalabilen eserleri görmek beni şaşırtır.					
Müze eğitimi derslerinde aldığım bilgilerin somut örneklerini görmek ilgimi çekmez.					
Eski kütürlere ait ürünlerin tasarımlarından yola çıkarak kendi özgün tasarımlarımı oluşturmaya çalışırım.					
Müzelerdeki eserlerle ilgili kartpostal, röpröduksiyon, fotoğraf ve benzeri eşyalardan koleksiyon yaparım.					
Müze gezilerinde kendimi bir zaman tüneline hissedirim.					
Müzelerdeki eserlerle günümüzde yapılan eserler arasında bağlantı kuramam.					
Tarihi eserlerin ve müzelerin korunması gerektiğinin bilincinde olduğumu düşünürüm.					
Tarihe sahip çıkmak için o dönemin önemli bilimsel ya da sanatsal eserlerini korumanın gerekli olduğunu düşünürüm.					
Gördüğüm bir eserin tarihi olup olmadığını söyleyebilirim.					
Tarih veya sanat içerikli filmler izlemeyi tercih ederim					
Güncel sanat olaylarını takip ederim.					
Gezdiğim müze, sergi vb. yerlerde çektiğim fotoğraflardan albüm yaparım.					
Müzelerde gördüğüm eserlerin hikayelerini yazmayı severim.					
Gelecekte dünyanın her yerindeki sanatsal eserleri görmek isterim.					
İzlediğim sanatsal belgeselleri öğrendiklerimin tekrar olarak görürüm.					

EK 4. Dereceli Puanlama Anahtarı

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI						
Puanlama Ölçütleri	Derece ve Puanlama					
	Çok Yetersiz (1)	Yetersiz (2)	Geliştirilebilir (3)	İyi (4)	Çok İyi (5)	Alınan Puan
Yaratıcı Yaklaşım						
Kompozisyon Kurgusu						
Arkeolojik İmge Zenginliği						
Estetik						
Toplam Puan						

EK 5. Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Toran Ecehan
Uyruğu	T.C.

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Kızılcahamam Lisesi (YDA)	2008
Üniversite	Gazi Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi	2025
Doktora		

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2018-Halen	MEB	Görsel Sanatlar Öğretmeni

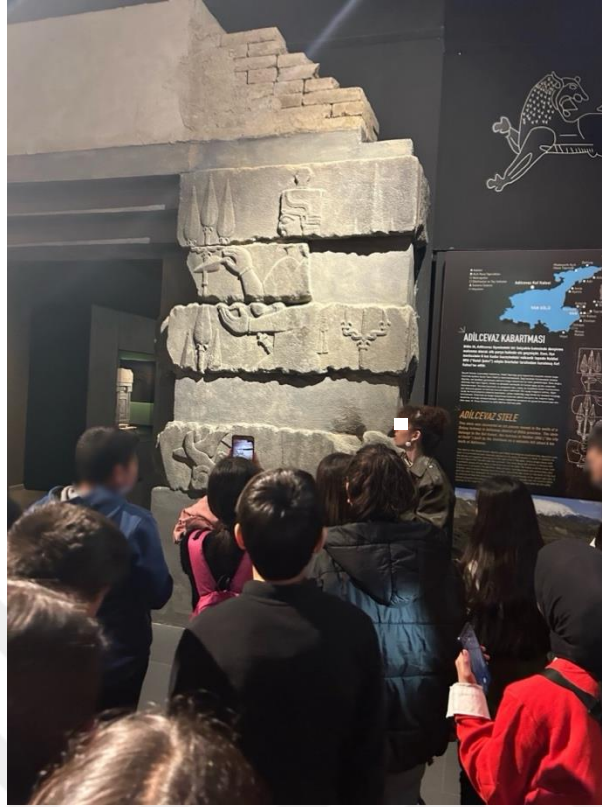
Yabancı Dil	
-------------	--

Yayınlar

Toran, E., Laçınbay, K., (2025, Mayıs). *Urartu Sanatında Tanrısal Figürlerin Göstergebilimsel Yorumu: Roland Barthes'in Metodolojisine Dayalı Bir Çalışma*. VI. Uluslararası Sanat ve Estetik Sempozyumu'nda Sunulmuş Bildiri, Turgut Özal Üniversitesi, Malatya.

EK 6. Müze Ziyareti Fotoğrafları

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...